

کنج
و

همه‌ست و همه‌لویست

گنج
و
هست و هویت

گه‌نج و هه‌ست و هه‌لۆ‌ست

نووسین: عه‌لی باپیر

مافی له چاپدانه‌وه‌ی پارێزراوه‌ی بۆ نووسینگه‌ی ته‌فسیر

چاپی یه‌که‌م ۱۴۴۳ز - ۲۰۲۲ک

نووسینگه‌ی ته‌فسیر

بۆ بلا‌و‌کردنه‌وه

هه‌ولێر - شه‌قامی 30 مه‌تری ته‌نیشت مناره‌ی چۆلی

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseerooffice@yahoo.com

f t g+ y i /TafseerOffice

ئاماده‌کردنی پێ‌پ‌ست - نووسینگه‌ی ته‌فسیر

عه‌لی باپیر (نووسه‌ر)

گه‌نج و هه‌ست و هه‌لۆ‌ست

۱۶۲ لاپه‌ره

۱۴ * ۲۱ سم

بابه‌ت : ئایینی

ISBN : 978-9922-654-91-1

له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه گشتیه‌کان - هه‌ریمی کوردستان

ژماره سپاردنی (۴۷) ی سالی ۲۰۲۲ یێ‌دراوه

"بیروبو‌چونی ئه‌م کتێبه، مه‌رج نیه هه‌مان بیرو بو‌چونی نووسینگه‌ی ته‌فسیر بێ"

خه‌تی به‌رگ : نه‌ه‌زاد کۆ‌یی

دی‌زایینی ناوه‌وه : زه‌رده‌شت کاوانی

گنج و ہست وہ لویت

نورسینی

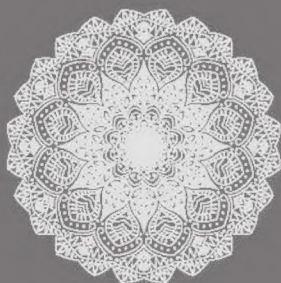
عہلی باپیر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِنَّهُمْ فَتِيَةٌ ءَامَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى
﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا
رَبُّنَا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُو مِنْ
دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطًا ﴿١٤﴾﴾

الكهف: ١٣-١٤

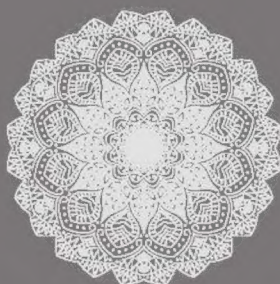

پیشکش بی

• بهو بهر پرسانه‌ی گه‌نج و لاوانی ولاته‌که‌یان وه‌ک
کو‌رو کچه‌کانی خو‌یان ته‌ماشا ده‌که‌ن و، دلسۆزانه
هۆکارو ئامرازه‌کانی تیگه‌یشتن و پیگه‌یشتیان بۆ
دابین ده‌که‌ن.

• بهو گه‌نج و لاوانه‌ی به‌ران‌بهر به‌سته‌م و گه‌نده‌لیی
و لادان و تاوانی کۆمه‌لگایه‌که‌یان، ده‌سته‌وه‌ئەژنۆ
دانا‌مینن و، به‌هیچ نرخێک ده‌ست له‌پاکسازی
و چاکسازی تیدا‌کردنی هه‌لنا‌گرن و، له‌ژێر هیچ
فشارێکیدا به‌جێ نا‌هێلن و، بۆ که‌مینه‌یه‌کی
خۆسه‌پێنی خۆشگوزهران وازی لی نا‌هێنن.

[illegible]

پیشہ کیی و ری خوشکردن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿١٣﴾ آل عمران.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ﴿١﴾ النساء.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ﴿٧١﴾ الأحزاب.

أما بعد:

فإن أصدق الحديث كتاب الله، وأحسن الهدي هدي محمد صلى الله عليه وسلم، وشر الأمور محدثاتها، وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار.

خوێنه‌ری به‌ڕێز!

بارودۆخی ئێستای هه‌ریمی کوردستان له‌ کەس شێراوه‌ نیه‌، که‌ سته‌م و بێدادیه‌ کی بێ ره‌زا تییدا بلاوه‌ و په‌ره‌ی ستاندوه‌، به‌جۆری که‌ بۆته‌ مایه‌ی ته‌شه‌نه‌کردنی نیگه‌رانیی و بێزارییه‌ کی زۆری گشتیی و، توورپه‌یی و خه‌شم و قینی زۆری که‌ له‌ خه‌لکیش.

شتێکی ئاشکراشه‌ که‌ له‌ هه‌موو کۆمه‌لگایه‌كدا، چینی گه‌نج و تازه‌ پێگه‌یشتوو هه‌ستیارترین توێژن و به‌ گشتیی له‌ توێژه‌کانی دیکه‌ زووتر و زیاتر هه‌ست به‌ خێر و شه‌ر و خۆشیی و ناخۆشییه‌ کان ده‌کهن و، کاردانه‌وه‌شیان خێراتر ده‌بێ.

هه‌ربۆیه‌ش گه‌نج و لاوان، ئه‌گه‌ری زیاتری هه‌یه‌ له‌ به‌ر زیده‌ هه‌ستیاریی و سۆزو هه‌لچوون، تووشی کاردانه‌وه‌ی هه‌له‌ و تێپه‌راندن ببن، له‌ کاتی که‌دا ده‌یانه‌وی بارودۆخی نه‌خوازاوی کۆمه‌لگایه‌ که‌یان بگۆرن و چاکی بکه‌ن.

ئنجایه‌م به‌ره‌مه‌ هه‌ولێکی به‌نده‌یه‌، بۆ پێنایی کردن و به‌رچاوپروونکردنه‌وه‌ی گه‌نج و لاوه‌کانمان، که‌ پێویسته‌ (هه‌ست و هه‌لوێست)یان له‌م واقیعه‌ی ئێستاماندا چۆن بێ؟!

ھەرۋەھا باسى ھەندىك لە گىر و گىرته كانى گەنج و لاۋە كانمان
و چۆنىيەتى چارەسەر كىرەنشىيانمان كىرە، بىگىر ئەو باسە پىشكى
شىرى ئەم بەرھەمەى پىپراۋە.

شايانى باسە:

ئەم بەرھەمە لە ئەسلدا وتارىك^(۱) بوۋە بە ھەمان ناۋونىشان و،
پاش ھىنرانىيە سەر كاغەز و دەستكارىيى كىرەنكى زۆرى خۇم^(۲)،
بەو شىۋەيەى لىھاتو، كە ئومىدەم وايە بەرچاۋ پرونىيى و پى
پىشاندىنىكى باشى تىدەبى، بە تايىيەت بۇ گەنج و لاۋە كانمان و، بە
گىشتىيى بۇ ھەموۋ لايەك.

باس و بابەتە كانى ئەم بەرھەمەش ئەمانەن:

(دەستپىك) كە تىيدا ناۋونىشانى بابەتە كە: گەنج و ھەست و
ھەلوپىست، شى دە كەينەۋە و تىشك دەخەينە سەر ھەركام لە: گەنج،
ھەست، ھەلوپىست، بە تايىيەت پىناسەيەكى گەنج و، گىرگىرەن
تايىيەتمەندىيە كانى دە كەين.

تەۋەرى يەكەم: گىرگىيى قۇناغى گەنجىتى لە مېژوو و لە واقىيى
ئىستامانداۋ، لە پروانگەى قورپان و سوننەتەۋە.

لە دوۋ بىرگەدا ئەم تەۋەرە دەخەينە پروو، باسى گىرگىيى قۇناغى

(۱) لە رۆژى ۲۰۲۱/۱۰/۱ ز لە شارى رانىيە، دراۋە.

(۲) لە وكتەدا لە شارى بەرلىنى پايەختى ئەلمانىا بووم

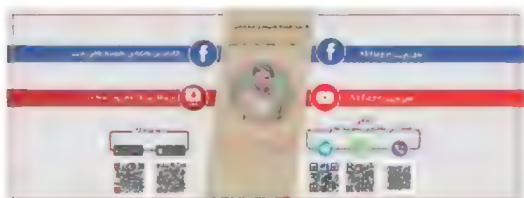
خالی دووهم: له سهر ئاستی خودی گه‌نج و لاوه‌کانمان، له‌م خاله‌شدا

له پێنج به‌نددا، پێنج ئه‌ركی گه‌نجی خۆدی گه‌نج و لاوه‌كانمان بو.
چاره‌سه‌ری گه‌روگه‌رفته‌كانیان و پارێزراوییان لێیان، ده‌خه‌ینه‌ روو.

۱۷ ی جه‌مادی یه‌كه‌م ۱۴۴۳ك

ز ۲۰۲۱/۱۲/۲۱

ئه‌لمانی / به‌زله‌ن

بابه ته که مان ناوونیشانه که ی: (گه نچ و هه ست و هه لویست)ه،
سه ره تاش وهك ده ستپيک ده لیم: هه موولایه کتان، به گه نچ و به پیرو
وردو درشته وه، ئەم واقع و هه ل و مه رجه سه خته ی که هه ری می
کوردستانی تیدایه و، خه لکی هه ری می کوردستانی پیدا گوزه ر
ده کات، ده بیینن، که به راستی واقیعی و هه ل و مه رجه که، جی
ئه وه یه وهك پیوست هه ستی پیبکه ن و، ده رک ی پیبکه ن، به لام
ویژای هه ستپیکردن و ناسینی، هه لویستی شی لی وهر بگرن، بویه ش
بابه ته که م له ژیر ناوونیشانی ئەو سی موفرده ده یه دا پیشکه ش ده که م:
گه نچ و هه ست و هه لویست.

شیکردنه‌وه‌ی ناوونیشان:

سەرەتا پێویستە کە مێک ناو و نیشانی بابەتە کە تان بۆ شی
بکە مە ۵.

مه به ستمان له گه نج و هه ست و هه لویست چیه؟!

بـيـگـوـمـان کۆمـه لـگا زـيـنـدوـوـه کـان، ئـهـو کۆمـه لـگـايـانـهـی دـهـتـوـان
بـهـرـدـهـوـام بـن، بـگـرـه بـهـرـهـو پـيـشـهـوـهـش بـچـن، ئـهـوـانـهـن کـه چـيـنـی تـازـه
پـيـگـهـيـشـتـوـو تـيـيـانـدا خـاـوـهـنـی هـهـسـت و شـعـوـورـيـکـی رـاسـتـيـی و،
واقـيـعـه کـه وـهـك خۆی دـهـرـك بـکـات و، خـاـوـهـنـی هـهـلـوـيـسـتـيـکـی پـر بـه
يـيـسـتـی ئـهـو هـهـسـت و شـعـوـورـهـشـيـی.

ئىستاش با كەمىك ھەركام لەو وشانە: گەنج، ھەست، ھەلۋىست
شى بگەينەوہ:

يەكەم: گەنج

لەلای زۆربەى زانايانى كۆمەلناس، قۇناغى گەنجىتىيى
(مرحلة الشباب) لەپازدە (۱۵) سالىيەوہ دەست پىدەكات رەنگە
بۇ كچانى گەنج، يەك دوو سالى پىشتريش دەست پىيكات، ھەتا
بيست و پىنج (۲۵) سالىي، لەلای ژمارەيەكى زۆر لە كۆمەلناسان
و، ھەندىكىشان دەيگەيەننە سىي (۳۰) و، بەلكو ھەندىكيان
دەيگەيەننە سى و پىنج (۳۵) و، ھەندىكيان دەيگەيەننە چل (۴۰)
يش، بەلام زۆربەيان پازدە تاكو بيست و پىنج (۱۵ - ۲۵) بە تەمەنى
گەنجىتىيى و لاويتىيى دادەنن.

بەريزان! قۇناغى گەنجىتىيى گەنجينەيەكە لە تەمەنى مروڤدا،
ئەگەر خوا ھىدايەتى بدات و كار ئاسانىي بۇ بكات، لەسەرەتاي
تەمەنيەوہ، لە قۇناغى گەنجىتىيەوہ كە دەست پىدەكات، بەباشى
بيھىنى، زۆر بەختەوہتر دەبى لەوہى چەند سالىك بەسەرگەردانىي
بيگوزەرىنى و دواتر بگەرپىتەوہ، چونكە كەسايەتىي مروڤ لەو
قۇناغەدا بنىات دەنرى، ھەلبەتە لە قۇناغى پىشتريشدا، كەئەوہ زياتر
ئەركى باب و دايكەو ئەركى كۆمەلگايەو، ئەركى قوتابخانەيەو،
ئەركى ئەو نيوەندانەيەكە دەبى وەچەى تازەمان بۇ پىيگەيەنن،
بەلام لەوكتەوہ كە مروڤ بالغ دەبى لە پازدە (۱۵) سالىي بەرەو

دوا، كە ئەر كى شەرعىي دەكە وىتە سەر خۆي، لە وىۆە بنىاتنانى كەسايە تىيى بە دەستى مەوۆف خۆي دەستپىدە كات.

ئەو تايەقەندىيانەش كە لەو قۇناغە گەنگ و ھەستيارەي تەمەنى مەوۆفدا ھەن، زۆرن، بەلام پەنگە زەقترىنيان ئەمانەن:

۱- گەنج لە ھەموو پىكھاتەو تويزەكانى دىكەي كۆمەلگا، زياتر ئامادەيى ھەيە بۆ گۆرانكارىيى، بۆ ھەرگرتنى شتى تازە، نەك ھەر بەبارى خىردا، بەلكو خوا نەكرە، بەبارى شەپىشدا.

۲- گەنج لە قۇناغى گەنجىتىيى و لاويتىيدا، سوورە لەسەر ئەو ھى داخوازييەكانى خۆي جىبەجى بكات و، بە ھەماسەت و دلگەرمىيەو، بەرەو جى بەجى كردنى خولياو ئاواتەكانى دەچىت، ھەر و ھا گەنج بۆ داھاتوو دەرپوانى و خاوەنى ئامانج و خوليايەو، ھەندىك جارىش خاوەنى خەيال و ئەندىشەيەكە، دەيەوئ پىيى بگات لە داھاتوویدا.

۳- قۇناغى گەنجىتىيى، مەوۆف تىيدا زۆر سوورە لەسەر ھەرگرتنى زانست، لەسەر كەشفكردى شتى شىرراو ھە نەزاندراو، بەنسبەت گەنجانەو بە گشتىيى ھەر وايە، بگرە ھالەتى ئاسايى و سرووشتىيى مەوۆفانەو، ھەموو مەوۆفك كە چاودەكاتەو ھە دىنا دەيىنى و، خۆي دەناسى و دەورووبەرى دەناسى، دەيەوئ زياتر شارەزاي خۆي بى و، شارەزاي دەورووبەرى، شارەزاي گەردوون بى، شارەزاي ھەموو شتىك بى.

۴- یەکی دیکە لە تایبەتمەندیەکانی گەنج ئەوەیە، گەنج ھەزەدە کات خۆدی خۆی بچەسپێنێت، واتە بوونی خۆی لە واقعیدا بەرجەستە بکات، پازی نابێ بخرێتە پەرەوێزەو، بەلام بە ھەرچیک حالەتی سەرووشتیی و ئاسایی مابێ و، حالەتە زگمکییەکی لە دەست نەدابی، گەنج دەیهوێ بوونی خۆی بچەسپێنێ لە واقعیدا.

۵- تایبەتمەندییەکی دیکە ی گەنج ئەوەیە: کە ھەمیشە گەنج پەخنە دەگرێ لە واقعیەک کە بەدلی نەبێ، پەخنە ی لێ دەگرێ و لە گەلی دا پروو بە پروو دەبێتەو، بەرەنگاری دەبێتەو دەیهوێ بیگۆرێ و، بەو شێوەی لیبکات کە دلپەسەندی خۆیەتی.

۶- تایبەتمەندییەکی دیکە ی گەنج ئەوەیە کە فشارو زەخت قبوڵ ناکات، قبوڵ ناکات ناچار بکری و زۆری لیبکری، بۆیە پێویستە بە تایبەت لە تەمەنی ھەرزەکارییدا، واتە پێش ئەوەی مەژۆف بچێتە ئێو قوناغی گەنجیتییەو، دەبێ باب و دایکەکان، زۆر وەستایانە لە گەڵ منداڵەکانیاندا مامەڵە بکەن، زۆریان لێ نەکەن، فشاریان بۆ نەھێنن، بەلکو ھەوڵبدەن تێیان بگەیهنن، لەباتی ئەوەی بەزۆر شتیکیان پێبکەن، ھەوڵبدەن قەناعەتیان پێ بێنن و لێیان حالیی ببن و حالیشیان بکەن.

۷- تایبەتمەندییەکی دیکە ی گەنج ئەوەیە کە بە خێراییی بپاری دەدات و، بە خێراییی کاری تێدەکری، بە ھەردوو باری خێر و شەڕدا و، زووتر دەکەوێتە ژێر کاریگەریی.

۸- تایەبتمەندییەکی دیکەکی گەنج ئەوێه زیاتر حالەتی دڵ گەرمیی و ھەماسەت و سۆزی بەسەردا زالە، ھەلبەتە ئەوێش بەومانایە نیە عەقل و ھۆشیشی بەکار ناھێنێ! بەلام دواویی وردە وردە کە دەکەوێتە تەمەنەو، ئەو جار ئەو حالەتی سۆزو ھەلچوونە کەمتر دەبێتەو، حالەتی عەقل و دانایی بەخۆو دەگرێ.

۹- تایبەتمەندییەکی دیکەکی گەنج ئەوێه کە ھەز لە سەرکیشیی و سەرەرپۆیی و یاخیبوون و خۆ پێدادان دەکات.

ئەوانە چەند تایبەتمەندییەکی گەنجن و پتر پێناسەکی گەنجان بۆ دەکەن.

دووھەم: ھەست:

وشەکی ھەست بە عەرەبی دەبێتە (شعور)، ئنجا ھەم وشەکی (شعور) لە زمانی عەرەبییدا (شعریشعر شعوراً) ھەم وشەکی ھەست لە فەرھەنگەکانی کوردیییدا، مانایەکیان بریتییە لە دەرکردن و زانین.

ھەندیک جار وادەزائری کە دەگوتری: ھەستم پێکرد، واتە: بە پێنج ھەستەکان دەرکم کرد، بەلام لە راستیییدا ھەست ھەم بە پێنج ھەستەکان و، ھەم بە عەقل و لێکدانەو، بەخۆرپە و فیترەت و ناخ، بە ھەموو ئەو رێباز و شیوانەکی کە مەرووف دەتوانی لە گەڵ واقعیدا مامەڵە بکات و دەرکی بکات و بیزانی، ھەمووی پێی دەگوتری ھەست.

سپیه م: هه لۆیست:

مه به ستمان له هه لۆیست ئه وهیه، که مرۆف دوای ئه وهی ههستی به شتیک کرد، ده بێ هه لۆیستی له به رانه ردا وه ر بگری، ئه گه رنا هه ستردنه که ی چو وه ته هیچ و، بۆ ته شتیکی بێ که لک و پوچ.

هه میشه ده بێ زانین بگۆردری بۆ توانین و، حالیی بوون ده بێ بکریته حال و، شاره زا بوون ده بێ بگۆردری بۆ کارا بوون، ئه گه رنا زانیاری ته نیا و شاره زایی پرووت، ئه گه ر کارایی و کرده وه تووینیی لی نه که و یته وه و، حالیی بوون ئه گه ر نه گۆردری بۆ حال و سیفیه ت و کردار، خاوه نه که ی پپی ناگات به هیچ.

هه لبه ته هه لۆیست هه میشه له قه ده ر هه سته و، کاتیک مرۆف ده توانی هه لۆیستیکی راست و دروستی بی، که هه سستیکی راست و دروستی بی، بۆیه زانیانی کۆمه لناس ده لێن: هه موو ته سه روفیک، (هه لس و که و تیک) ریشه که ی و بناغه که ی، بریتیه له ته سه و وریک (وینا کردنیک) ئه گه ر وینا کردن و تیگه یشتنت راست و دروست نه بی، به دلنایی هه لۆیست نواندنه که یشت راست و دروست نابێ.

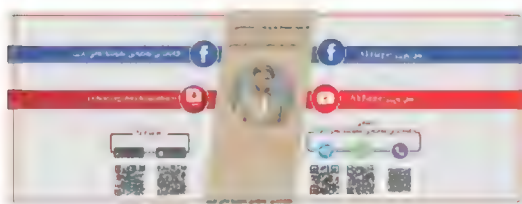
ئه وه ی رابردوو وه ک پیناسه ی ناو و نیشانه که بوو.

ئجا کۆی باب ته که له سی ته وه ردا پیشکه شی ئیوه ی به رپزی ده که م.

تەو دەری یە کەم: گرنگیی قوئاغی گەنجییتی لە میژوو و واقعی
ئێستادا، لە روانگە ی قورئان و سونە تەو دە.

تەو دەری دوو دەم: ھەست و ھەلۆستی گەنج لە واقعی ئێستادا.

تەو دەری سییەم: ھەندیک لە گرفت و کێشەکانی گەنج لە ھەریمی
کوردستان داو، چارەسەریان.

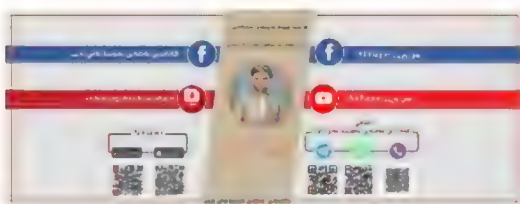
پۆڤی ۱/۱۰/۲۰۲۱ ز له شاری پانیه

<https://youtu.be/fbLBE-kcX1o>

www.alibapir.com

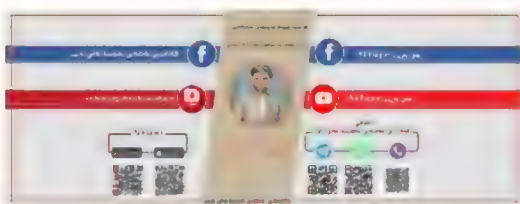

تەودری یه کهم

گرنگی قوناغی
گهنجیتی له میژوو و
له واقعی ئیستانداو
له روانگی قورئان و
سوننه تهوه

www.alibapir.com

بە پشتیوانیی خوا، ئە دوو برگەدا باسی گرنگیی قۇناغی گەنجییتی دەکەین:

یەك: لە میژوودا:

بەرێزان! قۇناغی گەنجییتی ئەگەر تەماشای میژووی هەموو میللەتان بکەین، بەبێ هەلاواردن، هەمیشە ئەو گۆرانکاریانە ی بوون لە کۆمەلگاکاندا، بە درێژایی میژوو، چینی گەنج پشکی شیریان تییاندا پێ براوه، بێگومان چینی کەم و بەسەدا چووش پیویستن، بەلام ئەوان بۆ نەخشە دانان و تەگیبەر کردن زیاتر، بەلام کێ دەبێتە ئامیڕی جێبەجێکردن و گۆرانکاریی بە کردار؟! زیاتر چینی گەنج! لەبەر ئەوەی خاوەنی وزە و توانایەکی ڕووحیی و فیکری و جەستەیی و عاتیفی زۆرن.

ئەگەر تەماشای میژوو بکەین، ئەو ڕاستییەکی ڕوون و بێ چەندووچوونە، بەلام ئیستا دەرفەت نیە هەندێک لە گۆرانکارییەکانی کە لە میژوودا بوون بە نمونە بیانەینمەوه، بەلام با سەرئەنجامی میژووی پیغەمبەری خاتەم (محمد) "صلی الله علیه وسلم" بەدەین کە خۆی کاتێک خوا ھەڵییدەبژێری بە پیغەمبەر، تەمەنی چل (۴۰) سەلە، واتە تازە قۇناغی گەنجییتی تیپەراندووە چووەتە نیو قۇناغی کەم و بوونەوه، ھاوێلانی بەرپرسی پیغەمبەریش "صلی الله علیه وسلم" خوا لێیان ڕازی بێ ھەموویان لە خۆی کەم

تەمەنتەر بوون، ئەو هی لە هەموویان بە تەمەنتەر بوو، لە هاوێلان، لە کاتی سەرەتادا بە تاییەت، ئەبووبە کری صیددیق بوو، کە تەمەنی سی و چەوت (٣٧) ساڵ یان سی و ههشت (٣٨) ساڵ، دوو سی ساڵ لە پیغەمبەری خاتەم "عليه الصلاة والسلام" تەمەنی کەمتر بوو، ئەوانی دیکە هەموویان لە تەمەنی پازدەو شازدەو حەڤدە، تا کو بیست و بیست و پینج و سیی سالیی بوون.

بۆیەش لە شوێنەوارێکدا هاتو، و پالێراوە تە لای پیغەمبەریش، هەرچەندە لە پرووی سەندەدەوێش زۆر راست نەبێ، بەلام ماناکە ی راستە: (أوصيكم بالشباب خيراً، فإنهم أرق أفئدة، لقد بعثني الله بالحنيفية السمحاء، فحالفني الشباب وخالفني الشيوخ)^(١).

واتە: ئامۆژگاریتان دەکەم کە لە گەڵ گەنجەکان دا، لە گەڵ لاوەکان و تازە پیگەشتوووەکاندا باشبن، (ئامۆژگاریان بکەن و لە گەڵیان نەرم و میهرەبان بن و مشووریان لێ بخۆن و بە خەمیانهوێن) چونکە ئەوان دڵیان نەرمتر، عەقڵیان تازە تر، (زیاتر توانای وەرگرتیان هەیە)، خواش منی پەوانە کردووە بە تاییین و بەرنامەییەکی پاکەووە (کە سەرپا تاشتی و سەلامەتیە بۆ هەموو لایەك) کە چۆی گەنجەکان هاوێیەیانم بوون و پشتیان گرتەم، بە سالدێچوووەکان دزایەتی و ناکوکییان کردم.

(١) أخرجه الطبراني والعلابي.

به لئی به پریزان! شوینکه وتوانی پیغمبه ری خوا موحه ممه د
 ”صلی الله علیه وسلم“ به تاییه ت له سه ره تاوه هه موویان چینی
 گه نج و تازه پیگه یشتوو بوون، وهك له م ده قانه شه وه دیاره:

۱- عن جابر بن عبدالله (رضي الله عنها): (فَلَمَّا نَظَرَ الْعَبَّاسُ فِي
 وَجْهِهَا قَالَ: هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا أَعْرِفُهُمْ، هَؤُلَاءِ أَحْدَاثٌ)^(۱).

واته: کاتیک عه بیاس ته مه شای دهم و چاومانی کرد گوتی:
 ئه وانه کۆمه لیکن نایانناسین، ئه وانه تازه پیگه یشتوون.

۲- (عن رضي الله عنه أنس قال: قدم النبي وليس في أصحابه أشمط
 غير أبي بكر، فغلّفها بالحناء والكتم)^(۲).

واته: پیغمبه رهات (بۆ مه دینه) و هیچ کام له هاوه لانی پریشان
 ماش و برنج نه بوو بوو، جگه له ئه بوو به کر، ئه ویش به خه نه و
 که ته م په نگی کرد بوو.

۳- (اقتلوا شیوخ المشركين، وأستحيوا الشرح)^(۳).

واته به ته مه نه کان هاویه شدانه ران بکوژن و، گه نجه کان به یلنه وه.

(۱) أخرجه الحاكم: ٤٢٥١، وابن حبان: ٧٠١٢، وقال شعيب الأرناؤوط: إسناده صحيح على شرط مسلم.

(۲) رواه البخاري: ٣٧٠٥.

(۳) أبو داود: ٢٦٧٠، الترمذي: ١٥٨٣ وأحمد.

ئەمەش له واقیعی سیرە ی پیغەمبەر دا “علیه الصلاة والسلام” زۆر نمایان و بەرجەستە یە، هەموو ئەوانە ی دژایە تی پیغەمبەر ی خاتە میان کرد، ئەوانە بوون کە تەمە نیکیان هەبوو، چونکە مروّف کە دە کە ویتە تەمە نەو، بە زۆری ی وایە، بە لام هەموو بنچینە یە ک هە لاواردنی، تێدایە ئە گەر نا مروّف کە دە کە ویتە تەمە نەو، بیرو راو بوچوونە کانیشی له گە لێدا دە کە ونە تەمە نەو، سەرانی قورە ش کە دوژمنی سەر سەختی پیغەمبەر “علیه الصلاة والسلام” بوون، وە ک ئە بوو جە هل و ئە بوو سوفیان و ئومە ییە ی کور ی خە لە ف، بوچی دژی پیغەمبەر “علیه الصلاة والسلام” بوون؟! بیگومان تە نیا له بەر ئەو نە بوو کە پروایان بە وانە نە بی مو حە ممە د پیغەمبەر ی خوا یە، بە لکو له بەر ئەو بوو دە یانگوت: بازارمان لی تیکدە چی و، ئە گەر ئیمە شوین مو حە ممە د بکە وین، بە پیتی ئەو بەرنامە و پە یامە ی ئەو، ئیمە ئەو ی ئیستا هە مانە، نامانمینی! کە بریتی بوو لهو ی:

أ- له پرووی سیاسییە وە ئەوان بالادەستین و، خە لکی دیکە هەمووی وە ک هاوولاتی پی پله دوو و سی، یان وە ک کۆ یلە و خە لکی کی ژیر دەست بی.

ب- له پرووی ئابوورییە وە هەر ئەوان سەر وە تە ندبوون و، خە لکی دیکە دە بوایە چاوی له دەستی ئەوان بی.

ج- له پرووی فیکرییە وە هەر ئەوان ئاراستە کەربوون.

د- له پرووی کۆمه لایه تییه وه هه ر ئه وان بالا دهست بوون و خه لکی دیکه وهك دهست و پیوه ند ته ماشا ده کرا، ئه و زله زلانه ده یانگوت: ئه و په یامه ی موحه ممه د هیناویه تی ده لئ: هه مووتان له ئاده من و ئاده میش له گله، (أَنْتُمْ بَنُو آدَمَ، وَآدَمُ مِنْ تَرَابٍ)^(۱)، ئه و په یامه ده لئ: هه مووتان له دایک و باییک هاتوون، دابه شگراون بو چه ند گه ل و تیره یه ك، به ریزترتان له لای خوا ئه وه یه که پاریز کارتری:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ...﴾ الحجرات: ۱۳،

کهواته: ئیمه ئه و ئیمتیازه ناشه رعییانه ی هه مان، له دهستیان ده دهین! بۆیه ئه وانه دژی پیغه مبه ری خاتهم ”صلی الله علیه وسلم“ بوون، له بهر به زم و بازاره ناشه رعیه که ی خۆیان که لیان تیکده چوو و، که دوا یی لیشیان تیکچوو، هه روه ها ئیستاش هه ر وایه، ئیستاش ته ماشا بکه ن، له درێژی و پانایی جیهانی ئیسلامییدا، کئ یه خه و به ربینگ ده گری به ئه هلی ئیسلام؟! به ته وژمی ئیسلامی؟! ته وژمی ئیسلامی هاوسه نگ که عه قل و دلی خه لك ده دوینئ! که له سه نگه ری مه زلووماندا یه و یه خه ی زالان ده گری! کتیه له دژی ئه و ته وژمه یه! هه موو ئه وانه ی چاویان له وه یه خه لك ئازهل و مه ربئ و، ئه وانیش شوان و گاوانی بن، هه موو ئه وانه ی چاویان له وه یه قۆرخکاری سیاسی، ئابووری،

(۱) أخرجه أبو داود: ۵۱۱۸، وحسنه الألبانی.

کۆمه‌لایه‌تی هه‌ر له‌ ده‌ستی ئه‌واندایی و، خه‌لکیش خزمه‌تکار و
خه‌ده‌م و خه‌شه‌م بێ!!

ئێستاش هه‌ر هه‌مان واقیعه‌ دووباره‌ ده‌بیته‌وه، گومانی تێدا نیه
ئه‌وه‌ی له‌ میژوودا ده‌بینین، له‌ واقعی ئێستایشدا هه‌روای ده‌بینین.
ئنجایا چاوه‌ڕوانیی گه‌وره‌ له‌ کێ ده‌کرێ بۆ گۆڕینی واقع؟!
بێگومان له‌ چینی گه‌نج و تازه‌ پێگه‌یشتوو ده‌کرێ!

چ ئه‌وانه‌ی که‌ به‌رنامه‌ی چاکه‌ و خێریان به‌ ده‌سته‌وه‌یه‌وه، چ
ئه‌وانه‌ش که‌ به‌رنامه‌ی شه‌ڕ و خراپه‌یان به‌ ده‌سته‌وه‌یه‌وه، هه‌موویان
هه‌ر کار له‌سه‌ر چینی گه‌نج ده‌که‌ن، وه‌نه‌بێ ته‌نیا ئه‌وه‌ی خێرو
قازانج و چاکه‌ی خه‌لکی ده‌وێ، کار له‌سه‌ر چینی گه‌نج و تازه
پێگه‌یشتوو بکات، ئه‌وه‌ی شه‌ڕ و خراپه‌یشی ده‌وێ هه‌ر کار له‌سه‌ر
چینی گه‌نج ده‌کات، به‌لام ئه‌وانه‌ی به‌رپێ خواو پێغه‌مبه‌ری خوادا
ده‌پۆن، ده‌یانده‌وێ گه‌نجه‌کان ئازاد و ئازابن، سه‌ربه‌ست و وریابن،
خاوه‌نی خۆیان بن و، له‌سه‌ر راسته‌ شه‌قامی خوابن، که‌رامه‌ت
و حورمه‌تیان پارێزراوبێ، ئه‌وانی دیکه‌ش ده‌یانده‌وێ بیانکه‌نه
سووته‌مه‌نی بۆ خۆیان و ئامرازو دارده‌ستی خۆیان، بابای لاری
و سه‌تمکار و لار، حه‌قی نیه‌ داخۆ گه‌نج و لاوه‌کان: ئازادن، یان
کۆیله‌؟ خۆینده‌وارن، یان نه‌خۆینده‌وار؟ ره‌وشتیان هه‌یه‌ یان بێ
ره‌وشتن؟ گرنه‌گ ئه‌وه‌یه‌ به‌که‌لکی ئه‌و بێن و وه‌ک مه‌قاشێک و
ئامرازێک به‌ کاریان دێن.

دوو: له قورئان و سوننه دا

أ- له قورئاندا:

ئه گهر ته ماشای ئایه ته کانی قورئان بکهین، له قورئاندا وشه ی (شاب) یان (شباب)^(۱) به کار نه هاتوه، به لام له جیاتى وی وشه ی (فتی)^(۲) به کار هاتوه، نو جار ان وشه ی ناوبراو به کار هاتوه:

یه کهم: له سووپه تی (الكهف) دا چوار جار ان هاتوه:

۱- ﴿إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ...﴾ الكهف: ۱۰.

۲- ﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ الكهف: ۱۳.

۳- ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّى أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ﴾ الكهف: ۶۰.

۴- ﴿فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ إِنَّا عَدَيْنَا لَقَيْنَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا﴾ الكهف: ۶۲.

(۱) الشباب: من أدرك سن البلوغ ولم يصل إلى سن الرجولة.

الشباب: اسم جمع، شبان جمع شاب، وشواب جمع شابة، وشوائب جمع شبة، المعجم الوسيط ص ۴۷.

(۲) الفتوة والفتى: الشاب القوي، والجمع: فتية وفتيان، فترة بين المراهقة والرجولة، المعجم الوسيط، ص ۶۷۳.

دووه م: هه روه ها له سوړه ټي (يوسف) دا سى جار ان به كار هاتوه:

۱- ﴿وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٌ﴾ يوسف: ۳۶

۲- ﴿وَقَالَ لِفَتَيْنِهِ اجْعَلُوا بَصَائِعَ لَكُمْ فِي رِحَالِهِمْ...﴾ يوسف: ۶۲

۳- ﴿تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا...﴾ يوسف: ۳۰

سيه م: هه روه ها له سوړه ټي (الأنبياء) دا، يه ك جار هاتوه:

﴿قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُوْ إِبْرَاهِيمُ﴾ (الأنبياء).

چواره م: له سوړه ټي (النور) يش دا، يه ك جار هاتوه^(۱):

﴿وَلَا تُكْرِهُوا فَتِيَّتَكُمْ عَلَى الْإِغَاءِ إِنَّ أَرْدَنَ حَضَبًا...﴾ (النور: ۳۳).

كه له كومه لگای ته وسادا، هه نديك له وانه ی خه لکي مه دينه بوون، هه نديك له نافرته تانيان به كارده ټينان بو كارى خراب و بازرگانبيان پيډه كړدن، هه روه ك ئيستا له م كومه لگايه ی ئيمه شدا له لايه ن هه نديك له ده سه لاتدارانى گه نده ل و پوخه لی ته م ولاته وه، به شيو هيه كى ديكه ی جياواز ته وه هه يه.

هه روه ها هه ر له وړه وت (سياق) ه دا، دوو وشه ی ديكه ش هاتوون:

أ- (غلام) له سوړه ټي (مريم) دا:

﴿يَذْكُرِيَا إِنَّا نَبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا﴾ (مريم: ۷).

واتە: ئەى زەكەرىيا ئىمە بە (پىدانی) گەنجىك موزدەت پىدەدەين،
ناوى يەحيايە پىشتەر هاوناومان بۆ دانەناوہ.

ب- (ذرىة) لە سوورەتى (يونس) دا:

﴿فَمَا ءَامَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّتُهُ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ﴾
يونس: ۸۳

واتە: جگە لە گەنج و تازە پىگەيشتوانىك لە خەلكەكەى،
هېچكەس برۆاى بە موسا نەهینا لە ترسى فیرعەون و
بریار بە دەستەکانى کە بیانچەوسیننەوہ، بىگومان فیرعەون لە زەویدا
خۆبەر زکەرەوہ بوو و بە دنیایی ئەو لە زیدەر پۆییکاران بوو.

کەواتە: موساش «عليه السلام» لە سەرەتاوہ بەس گەنجانىك
لە گەلەكەى برۆایان پىهیناوە و، گوێیان بە ئازار و ئەشکەنجەى
فیرعەون و دەستە و داپەرەكەى نەداوە.

بەلێ بەرێزان! گەنج و لاوہ خۆشەويستەکان!

أ- خۆاى پەرەردگار لە قورئاندا زۆر بە گرینگییەوہ بۆمان باسى
گەنج دەکات، بۆ وینە: لە سوورەتى (الکھف) دا خۆاى تاک و
پاک باسى کۆمەلێك گەنج دەکات، کە بەسەرھاتەکیان شتیکی
زۆر سەرسۆرھینەرە، ھەوت گەنج کە ھەشتەمیان سەگێك بووہ
و لە گەلێان بووہ، یاخود شەش بوون و ھەوتەمیان سەگەکیان

بووه، به لّام رای یه کهم به هیژتره، له حوکمرانی پوژگاری خۆیان (دهقیانوس) عاسی دهب و، ئاماده نابن بۆی ملکه چ بن و ژێرده ستبن، لێی هه لده گه رینه وه، به پیتی ئه وه که له کتێبه میژووییه کانیشدا هاتوه، من له ته فسیری سوپه تی (الکھف) دا باسم کردوه، واینده چی ئه وانه خه لکی خاوهن پینگه بووبن له نیو کۆمه لگادا، یانی کورانی بهرپرسان بووبن، ئه وانه مل ده دهنه شاخ و، په نا ده به نه بهر ئه شکه وتیک و، ئاماده دهبن ژیا نیو ئه شکه وت بگوزهرینن، به لّام ملکه چ نه کهن بۆ ئه و واقیعه زالمانه یه ی، حوکمرانی ئه و کاته به سه ر کۆمه لگا که ی دا فه رزی کردوه.

دیاره شه ش هه وت کهس توانای ئه وه یان نیه کۆمه لگایه که یان بگۆرن و، ره نگه به رنامه یه کی واشیان له به رده ست دا نه بووبی، ته نیا ئه هلی ته وحیدو ئیمان بووبن، بۆیه به س ئه وه ندیان له ده ست هاتوه، که کۆمه لگایه که یان به جی به یلن و، نه بنه به شیک له و واقیعه گه ندەل و خراپه یان.

ب- ههروه ها خوای پهروه ردگار بۆمان باسی ئیبراهیم ده کات و به وشه ی (فتی) ناوی ده هیئنی، ئیبراهیم "عليه الصلاة والسلام" کاتیک له گه ل گه له که ی خۆیدا پروو به پروو ده بیته وه و، بته کانیا ن لێ ده شکینیت، دوا یی خه لکه که ی به سه ر ئه و حاله دا ده چنه وه و به سه ر سو رمانه وه ئه م قسه یه ده که ن:

﴿قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِآلِهِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ (الأنبياء - ٥٩)

واته: گوتیان: کئی ئەو هی به پەرستراوه کانتان کردوه، به دنیایی
ئەو له ستهمکارانه!

دوایی هەر خۆیان یان کۆمه لێکی دیکه ی جیاواز له پرسیار که ره کان،
ئاوا وه لام ده ده نه وه:

﴿ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُوَ إِبْرَاهِيمُ ﴾ الأنبياء - ۶۰.

واته: ده لێن: گوئیست بووین گه نجیک باسی ده کردن، (باسی
ئەو پەرستراوانه ی ئیمه ی ده کرد)، پتی ده گوتری: ئیبراهیم.

وادیاره ئەو کاته (ئیبراهیم) هینده ناو و ناوبانگی نه بووه، وهك
دوایی خوای کار به جی کردوویه تی به پیغه مبه ر، وا پیده چی ئەو
رووداوه پیش وه حیی بۆهاتی بووبی و بهس گه نجیک بووه، به لام
چ گه نجیک!!

خوای بهرزو مهزن زۆر به گرنگی پیدانه وه باسی ئیبراهیم
ده کات که دوایی ئیبراهیم "عليه الصلاة والسلام" له سه ر ئەو بت
شکانه ی ئاگریکی بۆ نیل^(۱) ده ده ن، ده یخه نه نیو مه نه نه یقه وه و
به مه نه نه یق فرییده ده نه نیو مه شخه لانی ئاگره وه، چونکه ئاگره که
زۆر بهرز بووه و، هه رکه سیك نزیک ی بووایه بۆ خۆشی ده سووتا،
بۆیه به مه نه نه یق فریانداده، به لام خوای بالاده ست له فریای دی،
وهك فهرموویه تی:

(۱) نیل دان: داگیرساندن به جۆریك زۆر کلپه دار و به بلیسه بی.

﴿ قُلْنَا يَكَانَرُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴾ (٦٩) - الأنبياء - ٦٩.

واته: گوتمان ئه‌ی ئاگر! سارد به‌وه و سه‌لامه‌ت به‌ له‌سه‌ر ئیبراهیم.

ب- له‌ سوننه‌ت دا:

ئه‌گه‌ر ته‌ماشای سوننه‌تی موحه‌مه‌د پیغه‌مبه‌ریش "صلی الله علیه وسلم" بکه‌ین، ده‌بینین فه‌رمایشتی زۆرن له‌باره‌ی گه‌نج و لاوانه‌وه، له‌ کوران و له‌ کچان و، ده‌گونجی له‌وباره‌وه زۆر فه‌رمایشتی بینین، یه‌ کینک له‌ فه‌رمایشته‌کان ئه‌وه‌یه که ده‌فه‌رموی:

١- (اٰغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ: شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصَحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ، وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ) (١).

واته: به‌هره وهر بگره له‌ پینج شتان، پیش ئه‌وه‌ی پینج دژیان بۆ په‌یدابن: یه‌ که‌م: به‌هره وهر بگره له‌ گه‌نجیتیت به‌رله‌وه‌ی پیری پرووت تییکات.

دووهم: به‌هره وهر بگره له‌ ته‌ندروستی و له‌شه‌ساغیت، به‌رله‌وه‌ی دژه‌که‌ی په‌یدایی، که نه‌خۆشیی و ده‌رده‌داریتته.

(١) أخرجه ابن أبي الدنيا في ((قصر الأمل)): (١١١)، والحاكم: (٧٨٤٦)، والبيهقي في ((شعب الإيمان)): (١٠٢٤٨)، وصححه الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٣٥٥).

سپهه: به هره وهر بگره له دهوله مه ندییت، بهرله وهی هه ژاری و نه داریت به ملبابی.

چواره: به هره وهر بگره له دهست به تالییت پیش ئه وهی سه رقالییت بو پهیدا بییت.

پینجه: به هره مه ندبه له ژیان، بهرله وهی دژه که ی پهیدا بییت که مردته.

ئه مه به دنیاییه وه ئاموژ گارییه کی زور به هیزو به پیزی پیغه مبه ره (عليه الصلاة والسلام) که به نامه یه که بو ژیان، ئه گهر مروف ئاگای له ژیان ی بی و، ئاگای له ته ندروستی بی و، ئاگای له گهنجی بی و لاویتی بی و، ئاگای له حاله تی ده سته تالی و بی ئیشی بی و به فیرو نه دات وهك ئه وانیه به درژیایی روژ و شهوان له چایخانه و کافتریا کانداه که ون، خهریکی چی ده بن؟! یان خهریکی نیرگه له کیشان، یان جگهره کیشان، یان قومار کردن، ئه و شتانه که بهس ته مه نی مروف ده سووتین و بهس زیانیان ههیه.

ههروه ها ئه گهر مروف ئاگای له کاتی مال و سامان و دهسترویشتنی و، توانای ماددی بی، که له خیردا به کاری بی، نهك له تیکدان و خراپه دا، بهرله وهی هه ژاری و نه داریی ملی بگری، بیگومان له دنیا و دواوژدا به خته وهر ده بی.

۲- فهرمایشتیکی دیکه ی پیغه مبه ره "عليه الصلاة والسلام" ههیه: (عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

(لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمْرِهِ فِيهَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ، وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ) (۱).

واته: دوو پئی ناده مزاد له خزمهت په روه ردگاریدا، له پوژی دوا پیدا به ملاولادا ناچن، هه تا پرسپاری لی نه کری له باره ی پینج شته وه:

۱- پرسپاری لیده کری له باره ی ته مه نه که یه وه له چیدا به پری کردوه؟

۲- پاشان له گه نجیتی له چیدا ته واوی کردوه؟

۳و۴- هه روه ها له مال و سامانه که ی چونی په یدا کردوه و، له چیدا خه رچی کردوه؟

۵- ته و زانیاریه ش که خوا پیدا وه، چه نده کاری پیکردوه؟

نجا به پریزان!

تایا کومه لگایه که ی پیغه مبه ری خوا "صلی الله علیه وسلم" ته وانه ی پیغه مبه ری خاتم ته و گورانکاریه ی پیکردن، که ئیستا ئیمه و غه یری ئیمه له مسولمانان، له گو شه و که نار کهانی دنیا دا، به لکو له غه یری مسولمانانیش به هره مه ندن له و گورانکاریه مه زن و ریشه یی و کاریگه ره، به کیی کرد؟ به دناییی به پله ی یه که م

(۱) أخرجه الترمذي: ۲۴۱۷، هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

به چینی تازه پیگه یشتوو و چینی گه نجی کرد، هه لبه ته دواپی خه لکی به ته مه نیش هاتنه نیوه وه، دواپی نه وهی ته ماشایان کرد ئیسلام گه شهی کرد، نه وانیش هاتن، ئنجا هه بوو به قه ناعه ته وه هات و، بوی ده رکه وت که له سه ر به تال و پوچ بووه، هه شبوو بۆ به رژه وه ندیی هات و، هه شبوو به ناچاری هات، که هه ندیکیان بوونه مونا فیق، واته: به پروهت مسولمان و له دلی خویاندا کافر بوون.

۳- ده قی سییه م که له و باره وه ده یهینین:

(يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ، مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ؛ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ)^(۱).

واته: ئه ی کومه لی گه نجان! هه رکامیکتان توانای هاوسه رگیری هه بوو، با هاوسه رگیری بکات، هه م بۆ پروانینی چاوی (له حه رامیی) لیگره وه تره و، هه م بۆ داوین پارێزه رتره، هه ر که سیش نه یه توانی (هاوسه رگیری بکات) با رۆژوو بگری، بوی ده بیته هاوکاری که مکرده وهی ئاره زووی جینسی.

گه نچ و لاوه خوین گه رم و گورج و گو له کان!

کو تایی ئه م ته وه ری یه که م که ته رخانمان کردوه بۆ خسته نه پرووی گرنگی و کاریگه ری قوناغی گه نجیتی و، کاریگه ری توژی گه نچ و لاوان له گو رانکاری کردن له کومه لگادا، به ده قی کی

سونه‌ت دینین که پیشتریش هینابوومان، بۆ پروونکردنه‌وه‌ی ئەو راستییە که ئەوانە‌ی پیغه‌مبەری خاتەم موحەممەد "صلی اللہ علیہ وسلم" گۆرانکاری پیکردن، زۆربە‌ی هەرەزۆریان توژی گه‌نج و تازە پیگە‌یشتووون بوون:

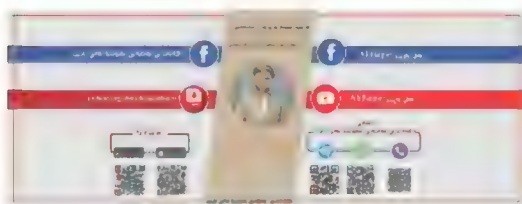
(عن أنس خادم النبي صلى الله عليه وسلم قال: قدم النبي صلى الله عليه وسلم، وليس في أصحابه أشمط غير أبي بكر، فغلفها بالحناء والكتم)^(١).

واتە: ئەنە‌سی کۆری مالیک دە‌ڵی: پیغه‌مبەر "صلی اللہ علیہ وسلم" هات بۆ مە‌دینە، که لە‌نیۆ هاو‌ه‌ڵانیدا که‌سیان تیدا نە‌بوو سە‌رو ریشی ماش و برنج بووبی، [(أشمط) یانی رەش و سپی تیکە‌ڵ] جگە‌ لە‌ ئە‌بووبە‌کر، ئە‌ویش (خوا‌لیی رازی بی) بە‌ خە‌نە‌و بە‌ که‌تە‌م (ئە‌ویش ماددە‌یه‌ که‌ وه‌ک خە‌نە‌) رە‌نگی کردبوو (که‌ مووه‌ سپیە‌کانی دیار نە‌بن، ئە‌گەرنا ئە‌وانی دیکە‌ هە‌موو مووه‌کانیان رە‌ش بوون، واتە: هە‌موویان چینی گه‌نج بوون).

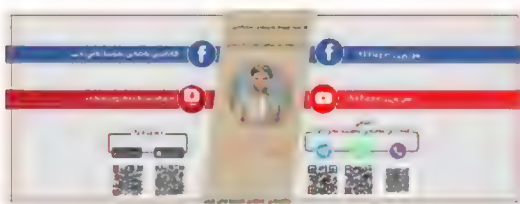
که‌واتە: با‌خۆ‌مان پی‌ که‌م نە‌بی که‌ گه‌نجین و تازە پیگە‌یشتووین و تازە دینە‌ نیۆ ژیانە‌وه‌، چونکه‌ گۆرانکاری ئە‌گەر چینی گه‌نج و تازە پیگە‌یشتوو نە‌یکات، بە‌خە‌لکی دیکە‌ ناکرێ‌ و، گومانیشی تیدا نییه‌ که‌ توژی‌ه‌کانی کۆ‌مه‌‌لگا سە‌رجە‌میان، بە‌تایبە‌ت گه‌نج و لاوان و، تە‌مە‌ندار و کام‌لان پێ‌ویستە‌ خۆیان لە‌ دە‌مارگیریی بۆ توژی

(١) صحیح البخاری: (٣٧٠٥).

خۇيان ۋە ھەستىياريى دەرھەق بە توۋىژى بەرانبەر، دووربگرن ۋ دۇنيابىن كە ژيان ۋ كۆمەلگا لى ھېچ كاميان بېنىيازنىيە ۋ ھەركامېشيان ھەۋجېيى ئەۋى دىكەيە ۋ پېۋىستە ھەموويان تەۋاۋكەرى يە كدى بن، كۆمەلگاي تەندروستېيىش ئەۋ كۆمەلگايەيە كە چىن ۋ توۋىژو پېكھاتە كانى، پەيۋەندىي تەۋاۋكاريى (تكاملي) يان پېكەۋدە ھەبى، نەك پەيۋەندىي دژايە تېيى ۋ ناكۆكىيى (تئاحري).

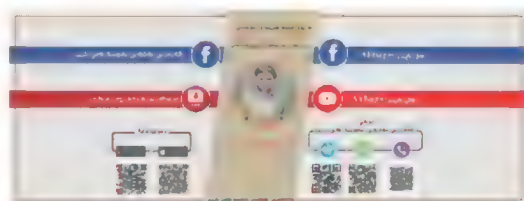

www.alibapir.com

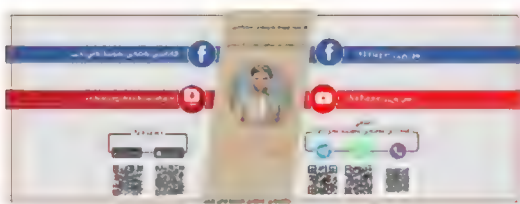

تهوهری دووهم

ههست و
ههلوئستی گهنج
له واقعی ئیستادا

www.alibapir.com

گەنج و لاوھ خۆشەويستەکان!

لەم تەوھرى دووھەدا، ھەولەدەھەين لە ھەوت بڕگەدا، ھەستى راست و دروست و، ھەلۆيستی پيويست و پڕ بە پيستی گەنج و لاويكى سەر راست (رشيد) چ کور چ کچ، بخەينه پروو، چونکە بيگومان ھەست و ھەلۆيست (الشعور والموقف) ئەگەر راست و دروست نەبن، خاوەنەکەيان ئەک ھەر لييان بەھرمەند نابى، بگرە زۆريشيان لەسەر قەرزدار دەيیتەوھ.

ھەوت بڕگەکانى ئەم تەوھريەش ئەمانەن:

- ۱- ھەست و ھەلۆيستی گەنج بەرانبەر بە خۆى و گەردوون.
- ۲- ھەست و ھەلۆيستی گەنج، بەرانبەر بە خۆى بەدەھيەنەر و پەرەردگار.
- ۳- ھەست و ھەلۆيستی گەنج، بەرانبەر بە پيغەمبەرەن "عليهم الصلاة والسلام" و پەيامەکانيان.
- ۴- ھەست و ھەلۆيستی گەنج، بەرانبەر بە خەلك و مەروفايەتي.
- ۵- ھەست و ھەلۆيستی گەنج، بەرانبەر بە نەتەوھ و نيشتمانەكەى.
- ۶- ھەست و ھەلۆيستی گەنج بەرانبەر بە ئۆمەتەكەى.
- ۷- ھەست و ھەلۆيستی گەنج بەرانبەر بە كۆمەلگايەكەى.

١- هه‌ست و هه‌لۆیستی گه‌نج به‌رانبه‌ر به‌خۆی و گه‌ردوون:

به‌رێـزان!

پێم وایه‌ یه‌که‌مین و گه‌رنگترین هه‌ستی راست و هه‌لۆیستی پێویست، که‌ پێویسته‌ گه‌نج و لاویک “کو‌رو کچ” له‌ واقعی ئیستادا له‌ خۆیدا بیهێنێته‌دی، بریتیه‌ له‌ هه‌ست و هه‌لۆیستی به‌رانبه‌ر به‌خۆی و گه‌ردوون.

چونکه‌ هه‌موو مە‌وۆفیکی ژیر، دوا‌ی ئه‌وه‌ی خونه‌چه‌ی عه‌ق‌لی ده‌پشکو‌ی و خۆی ده‌ناسی و، سه‌رنجی بوونه‌وه‌رو ده‌ورو به‌ری ده‌دات، خولیا و ئاواتی هه‌ره‌ گه‌وره‌ و به‌ره‌تی ئه‌وه‌ ده‌بی به‌سه‌ره‌اتی خۆی و گه‌ردوون تیب‌گات:

من چیم و کیم؟

له‌ کو‌یوه‌ هاتووم و بو‌چی و، به‌ره‌ و کو‌ی ده‌چم؟

ئه‌م گه‌ردوونه‌ (ئاسانه‌کان و زه‌وی و ئه‌وه‌ی نیوانیان) چیه‌و، بو‌چی دروستبوون و، له‌ کو‌یوه‌ هاتوون و، به‌ره‌و کو‌ی ده‌چن و، پێویسته‌ چۆن مامه‌له‌ی له‌ گه‌‌لدا بکه‌ین؟!

ئه‌و پرسیاره‌ بوونیانه‌ (الأسئلة الوجودية)ی فله‌سه‌فه‌ هه‌ر له‌سه‌ره‌تای سه‌ره‌له‌دانیه‌وه‌هه‌تاییستا، به‌ دوا‌ی وه‌لامه‌کانیا نه‌وه‌بووه‌،

به لام ”به پای به نده“ به دهستی خالی و به بی مرادی گه راوده ته وه و،
هیچی دهستگیر نه بووه!

به لام خوی زاناو شاره زا ”سبحانه و تعالی“ وه لامی سه رجه م ته و
پرسیاران وه زوری دیکه شی، خستوونه نیو دوو تویی ژماره یه كه له
تایه ته کانی قورئانه وه، که ئه مانه چهنه نموونه به کیان:

١- ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ الطور.

واته: یان تایا به بی هیچ شتیک ”به بی به دیهنه ر“ دروستبوون،
یان تایا خویان به دیهنه ر (بو خویان)؟ یان تایا ئاسمانه کان و زه ویان
هیناونه دی؟ به لکو دنیانین (زانباریه کی دنیا که ریان نیه).

٢- ﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَآتٍ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ لَكُفْرُونَ
﴿٥٨﴾ الروم.

واته: تایا له (دلی) خویاندا بیریان نه کردو ته وه: خوا ئاسمانه کان
و زه وی و ته وه ی نیوانیانی به حه ق نه بی و، بو کاتیکی دیاری بیکراو
نه بی، دروست نه کردوون؟ به دنیاییش زوریک له خه لکی به
دیداری په روه ردگاریان بیپروان.

٣- ﴿سَرُّهُمْ ءَايَتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ
الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكُنْ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ ﴿٦١﴾ فصلت.

واته: له مەو دوا نیشانه کانی خۆمانیان له ئاسۆیه کان و له نهفسی خوشیان دا پیشان ددهین، تاکو بۆیان دهریکه وی که (خوا، قورئان) ههقه، ئایا بهس نیه که پهروهردگارت به سهر هه موو شتی که وه چاودیره؟

۴- ﴿وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ﴿۲۲﴾ الجاثية.

واته: ههروه ها خوا ئاسمانه کان و زهوی به حق دروست کردوون و، تاکو هه رکهس به پیی ئه وهی کردوویه تی، سزاو پاداشت بدریته وهو، ئه وان سته میشیان لی ناکری.

۵- ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ﴾ فاطر.

واته: (خوا) ئه و که سه یه ئی وهی کردۆته جینشین له زه ویدا...

۶- ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ ﴿۷۲﴾ الأحزاب:

واته: ئیمه سپارده مان له سهر ئاسمانه کان و زهوی و چیا به کان رانواند، به لام ئاماده نه بوون هه لیبگرن و لئی ترسان و، مروف هه لیگرت به دنیایی ئه ویش زۆر سته مکاری نه فامه.

له و ئایه ته به پێزانەش که چەند نموونه یه کی که من له و بواره دا، ژماره یه ک راستیی و گه و ره و گرن گ له بواری بووناسیی (معرفه الوجود) دا ده ستگیر ده بن وه:

یه کهم: مړوڅ، خواى به ديهينهري ئاسمانه کان و زهوى به ديهينهرو
خاوهن و په روهردگاريه تى و، ته گهر زانياريه کى ته واوى دلنيا که رى
هه بى، ده زانئى که له رووى عه قل و لوژيکه وه، ناگونجى دروست کرانئ
مړوڅ و گهر دوون پالبدريته لای جگه له خواى به ديهينهرو. (الطور
- ٣٥-٣٦).

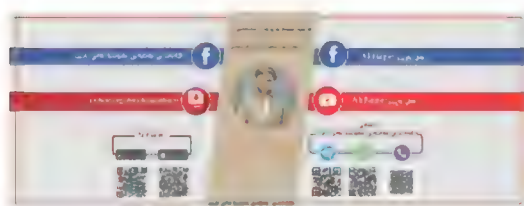
دووهم: خوا - عزوجل - گهر دوون (کون) ى به هق و بو کاتيکى
دياريکراو هيناو ته دى، به لام زوریک له خه لک به دیدارى
په روهردگاريان بيبروان (الروم - ٨-).

سيهم: هه تا زانست پتر به ره و پيش بچى و، نهينيه کانى خوا له
خودى مړوڅه و ئاسويه کانيشدا زياتر دهرده که ون و، په رده يان له سهر
لاده چى و، به ره و پيشچوونى زانست هوکاري زياتر دهرکه وتنى
راستيتيى خوا و قورئانه. (فصلت - ٣٥-).

چوارهم: ئهو هق و حیکمه ته ى خواى کار به جى کردوويه ته
ئامانجى ژيانى مړوڅ و کوى گهر دوونيش - به پيى زانيارى ئيمه
- بریتيه له تاقیکردنه وه ى مړوڅ و سزاو پاداشترانه وه ى. (الجاثية
- ٢٢-).

پينجهم: مړوڅ جينشينى خوايه له سهر زهوى و، هه لگري
سپارده که يه تى، که به ئاسمانه کان و زهوى و چيايه کان هه لئه گيراوه.
(فاطر - ٩٣-) و (الأحزاب - ٢٧-)

به دنیا ییش هه بوونی بووناسییه کی راست و دروست، که بریتیه له و بووناسییه له و دهیی پارێزراو و دهستکاریی نه کراوی خوادا به رجهستهیه، بناغه ی ههست و هه لوستی گه نچ و لاو و، جگه له وانیشه له بهرانه ر: گه ردوون و، خوی بی وینه و، پیغه مبه ران و، مروّثایه تی و، نه تهود و نیشتان و، ئۆمهت و، کۆمه لگا و... هتندا.

۲- هه‌ست و هه‌لو‌یستی گه‌نج به‌رانبه‌ر به‌خوای به‌دییه‌نه‌رو

په‌روه‌ردگار:

به‌دنیاییه‌وه هه‌ست و هه‌لو‌یستی راست و دروستی مرو‌ف، به‌رانبه‌ر به‌خوای به‌دییه‌نه‌رو خاوه‌نی، هه‌لقولاوی کانیای بووناسییه‌تی و، هه‌میشه بووناسییه‌تی راست و ساخ، به‌ره‌مه‌یه‌نه‌ری هه‌ست و هه‌لو‌یستی راست و دروسته به‌رانبه‌ر به‌خوا، که‌له:

ناسین و، پرواییه‌نه‌نی و، په‌رستنی و، به‌ندایه‌تی بو‌کردنی و، پاریزلی‌کردنیدا، نمایان ده‌بی، با‌له‌و باره‌وه سه‌رنجی چه‌ند ئایه‌تیک بده‌ین:

۱- ﴿قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِی اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ﴾ ابراهیم: ۱۰.

واته: پیغه‌مبه‌رانیا گوتیان: ئایا له (بوونی) خوای په‌یدا‌که‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا، دوودلیی هه‌یه؟!

۲- ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوْا اللّٰهَ عَلٰیكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غٰیْرِ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنۢ تَوَفَّكُوۡنَ﴾ فاطر.

واته: ئە‌ه‌ی خه‌ل‌کینه! یادی چاکه‌ی خوا به‌سه‌ر خۆ‌تانه‌وه بکه‌نه‌وه، ئایا جگه‌ له‌ خوا، به‌دییه‌نه‌ریکی دیکه‌ له‌ ئاسمان و زه‌وییه‌وه بژیویتان ده‌دات؟ جگه‌ له‌و هیه‌چ په‌رستراویک نیه، به‌ره‌و کوی لاده‌درین؟

۳- ﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (البقرة).

واته: ئەى خەلكینه! ئەو پەروەردگارتان بپەرستن كه ئیوهش و ئەوانەى پیش ئیوهشی هیناونه دی، بەلكو پارێز بکەن.
که واته:

یه کهم: خوا ناسیی شتیکی پروون و خوا پرسک، له ناخی مروّفا، به به لگهی ئەوه که پیغه مبه ران - علیهم الصلاة والسلام - به سه ر سورمان و نکوولیی لیکردنه وه ده پرسن: ئایا له بوونی خوای پهیدا که رو دا هیننه ردا دوو دلیی ههیه؟! (ابراهیم - ۱۰).

دووهم: بژیودانی خوا بو مروّف له ئاسمانه کان و زه ویدا و، خاوهن چاکه بوونی ره های له ژیا نی دا، پتویسته - و پرای خوا پرسک بوونی خوا ناسیی - هانده ر و پالنه ری مروّف بی، به ره و خوا ناسیی و خوا په رستی و، په رستی هه رکه س و شتیکی دیکه جگه له خوا، له هه ربه ش و بواریکی په رستن (عبادة) دا، به لادان و به لاریدا بران داده نری (فاطر - ۳).

سییه م: به ته نیا په رستران و به ندایه تییکران بو خوا، به ره هم و ده رنجامی سرووشتیی و راسته و خو ی به دیهیننه رو په روه ردار بوونیه تی بو خه لك و، خوا په رستی ره سه ن و ساغیش، به ره مهیننه ری پارێزکاریی (تقوی) یه له خاوه نه کهیدا (البقرة - ۱۲).

۳- ھەست و ھەلۆیستی گەنج، بەرانبەر بە پێغەمبەرەکان

«عليهم الصلاة والسلام»

بوارێکی دیکە کە پێویستە کۆر و کچە تازە پێگەیشتوووە کانمان، ھەستیکی راست و تەواو و ھەلۆیستیکی تۆکمە و نە لەخەشاویان لە بەرانبەریدا ھەبێ، بریتیە لە ناسینی پێغەمبەرانی ھەلباردەیی خوا، پێ ئاشنا بوونیان و، دواتریش بە بەرچاو پروونیەو، شوێنکەوتنیان و ھەرگرتنی پەیام و بەرنامەیی پێدا ئێراویان و، پیادە و جێ بەجێکردنی لە ژيانى تاکیی و خێزانیی و کۆمەلایەتی و سیاسییاندا.

چونکە بە دنیاییەو ھەمژوو و واقعیش سەلماندووێت، کە مەرۆف بەتوانا خودییەکانی (بقدراته الذاتیة) لە عەقل و پێنج ھەستەکان و زگگمەك و خەیاڵ... ئەگەر بشتوانێ تا پاددەیهك لە بواری ماددی و جەستەیییدا سەرەدەریك بکات و، بۆ رێکخستنی ژیان و گوزەرانی پێ بەدەییەکان بکات، مەحەللە بەبێ ھەحیی و ھیدایەتی خوا، خۆی و خوا بناسێ و، سەری لە ھیکمەت و ئامانجی گەردوون و ژیان دەرەچێ و، سەرەنجام بە شیوہیەك ژيانى تاکیی و خێزانیی و کۆمەلایەتی و سیاسیی خۆی، بگوزەرێنێت، کە مایەیی بەختەوھەریی دنیای و، سەرفرازیی و شادمانیی پوژێ دوايي بێ و، لە بەرانبەر خواي بەدیھێنەر و خواھنیدا سەربەرزبێ.

هەر بۆیەش خوای میهره‌بان هەر له سه‌ره‌تای نیشته‌جی بوونی
 مروّقه‌وه له‌سه‌ر زه‌وی، په‌یتا په‌یتا پیغه‌مبه‌رانی بۆ ناردوون و، به‌نامه‌و
 رێنمایی پتووستیشی بۆ به‌ریوه‌چوونی و گوزه‌راندنی ژیاڤیکی
 شایسته‌ی مروّقی جێنشینی خوا، هه‌لگری سپارده‌که‌ی، پێدانا‌ردوون.
 به‌ سه‌رنجدان له‌م ئایه‌ته به‌ پێزانەش، ئەوه‌ی گوتمان زۆر جوان
 پروون و دره‌وشاوه‌یه:

۱- ﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ...﴾ النمل: ۵۹.

واته: بلی ستایش بۆ خوا، سه‌لام له‌سه‌ر به‌نده‌کانی که
 هه‌لیباردوون...

۲- ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَعِيسَىٰ وَأُتُوبَ
 وَيُوسُفَ وَهَارُونَ وَسَلِيمَانَ وَعَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ﴿١٣٦﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ
 عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا
 ﴿١٣٧﴾ رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ
 الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٣٨﴾﴾ النساء.

واته: ئێمه‌ سه‌روشان بۆ لای تۆ کردوه، وه‌ک چۆن سه‌روشان بۆ لای
 نوح و پیغه‌مبه‌رانی دوا‌ی ویش کردوه، هه‌روه‌ها سه‌روشان بۆ لای
 ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یه‌عقوب و ئەسباط و عیسا و
 ئەیوب و یونس و هاروون و سوله‌یمان کردو زه‌بووریشماندا به‌

داوود، پیغمبه رانیکی دیکهش که به سهرهاته کانمان به سهرتدا خویندوته وهو پیغمبه رانیکیش که به سهرهاتیانمان به سهرتدا نه خویندوته وهو، خواش به دواندن قسه ی له گه ل مووسادا کردوه، (ئهو پیغمبه رانه) پیغمبه رانیکی موژده دهرو ترسینه رن (بویه خوا ناردوونی) تاكو خه لك دواى (هاتنى پیغمبه ران) به لگه ی له سهر خوا نه بی، خواش هه رده م زالى کارزان بووه.

۳- ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَّتْهُمْ أَفْتَدَهُ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٩٠﴾﴾ الأنعام.

واته: ئه وانه (ئهو هه ژده پیغمبه ره ی له ئایه ته کانی: ۸۳ - ۸۶ دا ناویان هات) که سانیکن خوا راسته ری کردوون، توش ری راستی وان چاو لیبکه، بلئ: هیچ کریه کتان له سهری لی داوا ناکه م، ده یگه یه نم ته نیا بیرخه ره وه یه بۆ جیهانیان.

۴- ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩١﴾ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٩٢﴾﴾ آل عمران.

واته: (ئه ی موحه ممه د!) بلئ: ئه گهر (راست ده که ن) خواتان خوشده وی شوینم بکه ون، خواش خوشی دهوین و، له گوناختان ده تانبووری و، خواش لیبوره ی به به زه ییه. بلئ فه رمانه ری خواو پیغمبه ره بکه ن، ئنجا ئه گهر پشتیان هه لکرد، به دنیایی خوا بیبروایانی خوشناوین.

ئەو ئايەتە بە پێزانەش ئەم راستییە گەورە و گزنگانەمان دەدەنە دەست:

یەكەم: پێغەمبەرەکان "عليهم الصلاة والسلام" لە لایەن خۆی زانای کار بەجێوە، لە نێو کۆی مەوقایەتییەدا هەڵبژێراون و، بە گشتیی لە تێکرای خەڵک چاکترن، لە هەموو پرووێهە (النمل - ۵۹-).

دووهم: بە شێك لە پێغەمبەرەکان، خۆی زاناو شارەزا بە سەرھاتیانی بۆ پێغەمبەری خاتەم لە قورئانی دا گیراوەتەو، هێ بە شێکیشیانی نە گیراوەتەو، (النساء - ۱۶۴-).

سێیەم: پێغەمبەرەکان مۆژدەدەر و دلخۆشکەرن و ترسێنەر و وریاکەر و دەستەو نەهێلراو، لە بەرانبەر خوادا، (کە نەتوانن بڵێن: خواوە! نەماندەزانی پێت خۆشە: چۆن چۆنی ژیان و گوزەرانیان بەڕێ بکەین؟) (النساء - ۱۶۵-).

چوارەم: شوێنێ هەلگرتنی پێغەمبەرەکان و چاویکردنیان و، پەڕەویی کردن لەو پەیام و بەرنامەیە خۆی کارزان و میهرەبان پێیدا ناردوون، لەسەر هەموو مەوقێک پێویستەو، خۆی بەرزو مەزن بۆ چاویکردنیان و بەسەر مەشق گرتنیان ناردوونی، بۆ ئەوەی مەوقایەتی ئایین و بەرنامەی خۆی پەرەدەگاری، وێرای حالەتی تیۆری و فیکری، بە حالەتی جێبەجێکراویش، لە بەردەستیدا هەبێ، (الأنعام - ۹۰-).

پینجهم: شوپنپی هه لگرتنی پیغه مبهری کوتایی موحه ممد - صلی الله علیه وسلم - به لگهی راستیی خوشویستنی مروقه بو خواو، هوکاری خوشویستنی خواشه بوی و، به پیچه وانه شه وه: پشتی کردنی پیغه مبهرو لی یاخیوونی یه کجاریی و په ها، هوکاری کافر بوونی تی، (آل عمران ۳۱، ۳۲).

به لی به ریزان! پیغه مبهرا نی خوا، که سانیک بوون که له هه موو پروویک ه وه هه لئاردی نیو مروقاهه تی بوون و، خواش ناردوونی په یامی خویان تی بگه یه نن، له نیو کومه لگای نیمه دا زور کهس که ته ماشای پیغه مبهرا ن "عليهم الصلاة والسلام" ده کات هه ر وایان لی حالیه: که هه ندی خه لک بوون، هاتوون هه ندیک ئاموژگاریی خه لکیان کردوه و رویشتون! به لام نه خیر، پیغه مبهرا ن هاتوون گوژانگاریی بکه ن، هاتوون سه ر زه وی پاکبکه نه وه له شیرک و کوفرو زولم و فه سادو خراپه و، بیرازینه وه به ئیمان و ته وحیدو دادگه ری و چاکه. پیغه مبهرا ن "عليهم الصلاة والسلام" که سانیک نه بوون بهس دوو ئاموژگاریی بکه ن، یا سی چوار و تاران بده ن و، وه که هه ندیک له بانگه وازکاران، نا، پیغه مبهرا ن "عليهم الصلاة والسلام" هاتوون گوژانگاریی ریشه یی و گشتگیر و هه مه لایه نه له ژیانی مروقاهه تییدا بکه ن، خوی پهروه ردگار له سووپه تی (النساء) دا ئاوا باسی پیغه مبهرا ن ده کات:

﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ ﴿النساء: ۱۶۵﴾

خوا ناوی دوازده له پیغمبه‌ه‌ران “عليهم الصلاة والسلام” دینی و
ئاوا ده‌ست پێده‌کات:

﴿ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا
إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ
يُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ﴾ النساء: ۱۶۳.

دوا‌یی ده‌فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ه‌رانیکی دلخۆشکه‌رو ترسینه‌رن،
موژده‌ده‌رو، ئاگادار که‌ره‌وه‌ن، تا‌کو خه‌لک له‌ دوا‌ی پیغه‌مبه‌ه‌ران
به‌لگه‌ی نه‌بی له‌سه‌ر خوا، به‌لێ پیغه‌مبه‌ه‌ران ها‌توون تا‌کو خه‌لک
به‌لگه‌ی نه‌بی‌ت و، بیانووی نه‌بی‌ت بلی: خوا‌یه! نه‌مزانێ تو‌ پیت
خۆش بوو چۆن بژیم! پیت خۆش بوو چی بکه‌م و، چۆن بکه‌م؟!
پیغه‌مبه‌ه‌ران «سه‌لات و سه‌لامی خوا‌یان له‌سه‌ر بێ» ها‌توون پێی
ژیانیکی رێک و راست، که‌ شایسته‌ی مرو‌فه‌، فێری بکه‌ن، ئه‌ی
مرو‌ف! ده‌بی له‌ پرووی بووناسییه‌وه‌ ئاوا‌بی، له‌ پرووی ئی‌بان و
عه‌قیده‌ته‌وه‌ به‌و شیوه‌یه‌ بی، له‌ پرووی په‌رسته‌شه‌کاته‌وه‌، له‌ پرووی
په‌وشت و ئا‌کارته‌وه‌، له‌ پرووی ئه‌ده‌به‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کانه‌وه‌، له‌
پرووی خیزانییه‌وه‌، له‌ پرووی کۆمه‌لایه‌تییه‌وه‌، له‌ پرووی سیاسیه‌وه‌،
ده‌بی به‌و شیوه‌یه‌ بی، بۆیه‌ش به‌رنامه‌ی تیک‌رای پیغه‌مبه‌ه‌ران “عليهم
الصلاة والسلام” به‌بی هه‌لا‌اردن، ه‌ی هه‌موویان ئه‌وه‌ی تیدا‌هه‌بووه
که‌ خه‌لک چۆن بژی، چۆن به‌رپۆه‌بجی، له‌ ژیا‌نی تا‌کیی و خیزانی
و کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیی دا، به‌لام دوا‌یی له‌ پو‌ژئا‌وا و ئه‌ورو‌وپا،

دینی مەسیح “عليه الصلاة والسلام” تەحریف کراو گۆردراو، لە نێوەڕۆکە کە ی خالی کرایەو، ئە گەر نا عیسای مەسیحیش “صەلات و سەلامی خوا ی لەسەر بێ” وەك سەر جەم پێغەمبەرەن، ھاتبوو گۆرانکارییەکی ریشەیی لە ژیا نی کۆمەلگاکە ی خۆیدا بکات، بەلام دوا ی خۆ ی کتیبە کە یان گۆری و، دینە کە ییان گۆری و بەو شیوە یان لێ کرد کە ئیستا دە ییینین، کە ئیستا نەسرانییەکان سی پەرستراوان دەپەرستن: باب و کو و گیانی پیروژ!

بەلێ دەبێ بزانی ن پێغەمبەرەن “عليهم الصلاة والسلام” کە ئیمە شوێنکەوتووی بەرنامە ی خواو رێبازی ئەوانین، بۆیە نەھاتوون ھەندێ قسە ی خێر بۆ خەلک بکەن و برۆن! بەلکو ھاتوون گۆرانکاریی بکەن، ئنجا ئایا چەند کەسیان توانیان گۆرانکاریی بکەن، بەو واتایە ی بتوانن گۆرانکاریی ئابووری و کۆمەلایەتی و، سیاسیی بکەن؟ کەمێکیان توانیویانە، بەلام بێگومان بەرنامە ی پێغەمبەرەن و ئەو بنەماو مەدەئانە ی پێغەمبەرەن “عليهم الصلاة والسلام” ھیناویان، بەنێو مرۆفایەتییدا بۆابوو نەو و کەسانێک ئە گەر بە تەواویش نەچوونە سەر رێبازی پێغەمبەرەن، بەلام بەھرەمەند بوون لەو ھیدایەت و بەرنامە یە ی ئەو پێغەمبەرەن ھیناویانە، بۆیە دەبێ ھەستان بەرانبەر بە پێغەمبەرەن ئاوابێ، کە خوا ناردوونی گۆرانکارییان پێ بکا، نەك تەنیا گۆرانکاریی سیاسیی، بەلکو پیش ئەو و گۆرانکاریی فیکری، عەقیدە یی، ئەخلاقی، ئنجا دوا یی ئابووری و کۆمەلایەتی و سیاسیی،

چونكه هەميشە گۆرپانكارى لە واقىعى سىياسىي و كۆمەلايه تىي
كۆمەلگادا، رەنگدانەوەي گۆرپانە لە ناخى مروڤه كاندا:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾ (الرعد: ١١).

واتە: خوا واقىعى هېچ كۆمەلگايەك ناگۆرێ، تاكو ئەوان خۆيان
دەگۆرن.

خۆيان (أنفسهم) يانی: فیکر، هەست و نەست، رەوشت و
ئاکار، دەبێ لێرەو گۆرپانکاریی بێ، کاتیك دەبینین خەلکیکی
زۆری هەریمی کوردستان بە دواي ئەو دەسەلاتدارە ستەمکارو
گەندەلەنەوەیه، دەبێ لێرەو بۆ هۆکارە کەي بگەرێین، کە خەلک
و جەماوەریکی زۆر، خاوەنی ناخیکی خراپ و پزبون: هەم بیرو
هەزریان، هەم هەست و نەست و دل و دەروونیان و، هەم رەوشت
ئاکاریان، با هەر نەلێین: حوکمرانان تەزویر دەکەن، بەلێ تەزویر
دەکەن، فرت و فیل دەکەن، بەلام خەلکیکی زۆریش تەسلیمیان
بوو، با ئێمە لە بەر پق هەلسانمان لە ستەم و زۆرو گەندەلێی و
خۆسەپاندنی دەسەلاتداران، خاتری خەلکیکیش نەگرین، کە ئەو
دەسەلاتە گەندەل و خۆسەپینە بە هۆی ئەو خەلکەوەیه، بازاری
خۆیان گەرم کردو، بە هۆی ئەوانەوەیه، دەتوانن ئەو زولم و ستەمه
بکەن، وەك گوتراو: بێدەنگی ستەم دروست دەکات، ستەم بێ
دەنگی دروست ناکات، خەلک کە بێدەنگ دەبێ، حوکمرانان بوغرا
دەبن و خۆیان لێ دەگۆرێ، کاتی خۆی فیرەوون بۆچی وا خۆی لێ
گۆراو بە خەلکە کەي میسری گوت:

﴿أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى﴾ ﴿١١﴾ النازعات.

واته: من پهروهر دگاری هه ره بهر زتانم؟!

چونکه ته ماشای کرد هه رچی ده یلئ، کهس نالئ نه خپرو، کهس له ده می ناداته وه، کهس نالئ وا نیه، هه مووی وه ک مه پ ته سلیمه، ئنجا مادام زوریه ی خه لکه که مه پ و بز بن، ته ویش شوانه و چونی بوئ: وایان لئ ده خوړئ، ته گهر میلله ت بیته تاژهل و مه پ، حوکم پرانیش خوی ده کات به شوان و گاو ان و خویان به سهر دا ده سه پینیت، خوی پهروهر دگار له باره ی فیرعه ونه وه ده فهر موی:

﴿فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ﴾ الزخرف: ٥٤.

واته: (فیرعه ون) خه لکه که ی خوی، کومه لگایه که ی خوی، سوو ککرد، (فاستخف)، یان به مانای: (جعلهم أخفاء) سوو کی کردن، یا به مانای پووج (سخیف) ی دیتن^(١)، واته: له نیوه پړوکی خویان خالیی کردنه وه، (فأطاعوه)، ته مجار به قسه یان کرد، هه ر بویه ش، هه موو ته وانه ی چاویان له وده یه حوکم پرانییه کی سته مکارانه بکه ن و، ده یانه وئ موقه دده راتی عیباده بیلا د له ده ستی خویان و حیزب و خزمیان دایت، هه موو ته وانه بهر ژه وهندیان وا ده خوازی ت، خه لک به بی ئاگایی و به نه فامیی و نه زانیی بمینیتته وه، هه می شه لاسا که ره وه بیت و خاوه نی ئازایه تی و ئازادی نه بی، خاوه نی

(١) ثوب سخیف النسج: پړشاکنیک که خراب چنراوه، یانی بیته ز و پیته، (سَخَفَهُ: جَعَلَهُ خَفِيفًا، وَنَسَبَهُ إِلَى السَّخْفِ وَهُوَ الضَّعْفُ)، المعجم الوسيط، ص ٤٢١.

داھىنان نەبى، خاۋەنى عەقل و ئىرادەى خۆى نەبى، چونكە ئايا مەۋقئى خاۋەنى عەقل و ئىرادەى خۆى بى، مەۋقئىك پىزۇ حورمەتى خۆى بناسىت، خۆى ھەرزان فرۇش دەكات بە تۆزە مەعاشىكى ھەپام؟! بىگومان ئەو مەعاشە ۋەختى ھەپام دەبى كە لەبەرانبەرىدا كارى ھەپام بىكرىت، ئەگەر نا ھەموو ئەوانەى موۋچەيەك ۋەردەگرن، لەبەرامبەر كارىكى ھەللاڭدا، موۋچەكەيان ھەللاڭ، بەلام كەسىك، كە تەزۋىرى پى دەكرى و، ستەم و خراپەى پىدەكرى و، ئىرادەكەى زەوت دەكرى! ئەو موۋچە و خەلاتەى لەبەرانبەردا ئەۋەدا ۋەرى دەگرن، پىيس و ھەپامە، ئەوانەى سەرۋك حىزب و، ھوكمپانەكەيان دەلى: چىم پىگوتن، دەبى ۋابلن و، ۋا بىكەن، بى ئەۋەى خۇشتان قەناعەتتان ۋابى، كە ئەۋە خەلك كەردنە مەرەۋ خەلك لە مەۋق شۇراندنە، بەلى ھەموو ئەوانەى چاۋيان لە خۇ سەپاندنە دەيانەۋى ھوكمىكى ستەمكارانە بەسەر خەلك و كۆمەلگادا بىكەن، بەرژەۋەندىيان لەۋەدايە خەلك بەبى ئاگايى بىمىنئەۋە، بۆيە ئەگەر لە پروۋى فىكرى و زانستىيەۋە، تەماشى خەلك و كۆمەلگاي خۇمان بىكەين، كايەكانى خويندن چىيان لىھاتەۋ! دەبىنن: ئاستى خويندن و فىربوون زۇر دابەزىۋە، ئايا زانكۆيەكانى ھەرىمى كوردستان، لە رىزبەندىي زانكۆكانى دىيادا ژمارە چەندن! ھەر چۇن زۇر بەخۇماندا ھەلادەلئىن، بەلام ۋانىە زۇرى درۇۋ دەلەسەيە، رىزبەندىي ستانداردى جىھانىي زانكۆيەكانمان يەكجار نزمە، چونكە نىۋەندەكانى خويندنىشيان پىركردوون لە خەلكى گەندەل ۋەپوۋچەل.

كەسى سەرۆكى زانكۆيە، كەسى سەرۆكى بەشە، كەسىك سەرۆكى كۆلئېژە، بەپال براوہ بۆئەو، بە پروانامەيەكى تەزوير، بە تەزكەيە حيزبى، هيچى لەباراندا نيە، ھەرۈەك كەرتى تەندروستىيش ھەر وايەو، دادگاكانيش ھەر وان، ھەر كايەيەك تەماشاي دەكەي، پركراوہ لە گەندەلئى، پركراوہ لە خەلكى ناشايستە، چونكە ئەو عەقلىيەتەي لە پشت ئەم جۆرە حوكمرانييە، عەقلىيەتئىكى خاوەن بەزەيى و بەپەرۆش نيە بۆ خەلك و ولات، عەقلىيەتئىكى دوور مەودوا بين نيە، عەقلىيەتئىكى خاوەن ستراتيژى نيە، بەس ئىستاي لەبەر چاوہ، ئىستاشى وا لەبەرچاوہ كە ھەرچى زووتر پارەي زۆرتەر كۆبكاتەوہ، ھەرچى زووتر خۆي دەولەمەندبكات، ئەگەر نا گەنجەكانى ئىمە بۆچى سەرى خۆيان ھەلدەگرن و دەپۆن بەرەو ھەندەران ھەلوەدا دەبن و پروو لە ولاتانى ديكە دەكەن؟ لەبەر ئەوہى لئيرە بى كارە، بى ئيشە، خوئندنى تەواو كردوہ، بەلام هيچ ئيش و كاريكى نيە، كى واى كردوہ؟! خەلكى بەس بۆ ئەوہى بەرژوہندىي خۆي پى سازبكا، بۆ ئەوہى نين خۆيان بەختەوہربن و ئازادبن و ئازابن و لەسەر رېگايەكى راستبن و خاوەنى كەسايەتبيەكى تەندروستبن، بەلكو دەيەوئ بەدەستى ئەوہوہ بن و چى بوئ پىيان بكات و نەلئىن: لەل!!

٤- هه‌ست و هه‌لۆیستی گه‌نج، به‌رانبه‌ر به‌خه‌لك و مرو‌فا‌به‌تیی:

ئه‌میش بواریکی دیکه‌ی گرنگه‌، که پئویسته گه‌نج و لاوی
مسولان هه‌ست و بو‌چوونیکی راست و دروست و، هه‌لۆیستیکی
ریک و پر به‌ پیستی له‌ به‌رانبه‌ریدا هه‌بی.

به‌ سه‌رنجدانی چه‌ند ئایه‌تیکی قورئانی به‌رزو مه‌زنیش، له‌و
باره‌وه به‌رچاومان رو‌شن ده‌بیته‌وه:

١- ﴿يَتَّيْنُهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣١﴾﴾ الحجرات.

واته: ئه‌ی خه‌لكینه! ئیمه له‌ نێرو مێیه‌ك دروستمان كردوون و،
گیراومان به‌ چه‌ند گهل و هو‌زێك تاكو پێك ئاشنابن، به‌ دنیایی
به‌ پێزترتان له‌ لای خوا، پارێزكارتانه‌، بێگومان خوازانای شاره‌زایه‌.

٢- ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَرْدِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنْ
الْطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾﴾ الإسراء.

واته: به‌ دنیایی پێزمان له‌ رو‌له‌کانی ئاده‌م گرتوه‌، له‌ وشکانیی
و ده‌ریادا هه‌لانه‌گرتوون و، له‌ بژیوه‌ خوش و په‌سه‌نده‌کان پێمان داوون
و، به‌سه‌ر زو‌ریك له‌وانه‌دا که دروستمان كردوون، به‌ هه‌لانه‌زاردنیکی
تایبه‌ت هه‌لانه‌زاردوون.

۳- ﴿لَا يَنْهَكُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقْتُلُوا فِي الدِّينِ وَلَمْ يُجْرِمُوا مَن دِيَارِهِمْ أَن يَرَوْهُمْ وَتَقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ (المستحثة).

واته: خوالیتان قه دهغه ناکات، چاکه کاری بکهن و ده سترگویی کهسانیک (له نا مسولانان) بکهن، که له ثاینتاندا دژایه تیپان نه کردوون و، له ماله کانتان وده دریان نه ناو، به دنیایی خوا سامانی خو به خشه رانی خوشده وین.

له م ثایه ته به پیزانه ش، ژماره یه کی دیکه راستیی گه وره و گرنګ له بواړی تیروانین بو خه لک و مروځایه تی و، مامه له کردن له گه لیاندا، ودرده گیرین که نیمه به چهند نمونده یه کیان وازدینین: یه که م: مروځایه تی به تی کړای گه ل و نه ته وه و هوزه کانیه وه، پو له ی باب و دایکیکن (ئاده م و حه و ا) و، سه رچاوه ی هه موویان خیزانیکه. که واته:

هیچکه س، نه وه ک تاک و، نه وه ک خیزان و بنه ماله و هوزو نه ته وه، یان په گه ز (جنس) بوی نیه خوی به سه رکه سدا هه لکیشی و، لافی چاکتر بوون لیبدات (الحجرات - ۱۳-).

دووهم: خوی کاربه جی و دادگه ر به مبه سستی پیک ثاشنابوون و پیکه وه هاو کاربوونی مروځان، دابه شیکردوون بو چهند گه ل و هوزیک، که واته:

پیویسته هه موو لایه کیان ئاگاداری حیکمه ت و نه و ئامانجی خوی زانا و توانایی، له و جوړاو جوړبوونه ی گه ل و هوزانه یان.

﴿وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا﴾.

سێیه: سهنگ و مهحهك و پێوهری بهرزایی و نرمیی و چاکیی و خراپیی مروشان له لای خوا، پارێزکار (متقی) بوونیانه. کهواته: هیچ کام له:

پهگه زو پهرنگ و زمان و پهچه لهك و مال و سامان و... هتد پهوا نیه بکرتنه مایه‌ی شانازیی کردن و خو پێوه هه‌لکشانی هیچ کهس به‌سه‌ر هیچ کهس و لایه‌نیکدا.

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى﴾.

چواره‌م: مروقه‌کان هه‌موویان و به‌بێ جیاوازیی، جێی پێژن و له‌لایه‌ن خواوه‌ پێژ لێگراون و، هه‌موو شتێك بو ده‌سته‌مۆ کراون و، له‌وشکانی و ده‌ریادا هه‌لگیراون و، به‌سه‌ر زوړیک له‌ دروستکراوانی خوادا هه‌لبێژراون.

﴿* وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ (الإسراء).

پێنجه‌م: مسوڵمانان له‌سه‌ریان پێویستکراوه‌ له‌گه‌ل کۆی نامسوڵمانان دا - بێجگه‌ له‌وانه‌ی دژێ ئایین و ژینیانن - به‌ چاکه‌کاری و هاوکاری و پێبه‌خشینه‌وه‌ مامه‌ له‌ بکه‌ن، (الممتحنة - ٨ -)، هۆکاری ئه‌وه‌ش که له‌ ئایه‌تی ژماره‌ (٨)ی (الممتحنة)دا، به‌ (لاینهاکم الله) ته‌عبیر له‌و مه‌سه‌له‌یه‌ کراوه‌، ئه‌وه‌یه‌ که سووره‌تی (الممتحنة) له‌

کەشی جەنگ و بەرەنگاربوونە وەدا دابەزیوە، مەبەستیش لە
(تقسطوا إلیهم) پێبەخشین و هاوکاری مادییە، چونکە:

أ- (أقسط إلیه: أعطاه قسْطَه من المال)^(۱). بەشە کە ی خۆی پێدا لە
مال و سامان.

ب - هیچ کات دادگەری (قسط) قەدەغە نیە لە گەڵ مسوڵمانان
و نامسوڵانانیشتا، تا کو پێویست بکات باسی قەدەغە نە کرانی
بکری!

بە دنیاییش کە سانیك لە پروانگە ی ئەو ئایەتە بە پێزانە وە و لە بەر
تیشکی ئەو راستییانە دا، سەرنجی مەروفا یە تی و کۆمە لگایە کانی
بە شەر بەدات، بە جیاوازی ئایین و ڕەنگ و زمان و ڕەگەزو
ڕەچە ل کە کانیانە وە، لە گە ل تێکرای مەروفا ندا تە با و گونجا و دە بی
و، خۆی دوور دە گری لە دە مارگیری و داخراوی و گو شە گیری.

(۱) پروانە: (عمدة الحُصَّاف في تفسير أشرف الألفاظ) ج ۳ ص ۳۰۶، الشَّمين الحَلَبِيّ.
هەروەها پروانە: (بصائر ذوي التمييز في لطائف الكتاب العزيز) ج ۴ ص ۲۶۸،
الفیروز آبادی: (القسْطُ: أن يأخذ قِسْطَ غيره، والإقساط: أن يُعْطَى قِسْطَ غيره).
بۆ یە ش (أقسط) بە (إلی) بەرکاری خواستوە لە جیاتی (ل)، تا کو مانای (تفضل) ی
پێ هە لگیری.

٥- ھەست و ھەلۆیستی گەنج بەرانبەر بە نەتەووە

نیشتمانە کە ی:

خۆشویستنی گەل و نیشتمان و دڵ پێ پشکوتن و پێ ئاسوودە بوونیان، ھەستیکی خوارسک و زگماکە لە ھەموو مەوێکدا، مەگەر ناخ و دەروونی تێکچووێ و، لەسەر دۆخی ئاسایی خۆی نەمايێ.

گەنج و لاویکی مسولمانیش، وەك ھەر مەوێکی دیکە ی ئاسایی زگماک ساغ گەل و نیشتمانی خۆی خۆشدەوێن، ئنجا گەنج و لاوی مسولمان کوربێ یان کچ، ھەلۆیستیشی بەرانبەر لە گەل و نیشتمانی، بە پێی ھەستییەتی بەرانبەریان و، وەك چۆن سۆزو خۆشویستن و بەتەنگەووە بوونی بەرانبەریان ھەیە، ھەولیش دەدات ھەلۆیستیشی بە کردەووە ھەروا بێ و ئەوێ لە دڵ و دەروونیدا ھەیە، ھەول دەدات بە کردەووە لەسەر زەوی واقیعیش بیچەسپێنێ و، بە پێی توانا و بۆلوانی کار دەکات گەل و نیشتمانە کە ی بپاریزێ و، گەلە کە ی شاد و ئازاد و سەربەست و، نیشتمان و ولاتە کە ییشی ھەردەم پاک و جوان و ئاوەدان و پر خێر و خۆشیی بێ.

شایانی باسیشە: کە باسکردنی گەل و نیشتمان و، سۆزو پەرۆشیی و خۆشەویستیی بۆ دەرپرینیان، بە ھەموو زمانەکان ھەیە و ئەو مەسەلە یە خاڵیکی ھاوبەشی نێوان تێکرای گەل

و نه ته وه كانه، ئه دهب و كلتووری سه رجه م نه ته وه كان، پره له شیعرو هه لبه ست و په خسانی به جوش و خروش له به رانبهر گهل و نیشته اندا، به تایه تییش ته و گهل و نه ته وانه ی نیشته انیان داگیر ده کری و، هیژیکی دیکه خه لک و دانیشته وانه کانی ژیر چه پوک ده کات و ده چه و سیښته وه، ته وانه ههستی نه ته وایه تی و نیشته انپه روه رییان له لا به هیژترو کلپه سه ندو تر ده بی. که گه لی کوردیش له پی شه وه ی ته و گهل و نه ته وه ژیر ده سترکرا و نیشته ان زه و تکر او انه وه وه یه.

به نده ش سی و پینج سال له مه وه بهر (١٩٨٥ - ١٩٨٦) له و باره وه کتیبیکم نووسیوه، هه تا ئیستا چوار جاران چاپ کرا وه ته وه به ناو و نیشانی: (سۆزی نه ته وایه تی و بیرى ناسۆنالیزم له پروانگه ی ئیسلامه وه)، کو مه لیک بنه مای شه رعیی گه وره و گرنگیشم له و باره وه له ئایه تی ژماره (١٣) ی (الحجرات) ده ره یناون، که ته وه ده قه که یه تی و پیشتیش به بو نه یه کی دیکه وه هی نا مان:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣﴾﴾ الحجرات.

ئه مه ش ئاماژه یه کی کورت، به چه ند بنه مایه ک که له م ئایه ته به پیژه وه رده گیرین، له بواری نه ته وایه تی و نیشته انپه روه ریی دا: یه که م: تی کرای مرو فیه کان به ره چه له ک له توره مه ی باب و دایکیک (نیرو مبییه ک) ن و، هه موویان رو له ی یه ک خیزان، که واته:

هیچکەس بۆی نیه لە یەکی دیکە لە پرووی رەچەلەك (النسب) هوه خۆی بە باشتر دانی و، هەرچۆرە لافلیدانێك لەو بارهوه، نەفامییە و پیچەوانە و دژی قورئانە، وێرای عەقل و لۆژیک.

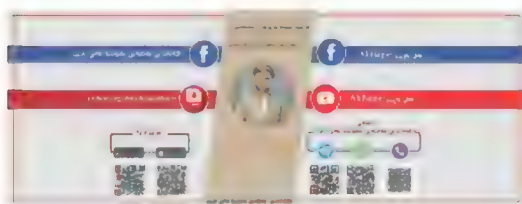
دووهم: دابەشکرانی خەلک، (مرۆڤایەتیی) بەسەر چەندان گەل و ھۆزی جیا جیا و جۆراوجۆردا، بە مەبەستی ئاشنایی نێوان ئەو پێکھاتانە مرۆڤایەتیی و ھاوکاری پێکەوه کردیانە، نەك خۆ بەسەر یە کدا ھەلکێشان و، خۆ سەپاندن و ستەمکردن و، خاك و نیشتمانی یە کدی داگیرکردن.

سێیەم: گەل و نەتەوێکان لە پرووی گەل و نەتەوێ بوونیانەو، یە کسان و وەك یەکن و، ھیچ جیاوازییەکیان نیه، چونکە ھەموویان بە ویستی خوا گێردراون بەو نەتەوانە ی ھەن، کەواتە: چەندە عەرەب و تورک و فارس نەتەوێ، (کورد)یش راست ھێندەو بێ کەم و زیاد نەتەوێ، چونکە ئەویش وەك وان خاوەنی نیشتمان و زمان و وێژە و کلتووورێکی سەر بەخۆی، کەواتە: عەرەب و فارس و تورک و نەتەوێکانی دیکە ی دنیا، چ مافیکیان ھەبێ لە سەر بەخۆیی و ھەبوونی قەوارە ی سیاسی و مافی چارەنووس، گەل و نەتەوێ کوردیش، ھەمان ئەو مافانە ی ھەن بێ کەم و زیاد.

چوارەم: ئەوێ لە تەرازو و پێوھری خۆای کار بەجێ و داد گەردا، مایە ی رێزو حورمەت و بایەخی مرۆڤەکانە، بریتییە لە پارێزکاری (تقوی) ”یانێ: پابەندیی بە شەریعەتەو بە ھەردوو ک باری ئەنجامدانی

ئەرکه کان و وازلیهێنانی قەدەدەغە کراودەکان" پارێزکارییش هەموو
کەس وەک یەک دەستی ددیگاتی، نیرو می، زاناو نەزان، ددولەمەندو
هەژار، پلەدارو بێ پلە، تەمەندارو کەم تەمەن...

بۆیه گەنج و لاویکی کوردستانی، شتیکی ئاسایی و
چاودەروانکراود لەسەر بناغەی هەستی خوشویستنی گەل و
نیشتمانی، هەلۆیستی نەتەود و نیشتمانپەرودرانەشی هەبێ.

۶- ھەست و ھەلوئىستى گەنج بەرانبەر بە ئۆممەتەكەي:

ئۆممەتى ئىسلام لە كۆي گەل و نەتەو ە مسوڵمانە كان پىكھاتو ە،
گەل و نەتەو ە مسوڵمانە كان بە گشتى، ھەمويان وەك يەك
پىكھىنەرى ئۆممەتى ئىسلام، بى كەم و زىاد، ئىجا لە راستىدا
ئۆممەتى ئىسلام، بە بى تىكرای ئەو نەتەو ە گەلە مسوڵمانەي
لىيان پىكھاتو ە، دەبى بە ناوئىكى بى نىو ەپروك (ئىسم بلا مسمى)
بۆيە پىوئىستە مسوڵمانان و رىابن و، بە ھۆي ھەست و سۆزى
نەتەوايەتىي و نىشتىنەپەر و ەرييەو ە، كە بە بى وئىستى ئازادانەي
خۆيان پەيدا بوو ە، ئاگيان لە ئۆممەتەكەيان و دۆستايەتىي كردنى
و مشوورلىخواردنى نەبىي، چونكە دۆستايەتىيان بۆ ئۆممەت
(الولاء للأمة) ھەلقولوى قەناعەت و وئىستى ئازادانەي خۆيانە و،
و ەك سەرىپوونيان بۆ گەل و نىشتان (الإنشاء للشعب والوطن)
نە، كە لە دەرەو ەي وئىستى خۆيانەو ە پەيدا بووبى و، ھەستىكى
زگمەك و خوارسكىش بى!

بە سەرنجدانى چەند ئايەتتىكىش، مەسەلەي ھەست و ھەلوئىستى
گەنج و لاوى مسوڵمان، بەرانبەر بە ئۆممەتەكەي رۆشتەر دەبى:

۱- ﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾
﴿٧٢﴾ الأنباء.

واته: ئەم کۆمه له تان يه ك کۆمه له و، منیش پهروه ردگارتانم، ده جا بهس من بپه رستن.

ئەم نایه ته موباره كەش دواى ناوهینانی حه قده (۱۷) له پیغه مبه ران و گیرانه وهى به شیک یان پوخته یه ك له به سه رهاتى هه ندیکیان، كه ئەمانه ن:

(موسى، هارون، إبراهيم، إسحاق، یعقوب، لوط، نوح، داوود، سليمان، أيوب، إسماعيل، إدريس، ذالكفل، ذالنون (يونس)، زكريا، يحيى، عيسى (إبنها)، ئنجا خواى به رزو مه زن فه رموويه تى: ئەم ئۆمه ت و کۆمه له تان يه ك کۆمه له و، منیش پهروه ردگارتانم ده جا من به په رستن.

كه واته: ئۆمه ته تى ئیسلام ئەو کۆمه له یه كه ره گ و ریشه ی به قولایى میژوودا چۆته خوارو، پیغه مبه رانی هه لئارده ی خواش "عليهم الصلاة والسلام" سه رقافله و پیشره وینى.

۲- ﴿وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ﴾ ﴿٥١﴾ المؤمنون.

واته: ئەم کۆمه له شتان يه ك کۆمه له و، منیش پهروه ردگارتانم ده جا پارێزم لى بکه ن.

ئەم نایه ته ش دواى ناوهینانی هه ركام له:

نوح، موسى، هارون، ابن مریم، هه روه ها ئاماژه كردن به پیغه مبه رانیکی دیکه ی زۆرى به دواى يه كدا هاتوو، هاتوه و

رو و کراوده ته مسولمانان و، ئاگادار کرانه وه که کۆمه ل (أمة) ی ئه وان،
ئه و کۆمه له یه که پیغه مبه ران سه رقافله یین.

۳- ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ
الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ البقرة.

واته: ئاوا به و شیوه یه گێراومانن به کۆمه لێکی میانجیی،
تا کو ئیوه شایه دو چاودێربن به سه ر خه لك (مرؤفایه تی) وه وه،
پیغه مبه ریش به سه ر ئیوه وه شایه دو چاودێربیی...

که واته: سه ره کییترین و زه قترین دروشم و نیشانه ی ئۆمه ته ی
ئیسلام، که پیغه مبه رانی خوا به گشتیی "عليهم السلام" و موحه ممه د
به تاییه تی "صلى الله عليه وسلم" سه رقافله و سه ره په رشتیارنی،
ئه وه یه که میانجیی (وسط)ه، نه کورتی دین و نه تیده په رینئ،
نه زیده پرۆییکاره و نه که مته رخمه، نه تونده وه و نه شله وه، به لکو
شه ره وه.

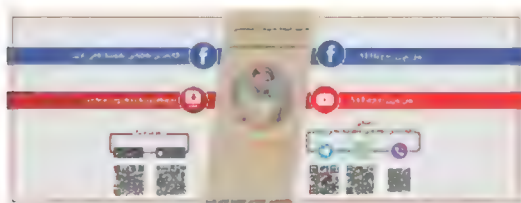
ئه رکیی ئه وه یه به سه ر مرؤفایه تییه وه چاودێر و شایه دبئ، یانی:
چاودێری بی لانه دات و، به لگه و شایه دی راستیی و تیرو ته واوی
ئایین و به رنامه ی کۆتایی خواش بی، به هو ی به رجه سته کردنی و
جیبه جیکردنی وه به باشتین شیوه، وه ک چۆن پیغه مبه ری کۆتایی
خوا موحه ممه د به سه ر ئۆمه ته که یه وه چاودێر و شایه دو به لگه یه،
چاودێره که له راسته ری لانه دات و، به لگه و شایه دی راستیی و
ته واوی ئایین و په یامی خواشه، به سه رییه وه.

۴- ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ آل عمران.

واتە: ئێود باشترین کۆمەلن بۆ خەڵک ڕەخسێران، فەرمان بە ھەرچی پەسەندە دەکەن و، ڕێگریی لە ھەرچی ناپەسەندە دەکەن و، پرواش بە خوا دینن...

بە ئی ئەرکی گەورد و گرنگی ئۆمەتی موحمەد "صلی اللہ علیہ وسلم" ئەودێە کە ھەرچی چاکە و پەسەندە، لە ھەموو بواریکدا، بیچەسپینی و ھەرچی خراپە و ناپەسەندە، بژاری بکات و ڕیشەکیشی بکات.

ھەلبەت ئێیان بەخوا ئێیان بناغە ی چاکە چەسپاندن و خراپە لابردنە، بەلام بۆیە خراودتە دوايان، تاکو بزانری ئێیان بە خوا ئێیان، کاتیئ ئێیانە، کە خاودنەکە ی بەو جۆرە ئییکات: چەسپینەری چاکە و ڕیشەکیشەری خراپەبی.

۷- هه‌ست و هه‌لوئستی گه‌نج به‌ران‌به‌ر به‌کۆمه‌ل‌گایه‌که‌ی:

بواریکی دیکه که هه‌ست و هه‌لوئستی گه‌نج و لاوی مسولمانی له به‌ران‌به‌ردا پیویست ده‌بی، هه‌ستیکی راست و رێک و، هه‌لوئستیکی پر به‌ پیست، بریتیه له مامه‌له‌ی له‌گه‌ل کۆمه‌ل‌گاوه‌ری به‌ریدا.

چونکه گه‌نج و لاوی مسولمان وێرای خۆی، خواو خه‌ل‌کیش ده‌بینی و، وێرای دنیا، دوا‌پۆزیش له‌به‌رچاو ده‌گری و، به‌ران‌به‌ر به‌ کۆمه‌ل‌گاوه‌ل‌که‌که‌ی، هه‌ست به‌ به‌رپر‌سیاریتی ده‌کات و، خۆی له‌به‌ران‌به‌ریاندا به‌ به‌رپر‌سیار ده‌زانن و، ده‌زانن خوا لی‌پرسنه‌وه‌ی له‌و باره‌وه له‌گه‌ل ده‌کات.

با سه‌ره‌تا له‌و باره‌وه سه‌رنجی چه‌ند ئایه‌تیکی قورئان ده‌ین:

۱- ﴿وَلَتَكُنَّ مِنَ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿١٧٤﴾ آل عمران.

واته: با کۆمه‌لیکتان هه‌بی، بانگه‌واز بو‌لای چاکه‌ بکه‌ن و فه‌رمان به‌ هه‌رچی په‌سه‌نده‌ بکه‌ن و، رێگری له‌ هه‌رچی ناپه‌سه‌نده‌ بکه‌ن و ته‌نیا ته‌وانه‌ش سه‌رفرازن.

۲- ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ ﴿٢١٦﴾ التوبة.

واته: پیاوانی پروادارو ئافره تانی پرواداریش، هه ندیکیان دۆست و پشتیوانی هه ندیکیان، فه رمان به هه رچی په سه نده ده که ن و، ریگری له هه رچی ناپه سه نده ده که ن و، نوێر به رپا ده که ن و، زه کاتی ده دن و، فه رمان به ریی خواو پیغه مبه ره که ی ده که ن، ئا ئه وانن خوا به زه یی پیناندا دی، به دنیایی خوا زالی کارزانه.

۳- ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٧٤﴾﴾ آل عمران.

واته: به دنیایی خوا چاکه ی له گه ل پرواداراندا کرد، که له خودی خویان پیغه مبه ریکی بو ناردن، ئایه ته کانیا ن به سه ردا ده خوییتته وه و پاک و چاک (تزکیه) یان ده کات و، کتیب و حیکمه تیان فێرده کات، به دنیاییش پێشتر له گومراییه کی روشندا بوون.

له م ئایه ته به پێزانن له م راستیانه وه رده گرین:

یه که م: پێویسته له نیو مسوڵماناندا هه میشه ”به لای که مه وه“ کۆمه لێک هه بن بانگه واز بو لای هه رچی خێرو چاکه یه بکه ن و، فه رمان به هه رچی په سه نده بکه ن و، هه رچی ناپه سه ندیشه ریگری لیبکه ن، ته نیا ئه وانن که ئه و سی ئه رکه گه وره و گرنگه ئه نجام ده دن له کۆمه لگا که یاندا، سه رفرازو براوه ن.

دووهم: پرواداران ی پیاو و ئافرهت، دۆست و پشتیوانی یه‌کدین و هاوکار و ده‌سبارگری یه‌کدین، بۆ ئه‌نجامدانی شه‌ش ئه‌رکی گه‌وره‌و بنه‌ره‌تی:

۲۹۱: فه‌رمانکردن به‌ په‌سه‌ندو ریگری کردن له‌ ناپه‌سه‌ند.

۴۹۳: نوێژ به‌رپا‌کردن و زه‌کات دان.

۶۹۵: فه‌رمانبه‌ری کردن بۆ خوا عز و جل و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ”صلی الله علیه وسلم“.

هه‌لبه‌ت (المعروف) و (المنکر) که‌ هه‌ردووکیان به‌ ئه‌لیف و لامی ناساندن (أَلِ التَّعْرِيفِ) ناسینراون، که‌ بۆ تیکرا (جنس) یه‌و تیکرا (جنس) ی په‌سه‌ند و ناپه‌سه‌نده‌کان ده‌گرنه‌وه، له‌ هه‌موو بواره‌کانی:

تێروانین و فیکر و ئیمان و عه‌قیده و، په‌رستش و، په‌وشت و ئاکار و، کارو کاسبیی و بازرگانیی و، کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیی و...هتدا.

که‌واته: گه‌نج و لاوی مسوڵمان، پێویسته‌ زۆر وریاو چوارچاوی به‌رانبه‌ر به‌ کۆمه‌لگاوه‌که‌که‌ی و، هه‌میشه‌ چاوی له‌سه‌ریان بێ و، هه‌ر په‌سه‌ند (معروف) یکی بینی له‌ هه‌ربواریکدا که‌ پشتگوێ خراوه‌و، هه‌ر ناپه‌سه‌ند (منکر) یکی دی له‌ هه‌ر بواریکدا، له‌ واقیعدا چه‌سپاوه، یان به‌ره‌ و په‌واجی پێدراوه، به‌ پێی تواناو بۆ لوانی، مشووری چه‌سپاندنی په‌سه‌نده‌که‌ بخوات و، کاریش بۆ لابردنی ناپه‌سه‌نده‌که‌ بکات.

ههروهها بۆ بهرپاگردنی نوژیۆ زهکات دان و، فهرمانبهیری کردنی خواو پیغهمبهریش، به ههمان شیوه، پیغهمبهری خواش "صلی الله علیه وسلم" ههر لهو سیاقهدا فهرموویهتی: (أَلَا كَلُّكُمْ رَاعٍ، وَكَلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ...) (۱).

واته: ئاگادارب! ههرکامیکتان چاودیۆ بهرپرسیاریشه بهرانبهر به خه لکه که ی خۆی..

سێیه: گهنج و لاوی مسوڵمان - چ کوپ چ کچ - که پیغهمبهری کۆتایی موحهمهه "صلی الله علیه وسلم" مامۆستاو چاوساغ و سهرمه شقییه تی، وهك خواى تاك و ته نیا فهرموویه تی:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ (۱) (الأحزاب).

واته: به دنیایی له پیغهمبهری خوادا سهرمه شقییه کی باش ههیه، بۆ ههر که سیک که به ئومیدی خواو پۆژی دواپی بی و زۆریش یادی خوا بکات.

پیغهمبهری خواش "صلی الله علیه وسلم" خواى نيزيك و وهلامدهروهه (قريب مجيب) له چوار ئایه تی قورئاندا، که دووانیان مه کهه یین: (الأنعام - ۱۴۵ - و النحل - ۱۱۵ -) و دووانیشیان مه دینه یین: (البقرة - ۱۲۹ - و المائدة - ۳ -)، ئه رکه کانی له چوار شتاندا کورت هه له یانوان، که بریتین له:

(۱) متفق علیه، أخرجه البخاري: ۸۹۳، ومسلم: ۱۸۲۹.

۱- خۆیندنه‌وه‌ی ئایه‌ته‌کانی خوا (یتلوا علیهم آیاته).

۲- پاک و چاک‌کردنیان (ویزکیهم).

۳- کتیب‌فێرکردنیان (ويعلمهم الكتاب).

۴- حیکمه‌ت‌فێرکردنیان (... والحكمة).

که‌واته:

گه‌نج و لاوانی‌کیش که‌خۆیان به‌شوینکه‌وتوو‌ی ئه‌و پێغه‌مبه‌ره‌ پێشه‌وايه "صلی الله علیه وسلم" داده‌نین، پێویسته‌ وه‌ك پێغه‌مبه‌ره‌ که‌یان، هه‌ول‌بدن له‌قه‌ده‌ر خۆیان ئه‌و چوار ئه‌ركه‌ گه‌وره‌و گرنه‌گه‌، له‌كۆمه‌ل‌گا‌و ده‌ورو‌به‌ری خۆیاندا جێ به‌جێ بکه‌ن، واته‌:

ئایه‌ته‌ به‌پێژه‌کانی کتیبی به‌رزو مه‌زنی خوا، به‌سه‌ر خه‌لك و كۆمه‌ل‌گایه‌ که‌یاندا بخویننه‌وه‌و، چه‌مك و مه‌به‌سته‌ کانیشیان بۆیان روون بکه‌نه‌وه‌.

چونکه‌ به‌ دنیایی مه‌به‌ست له‌ خۆیندنه‌وه‌ی ئایه‌ته‌کانی خوا به‌سه‌ر خه‌لكیدا، ته‌نیا خۆیندنه‌وه‌ی رووت نیه‌، به‌لكو مه‌به‌ست خۆیندنه‌وه‌یان و شیکردنه‌وه‌و روونکردنه‌وه‌ی واته‌کانیشیان.

هه‌لبه‌ته‌ خۆیندنه‌وه‌ی ئایه‌ته‌کانی قورئانیش به‌ ئی‌حالی‌بوونه‌وه‌، بناغه‌ی کۆی دینداری و مسوڵانه‌تییه‌، به‌ هه‌موو بو‌ارو ره‌هه‌نده‌کانیه‌وه‌، چونکه‌ هه‌ر‌کام له‌ ته‌زکیه‌کردن و فێرکردنی کتیب و حیکمه‌تیش، هه‌ر له‌ ئایه‌ته‌کانی قورئانه‌وه‌ هه‌ل‌ده‌قوڵن و، به‌سه‌ردا

خویندرا نه وهی ئایه ته کان، هه رکام له پاک و چاک کردن و فیرکردنی بهرنامه و حیکمه تیش ده گریته خوئی.

به لئی خویندنه وهی ئایه ته کان، بناغه ی مسولانه تیه و، یه که مین ههنگاوی مامه لئی راست و دروسته له گه ل کۆمه لگا و دهروبهردا.

مه به ستیش له پاک و چاک کردن (تزکیه) کارکردنه له سه ر دهروونی خه لک، به مه به ستی پالفته و بژارکردنی له خشپ و خالی سیفه ته خراپه کان و پازاندنه وهی به خه سلته بهرزو په سه نده کان و، سه ر نه جام گه شه پیدانی دیوی نیوه وهی مرۆف و لایه نی پروو حیی و مه عنه ویی و، هه رچی پتر شایسته کردنی بۆ له خوا نزیکیبونه وه.

مه به ستیش له فیرکردنی کتیب و حیکمه ت (تعلیم الکتاب والحکمه) ش شاره زا کردن و بهرچا و پروونکردنه وهی خه لکه، له باره ی بهرنامه ی خوا و یاسا شه رعیه کانه وه که: چاک و خراپ و، راست و چهوت و، هه لال و هه رام و، شیاو و نه شیاو، پروون ده که نه وه.

واته: مه به ست له فیرکردنی کتیب و حیکمه ت، فیرکردنی قورئان و سوننه ت نیه، وهک زۆربه ی هه ره زۆری پروونکه ره وانی قورئان گوتوو یانه!

چونکه خویندنه وهی ئایه ته کان، هه مان فیرکردنی قورئان و کتیبی خوایه و، پیشتر باسکراوه، (حیکمه) یش نه له قورئان و سوننه تدا و، نه له زمانی عه ره بییشدا، به مانای (سنة) نیه، به زۆر به لگان، بۆ وینه:

۱- ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ﴾ لقمان.

واته: بێگومان حیکمه‌تمان به‌ لوقمان به‌ خشیبوو.

به‌ دلنیا یی لوقمان پێغه‌مبەر نه‌بووه‌و، سوننه‌تی پێغه‌مبەرایه‌ تیشی نه‌بووه‌.

۲- (لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ: ... وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ، فَهُوَ يَقْضِي بَهَا وَيَعْلَمُهَا...) (۱).

واته: خۆزگه‌ پێخواستن له‌ دووشتاندا هه‌یه‌: ... هه‌روه‌ها پیاویك خوا حیکمه‌تی پێداوه‌، ئه‌ویش کاریشیی پێ ده‌کات فێر (خه‌لك) یشی ده‌کات...

که‌واته‌: حیکمه‌ت به‌ جگه‌ له‌ پێغه‌مبهرانیش دراوه‌ و ده‌دری.

۳- ﴿وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ البقرة.

واته: هه‌ر که‌س حیکمه‌تی درابیتێ چاکه‌یه‌کی زۆری پێدراوه‌.... به‌ لکو حیکمه‌ت یانی:

لێزانیی و کارامه‌یی، زانینی هه‌ق و کارپێکردنی، که‌ له‌م چوار په‌وت و (سیاق)ه‌دا، که‌ چوار ئایه‌ته‌کانی باسی چوار ئه‌رکه‌ سه‌ره‌کیه‌ که‌ی پێغه‌مبهری خوا هێناویان، به‌ مانای لێزانی و کارامه‌یی، له‌ جێ به‌جێکردنی کتیب و به‌رنامه‌ی خوادایه‌.

(۱) البخاری: ۷۳، و مسلم: ۸۱۶.

پوخته‌ی مه‌به‌ست:

گه‌نج و لاوی مسوڵمان به عه‌قل و دڵ، هه‌ست به واقعی کۆمه‌لگایه‌که‌ی خۆی ده‌کات و، له‌گه‌ڵ خۆشیی و ناخۆشییه‌کانیدا کارلێک (تفاعیل) ده‌کات و، به‌هه‌موو توانایه‌وه‌ هه‌ولده‌دات و کارده‌کات بۆ پاک و خاوێن راگرتنی کۆمه‌لگایه‌که‌ی و، پاراستنی له‌لادان و تاوان و، ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی و پازاندنه‌وه‌ی به‌هه‌رچی په‌سه‌ندو چاکه‌ له‌هه‌موو پروویکه‌وه، هه‌لبه‌ت خراپترین دوو شت که‌ ده‌بێ کۆمه‌لگایان لێ بژار بکری: هاوبه‌ش بۆ خوا دانان و سته‌مکاری (الإشراك بالله و الظلم) و، باشتترین دوو شتیش بریتین له‌خوا به‌یه‌ک‌گرتن و دادگه‌ری (التوحيد والعدل)، هه‌ر بۆیه‌ خوای کارزان و دادگه‌ر، چه‌سپاندنی خوا به‌یه‌ک‌گرتن و دادگه‌ری، کردوون به‌ئامانجی بنه‌ره‌تیی په‌وانه‌کردنی تیکرای پیغه‌مبه‌رانی خۆی، وه‌ک له‌باره‌ی ته‌وحیده‌وه‌ فهرموویه‌تی:

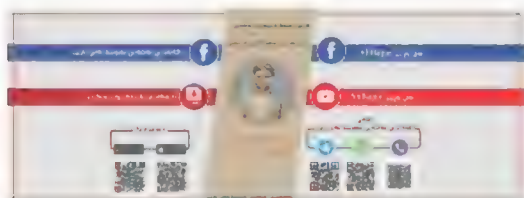
﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ٥٠ ﴾ الأنبياء.

واته: له‌پێش تۆشدا “ئه‌ی موحه‌ممه‌د!” هیچ پیغه‌مبه‌ری‌که‌مان نه‌ناردووه‌ مه‌گه‌ر سروشمان بۆ لای کردوه‌ که‌ جگه‌ له‌من هیچ په‌رستراویک‌ نیه، ئنجا به‌س من په‌رستن.

هه‌روه‌ها له‌باره‌ی دادگه‌رییه‌وه‌ فهرموویه‌تی:

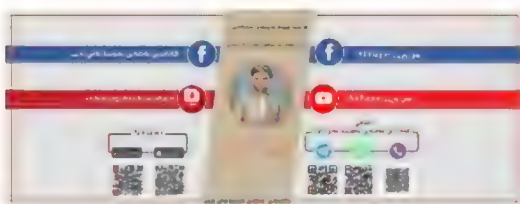
﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَصْرَفُهُ وَرُسُلُهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٥٦﴾﴾ الحديد.

واته: به دنیایی پیغمبه‌رانی خویمانمان به به لگه روشنه‌کانه‌ود ناردوون و کتیب و تهرارزووشمان له‌گه‌لیاندا دابه‌زاندوون تا‌کو خه‌لک به داد‌گه‌ریی هه‌لسن و ئاسنیشمان دابه‌زاندوده‌هی‌زیکی توندو سوود‌گه‌لی تیدان بو‌خه‌لک و بو‌ئه‌ودی خواش بزانی کئی خوی و پیغمبه‌رانی به په‌نامه‌کیی سه‌رده‌خات! بی‌گومان خواش به‌هی‌زی زاله.

هەندیک لە گەشت و
کێشەکانی گەنج، لە
هەریمی کوردستاندا و
چارەسەریان

www.alibapir.com

دەستىڭ

سەرچاۋەى سەرەككىي زۆربەى ھەرە زۆرى گرفت و كېشەكانى گەنج و لاوان لە ھەرىمى كوردستان و عىراقىشدا، ئەو شىۋە حوكمرانىي و ئىدارەدانە سەقەتە، حىزىيى و بنەمالەيىيە پىرستەم و گەندەلىي و پۆخەلەيە، كەسىي (۳۰) سالى زياترەخۆي بەسەر ئەو خەلك و ولاتەدا سەپاندو، چونكەخۆي كردۆتە ھەمەكارەى ولات و خەلك و، بەحىساب و بەپرووكەشىي ھەرسىڭ دامەزراۋەكانى: حكوومەت و پەرلەمان و دەستەلاتى دادگەرىي ھەن، بەلام بە راستىي و لە واقعەدا ھەموويان لە نىۋەرۆك خالىي كراونەو، ماۋەنەو ناۋى پرووت و بۆش.

ھەرۋەھا ھەلسوۋپىنەرانى، قەۋارە سىياسىيەكەى ھەرىم، وەك تىكراي ھىزەخۆ سەپىنەرەكانى ئىستەۋاپاردو، لە ماۋەى سىي (۳۰) سالى پاردودا، كارى جىددىي كردو، كە ھەمىشەو بەردەوام بە ھەر نرختىك بوو بە ھەر شىۋەيەك بوو ھەرسىڭ دەستەلاتى: سىياسىي و ئابوورىي و پراگەياندن، لە دەستى خۆيدا قۆرخ بكات، كە ئەو عادەت و پىشەى لە مېژىنەى سەرچەم ھىزو دەستەلاتە خۆسەپىن و ستەمكارەكان بوو، ھەربۆيەش خۆي زاناو تواناو دادگەر لە قورئاندا، زۆر باسى سىڭكوچكە (ئالوتى): (فیرعەون، قاروون، ھامان)ى كردو، چونكە فیرعەون ھىيەى خۆسەپاندنى

سیاسیی (الاستبداد السياسي) و، قاروون ھیای به هرهی خراپ وەرگرتنی ئابووری (الاستغلال الاقتصادي) و، هامانیش ھیای چه واشه کاری و گه و جاندنی راگه یاندنی (الاستجهال والاستحمار الإعلامي)، بوون.

به لئی به هرهی خراپ وەرگرتنی حوکمرانه سته مکاره کان له خاله بیهیزه کانی مرۆف: ترساندن و برسییکردن و چه واشه کردن (التخويف والتجويع والتضليل) چه کی به هیزی دهستیان بووه و، به پیچه وانه و دهش پیغه مبه ران "عليهم السلام" جهختیان له سه ر به هیزکردنی خاله به هیزه کانی مرۆفه کان، که پێیان بوونه مرۆفیککی ریزلینگیرا و له لایه ن خواوه، کردۆته وه به پله ی یه که م: به هیزکردنی عه قل و هۆشیان، به زانیاری و شاره زایی به رانه ر به خۆیان و خوا و گه ردوون و، به هیزکردنی دل و دهروونیان به هۆی ئیمان و ته قوا و ته زکیه وه.

ئێستاش با له دوو برگی ی پوخت و گوشراودا، چه ند قسه یه ك بکه ی ن له باره ی به شیک له گرفت و کیشه کانی گەنج و لاوه کانمان، له هه ریمی کوردستان و عێراقدا و، چۆنیه تی و نه خشه پرێی چاره سه رکردنی ئه و گرفت و کیشه نه ش:

برگه‌ی یه‌که‌م: هه‌ندێك له‌ گێروگرفته‌کانی گەنج و لاوانی

هه‌ریمی کوردستان:

بێگومان گێرو گرفته‌کانی گەنج و لاوانی هه‌ریمی کوردستان، زۆرن و به‌رده‌وامیش له‌ زێده‌ بوون دان، به‌لام ئیمه‌ هه‌ولده‌ده‌ین ئاماژه‌ به‌ به‌شێکیان بکه‌ین، که‌ پێم وایه‌ گرنه‌گترینیان:

۱. نه‌بوونی قه‌واره‌یه‌کی سیاسیی جێی متمانه‌و ئومێد:

پێم وایه‌ ئهمه‌ لهم‌ رۆژگارهدا گه‌رفتی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی گەنج و لاوی کوردستانییه، چونکه‌ بێگومان هیچ کۆمه‌لگایه‌ك بێ گه‌رف و کێشه‌ نابێ، به‌لام کاتێك خه‌لك و جه‌ماوهر به‌ گه‌شتیی و به‌تاییه‌تی چینی گەنج و لاو، متمانه‌ و ئومێدی به‌ قه‌واره‌ سیاسییه‌که‌ی خۆی ده‌بێ، ئه‌و متمانه‌و ئومێده‌ خۆراگری و پشوو درێژی پتری پێ ده‌دات، له‌به‌رانه‌ر گه‌رف و کێشه‌کانیدا، چونکه‌ چاوه‌ڕێ ده‌کات کاتێك بێ قه‌واره‌ سیاسییه‌که‌ی له‌ فریای بێ و ده‌ستی بگه‌ڕێ و هاوکاری بکات، به‌لام کاتێك له‌ خێرو چاکه‌ی قه‌واره‌که‌ی ئاومێد ده‌بێ و متمانه‌ی پێی نامینی، ئه‌وه‌ بۆی ده‌بێته‌ گه‌رف و ناسۆریکی بێرزه‌، هه‌ربۆیه‌ش له‌ رابردوودا، خه‌لکی هه‌رپم به‌ گه‌شتیی و به‌تاییه‌ت گه‌نجان، خۆراگری و هه‌وسه‌له‌یان له‌سه‌ر ناڕه‌حه‌تییه‌کان زیاتر بوو، به‌لام دواي ئه‌وه‌ی هیچ ئومێدو متمانه‌یان به‌ قه‌واره‌که‌یان نه‌ما،

به هوی به لینی دروی زوره وه، بو نمونه: پاشه که وتکردنی مووچه، که دوایی دهرکه وت جگه له خه له تاندن و فریودان، شتیکی دیکه نه بوو! هیچ هه وسه له یان نه ماو په تی خوراگریان پچرا!

٢- هه بوونی سته میکی زوری سیاسی و ئابووری و کۆمه لایه تی:

هه بوونی سته می سیاسی که له که بووی چه ندان ساله وه، دیارده ی قری و پری و چینه یه تی بی ره زای، نیوان که مینه یه کی ملیار لیری حیزب و خزم و، زورینه یه کی رهش و پروتی به شخورا و، لیک دابرا نیکی کۆمه لایه تی زهق، که به کرده وه کۆمه لگای بو دوو به شی جیاواز و له هه موو شتی که له یه ک جیا دابه شکرده وه، به لئ هه بوونی ئه و حال ته پر سته مه نا هاوسه نگهش له هه موو کایه کانی ژیان و گوزهراندا، به تاییه ت: سیاسی و ئابووری و کۆمه لایه تی، یه کی دیکه یه له گیرو گرفته گورچک به کانی گهنج و لاوه کانمان، که ته واو پشووی پی سوار کردوون و سه غله تی کردوون.

پیوستیشه دلیا و مسوگهر بین، که سته م (ظلم) پروو خینه رو له بن هینه ری کۆمه لگایه کانه و، خوی دادگهر له چه ندایه تیکی قورئانه مه زنه کهیدا، ئه و راستیه ی وه ک یاسایه کی خوی له ژیا نی به شه ردا بو خستووینه پروو:

أ- ﴿وَلَيْكَ الْغُرَىٰ أَهْلَكَهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا﴾
الکھف.

واته: ئەو ئاوەدانىيانەمان فەوتاندن، کاتىک ستهمیان کردو، به ئىنگەشان بۆ فەوتاندنە کەيان دانابوو.

ب- ﴿وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٩٦﴾﴾ القصص.

واته: ئىمەش فەوتىنەرى ئاوەدانىيەکان نابىن، مەگەر خەلکە کەيان ستهمکارى.

ج- ﴿وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٩٧﴾﴾ الأنبياء.

واته: زۆر ئاوەدانىيانەمان ستهمکارىبوون، پشت شکاندوون و، دوای وان کۆمەلێکی دیکەمان پىگەياندوون.

پيشم وایه:

ستهمه سیاسیی و ئابووری و کۆمەلایه تییه زل و بێرەزا و زەقە کەى هەریم، کە لە لایەن کەمینه یه کی ستهمکاری مشه خۆره وه، کراوته پيشه، رۆژ بۆ رۆژى تهمه نی هەریمه کە کورتتر ده کات و، پتر به رهو پووکانه وهى ده بات و، زۆرجاریش و له میژیشه ئاسۆی تاریک و ته له می چاوه پروانکرای هەریم دلسۆزانه وهك هۆشداریهك به گوێی هه موولایه کدا داوه، به لام به داخه وه کەمینه حوکمران و خوشگوزهرانه که، به دهسته لاتى موزه بیهف و پاره چه رامه کەى سه رخۆش و بیهۆش بووه، زۆر یکیش له خه لکی پشتگیریه کەرى ئەو حوکمرانه کەمینه یه، به تۆزه ئیمتیازیکی

ماددىي و مەعنەۋىي پىدراويان، بە لە خىشتە براۋىي و بەنج كراۋىي، بېھەست و نەست و بى ھەلۆيىست كراون و، زۆرىنەيە كىش لە خەلك "كە بە پىي ھەلۆئاردنە كانى ئەم دوايىيە بە ۷۵٪ مەزەندە دە كرى" بە بيانۋى نارازىبىۋونى لە بارودۇخ، كەوتۆتە ھالەتى بايگۆت و مانگرتنەۋە، كە ھەتتا ئىستاهەر دەستەلانى ستەمكارو گەندەلكار لە ھەلۆيىستە كەيان بە ھەرەمەندە!

۳- رەشپىنىي و بى ھىۋابوون:

ئەمىش يە كىكە لە گرفت و نەخۆشپىيە كوشندە كانى ژمارەيە كى زۆر گەنج و لاۋانى ھەرىمى كوردستان، كە لە ئەنجامى بىنىيى واقىيەكىي پر ستەمى سىياسىي و ئابۋورىي و كۆمەلەيەتىي و ئەمىنى چەند ساللەۋ درىژ خايەندا، لە لايەك و، لە لايەكى دىكەشەۋە: نا ئومىدبوون لە چارەسەركردنى واقىيەكەۋ، ھاتنە مەيدانى كەسانىكىش كە دروشمى زۆريان بەرزكردنەۋە، بەلام نەك ھەر نەيانتۋانى بىيانكەنە كردار، بگرە بە پىچەۋانەشيانەۋە رەفتارىيان كرد، ھەرۋەھا ھاتنە مەيدان و خۆرانانى كەسانىكىش كە جگە لە قسەي زرق و برق ق فرىودەرانە كردن و، ھەراۋ گالەگالى پراگەياندن و، ھەموو كەس و لايەك زەربىي سىفرکردن و، قسەي خۆش و بۆشكردن و، بە كردهۋەش ھەرۋەك ھوكمرانە ستەمكارەكان كردن و، پىي نەبوونى ھىچ پرۆژەيەكى سىياسىي و فىكىرىي و پەرۋەردەيى، بەلى لە ئەنجامى ئەو ھۆكارانەۋ

هۆکارانیکی دیکه شدا، گهنج و لاوانیکی زۆر تووشی پهبینی و نائومییدی بوون، که به دنیاییه وه مروقی پروادار ههرگیز بتهیوایی زهفر به دل و دهر وونی نابات، وهك خوی په نهانزان فهرموویه تی:

﴿إِنَّهُ لَا يَأْتِيَنَّكَ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ﴾

یوسف: ۸۷.

واته: به دنیایی جگه له کۆمه لی بیروایان، هیچکس له فهره حنایی و دهر ووی خیری خوا نائومید نابی.

به لام کاتیک مروف ده که ویتته دۆخیکی دژوارو سهخته وه و، به هۆی خواناسی و ئیمانیشه وه عهقل و دلی روشن نه بوو بیتته وه، بیگومان ته می نائومییدی و پهبینی بالی پهبی به سهردا ده کیشی و، له جلێتاوی گه لیک دهر دو نه خوشیی کوشنده ی هه لده کیشی!

ع. خۆ لیونبوون و سه رگهردانی و ری دهر نه کردن:

بیگومان مروف ههرکات په یوه ندیی به خوا وه نه ماو له خوا دابرا، سه ری له پووچگه رای (عبثیه) وه دهر ده چی و، خوی لی ون ده بی و، له گهردووندا سه رگهردان و، بی سه روشوین ده بی، وهك خوا فهرموویه تی:

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

﴿الحشر. ۱۶﴾

واته: ههروهها وهك كهسانىك مهبن، كه خويان لهبير چوو،
خواش خويانى لهبيربردنهوه، ئا ئهوانه ن لاريان.

به ئى مروف به هوى بى ئيمانىيهوه، سه رگهردان ده بى و، خوى
لى ون ده بى و نازانى:

چىيهو، كىيهو، له كووه هاتوهو، كى هيناويه تى و، بوچى و، بو
كوى دهچى؟!

ههريويهش خوا ميههه بان له باره كاريگهري ئىمانهوه، له
ثيانى مروفدا، كه هوكارى بهرچا وروونى و رى راست گرتيه تى،
فه رمويه تى:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم إِلَىٰ حَيَاتٍ مِّنْ
حَيَاتِهِم أَلَّا تَهْتَرُوا فِي حَيَاتِ النَّعِيمِ ﴾ (يونس).

واته: به دنيايى ئهوانه ي پرويان هيناوهو كردهوه چاكه كانيان
كردوون، پهروه ردياريان به هوى ئىمانه كه يانه وه رسته ريان ده كات،
رووبارگه له به ژير (كوشه كان) ياندا ده روون، له باخه پر نازو
نعيمة ته كاندا.

مايه ي داخ و خهفه تى زوريشه، كه ژماريه كى زور له گهنج و
لاوه كانمان له ههريمى كوردستاندا، به هوى له دهستدانى ئيمان يان
كالبوونه وهو كزبوونيه وه، گيروده ي حاله تى سه رگهردانى و خو
ونكردن و پووچگه رايى بوون و، ئه و حاله تهش ماك و ميكرؤبى

ژمارەيە کي زۆر لە گرفت و دەردە دەروونی و کۆمەلایەتیە کانه،
و هەك:

رەشبینی، نائومیدی، دڵەراوکه، باوەر بەخۆنەمان...

ئەجا لە ئەنجامی ئەو نەخۆشیی و گرفته دەروونی و
کۆمەلایەتیانە و هەشدا، کۆمەڵێک رەفتار و هەلۆیستی خراپ پەیدا
دەبن، و هەك:

جۆره کانی لادان و تاوان، مەیحۆریی، خۆکوژی، سەری خۆ
هەلگرتن...

۵. بیکاریی :

بیکاریی و نەبوونی ئیش و کار، یەکی دیکەیه لە گرفت و
کێشه کانی گەنج و لاوانی هەری می کوردستان، بە تایبەت بۆ
کەسانێک کە سالانیکی زۆر خۆیندووینە و خۆیندیان تەواو
کردو، بەلام دوايي ئیش و کاریکیان چنگ ناکەوئ هەواری ژیان
و گوزەرانی خۆیانی پئ سازبکەن.

هۆکاریکی سەرەکی نەبوونی ئیش و کاریش، بۆ ژمارەیه کي
زۆری گەنجان، بریتییه لە هینرانی پێژهیه کي زۆر کریکاری بیانی
لە لایەن ژمارەیه ک لهو کۆمپانیایانە و هە کە راستەوخۆ هی بەرپر سە
گەندەلە کانی، یان هی شەریکە دزە کانیان، تا کو کاری زۆریان پئ
بکەن و، کریی کە میان پێیدەن!

یە کێك له دەرھاوێشته خراپە کانی بێکارێش، ئەوێه کە بابای گەنج "کور" پارێهه کی به دهستهوه نابێ، به هۆیهوه بیرکاتهوه له هاوسەرگیریی و، جیگا و ریگایهك بۆ خو دا بینکردن و حال و مال پێکهوه نانیك.

١- ههژاریی:

ئەمیش گرت و کێشهیه کی دیکه ی گه وره ی گەنج و لاوه کانمانه و، راسته و خو ش دەرھاوێشته ی گرتی پێشوویه.

شایانی باسیشه: ههژاریی و ئاتاجیی، یه کێکه له و به لا و مهینه تیانه ی پیغه مبهری خوا "صلی الله علیه وسلم" له گه ل کوفردا جووتی کردوه و، په نای لی به خوا گرتوون، وهك فه رموویه تی:

(اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَالْکُفْرِ)^(١).

واته: ئەو خوايه: من په نات دێنمه بهر له ههژاریی و بێپروایی.

پێوستیشه بزانی که پیغه مبهری خوا "صلی الله علیه وسلم" زۆر رقی له سوالکردن و داواکردنی هاوکاریی له خه لک بووه، جگه له چه ند حاله تیکی ده گمهن و هه لاو یێردراو، به پیچه وانه وهش زۆر حزی له کارکردن و په نجدان بووه، وهك له م دوو فه رمایشته یدا دیاره:

(١) صحیح أبی داود: ٥٠٩٠.

أ - (ما يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ، حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزَعَّةٌ لَحْمٍ)^(۱).

واته: كه سى واهه يه نه وهنده له سهر سوا لكردن له خه لك بهرده وام ده بىت، هه تا كه له رۆژى قيامه تدا دى، يه ك پارچه گوشتى به ده م و چاوه وه نه ماوه.

ب - (والذي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ، فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ؛ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا، فَيَسْأَلَهُ، أَعْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ)^(۲).

واته: سویندبى به و زاته ی گيانى منى به دهسته، نه گهر يه كىكتان پهت و گوريسه كه ی هه لىگرى و بچىته چياو، به كو لى داران بىنى و بيانفرۆشى، بۆ باشتره له وه ی بچىته لای پياوىك و داواى لى بكات، نه ویش بىداتى، يان نه يداتى.

۷. کارکردنى دهسته لالت و سامان به دهستان، له سهر رهواج پىدانى ئىباحىيهت و رووخاندنى رهوشت و هه لوه شانده وه ی خىزان :

ههركام له و سى کارهش به زهقى ههستيان پىده كرى و، حىزبىكى حوكمران كه پىويست به ناوهىنان ناكات و، كاره كه ی زهق و زانراوه، به پارهى به هه پرامى و سه رىك نراوى نه م ولاته، چه ندان كه نالى ئاسمانى و سۆشيان ميدىايى كرد وونه وه، كه ته نيا

(۱) صحيح البخاري: ۱۴۷۴.

(۲) صحيح البخاري: ۱۴۷۰.

کاریان درینی په‌رده‌ی شهرم و شکوو، بویرکردنی خه‌لکه له‌سه‌ر
لادان و تاوان!

له‌ حالیکدا خوا‌ی داد‌گهر هه‌ره‌شه‌ی توندی له‌و که‌سانه‌ کردوه، که
کارده‌ که‌ن بو‌ بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی باسی گونا‌هو تاوان و شهرم شکاندنی
خه‌لک:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (النور).

واته: به‌ د‌ل‌نیایی ته‌وانه‌ی چه‌زده‌که‌ن خراپه‌ به‌نیو ته‌وانه‌دا
ب‌لا‌وب‌یت‌ه‌وه‌ که‌ بر‌وایان هینا‌وه، ئازار‌یک‌ی به‌ ئیشیان هه‌یه له‌ دنیاو
د‌وار‌و‌ژ‌داو، خوا ده‌زان‌ی و ئیوه‌ نازان‌.

به‌ د‌ل‌نیایش مه‌به‌ست له‌ (الفاحشة) له‌م سیاقه‌دا، باسی گونا‌هو
خراپه‌یه، چونکه‌ ته‌م ئایه‌ته‌و پا‌زده‌ ئایه‌تی دیکه‌ش (۱۱ - ۲۶) به‌
ب‌ونه‌ی بوختانی زینا بو‌کرانی دایکمان عایشه‌وه، خوا ل‌یی رازی
بی، دابه‌زیون.

هه‌ر که‌سیش به‌ سه‌رنجه‌وه‌ گو‌ی بو‌هه‌ندیک‌یان زۆربه‌ی به‌رنامه‌کانی
ئه‌و که‌ن‌ل‌انه‌ ب‌گر‌ی، که‌ ئاماژه‌م پ‌یدان، به‌ ئاشکرا ب‌ونی پیسی:

ب‌لا‌و‌کردنه‌وه‌ی ئیباحیه‌ت و، ره‌وشت نرمیی و، هه‌له‌و‌ه‌شاندنه‌وه‌ی
خ‌یزان به‌ هو‌ی هه‌ل‌گ‌یرانه‌وه‌ی ژن و م‌یرد له‌ یه‌ ک‌دی و، ک‌چ و ک‌وران
له‌ باب و دایکیان و به‌ ئاسایی پ‌یشاندانی لادان و تاوان، له‌و
به‌رنامه‌وه‌ که‌ ن‌اله‌کانیان ده‌کات.

۸ - پشتگوئ خستنی زانست و بیبایه خ کردنی و، رهواج پیدانی هونه ری سووکه له و پرووژینه ر و، ورووژینه ر بو ئاره زوو هکان:

پشتگوئ خستنی زانست و بیبایه خ کردنی له واقعی هه ری مڊا،
زۆر ئاشکرایه، ههروه ها رهواج پیدانی هونه ری پرووژینه رو
ورووژینه ریش، دیسان شتیکی پروون و بی چه ند و چوونه، چونکه:
ا- ئه گه ر سه رنجی پینگه ی زانکۆکایه کانی هه ری مڊا به دین له
ریزه ندی ستانداردی جیهانی دا، ده بینن یه کجار له پاشن!

ب- ههروه ها له هه موو ئاسته کانی حوکمرانانی هه ری مه وه، خه لات
و به رات به خشین به هونه رمه ندانی خزمه تکاری دهسته لات و،
ده هو ل کوتی سته مکارانی گه نده لکاری پۆخ ل.

ج- هاندان یان به لای که مه وه بیده نگ بوون له به رانبه ر ئه و جو ره
کلیپ و گو رانی و چالاکی به ناو هونه ری دا، وه ک قیستی قالی
ره نگه کان و هه لپژاردنی شاجوان و... هتد، که مه گه ر که سی ک خوی
گیل بکات؛ ئه گه ر نا ده زانی ئامانج لیان پروو خاندنی ره وشت و
ئاسان کردنی گونا هو، بی شه رم و شکۆ کردنی خه لکه!

گومانیشی تیدا نیه که هه رکام له:

پشتگوئ خستنی زانست و بیبایه خ کردنی له لایه ک و، رهواج
و به رو پیدانی هونه ری سووکه له ی ورووژینه ری ئاره زوو هکان،
کاریگه ری یه کجار خراپ و نه ری نیان له سه ر چینی گه نج و

لاو دهبی، بۆ به لاریدا بردنی و دوورخستنه وهی له خواو ئایین و بهرنامه که ی و، به ره و سه رگه ردانیی و تلیسهانه وه بردنی له جلیتاوی گوناھو تاواندا.

۹ - کارکردن بۆ خستنه گومان و دوو دلیی گهجنان، له باره ی خواو قورئان و پیغه مبه ره وه:

ئه مێش یه کی دیکه یه له گرفت و کێشه کانی گهنج و لاوه کانمان، که به داخه وه هه ر له لایه ن ئه و دام و ده زگایانه ی راگه یاندنی فه رمیی نافه رمیی لایه نیکی هوکمه رانه وه ”که پیشتر ئاماژه مان پێدا“ به جیددی کار له سه ر ئه وه ش ده کری که خه لک به گشتیی و، به تایبته گه نجه کان به رانه ر به خوا ”عزوجل“ و قورئان و پیغه مبه ری خوا ”صلی الله علیه وسلم“ و ئیسلام، بخه نه دوو دلیی و گومانه وه و، ئه گه ر نه شتوانن ئیمانیان لی بستینن، به لای که مه وه ئیمانیان بله قینن!

هه لبه ته ئه و ئامانه ج به مه رج نیه هه مێشه به ئاشکراو بی په رده کاری بۆ بکری، به لکو به زۆری میکانیزم و شیوازی ناراسته وخۆو له په ناو په رده دای بۆ ده گیریته به ر.

به لām هه موو که سیکی هۆشیارو بێدار ده زانی، که ئامانه جی کو تاییی زۆریک له به رنامه کانی ئه و که نا لانه، چه و اشه کردنی خه لک و خستنه گومان و دوو دلیانه، به تایبته ی چینی گهنج و لاو، هه ربۆیه ش ئه و که سانه ی به کری گیراون بۆ پیشکه شکردنی ئه و به رنامه، که سانی بی ئیعتیبار یان نیشانه ی پرسیار له سه رن و،

قسه‌کانیشیان و شیوه‌ی به‌پڕوه‌بردنی به‌رنامه‌کانیشیان، بۆنی کینه‌و بوغز له‌ دلدا‌بوون، دژری ئیسلام و مسوڵمانان له‌ دیت.

۱۰- رێدان به‌ په‌ره‌ستاندنی شوینه‌کانی بینامووسیی و به‌کارهێنانی مادده‌ بیهۆشکه‌ره‌کان:

ئه‌میش کاریگه‌رییه‌کی یه‌كجار خراپی له‌سه‌ر گه‌نج و لاوه‌كان هه‌یه، چونكه‌ گه‌نج و لاویکی ساده‌ی كه‌م ئه‌زموون، له‌ كۆمه‌لگایه‌ كدا كه‌ پڕه‌و (ئێجاه)ی حوكم تیی‌دا پشت له‌ خواو ئیسلام و به‌ها‌رووحیه‌ به‌رزه‌كانیه‌تی و، پروو له‌ خراپه‌و تاوان و لادانه‌، وه‌ك گوتراوه‌: (سه‌رچۆپی بده‌ ده‌ست گامیشی بۆلای كادییتی ده‌كیشی).

بێگومان كاتێك ده‌بینی حوكم و ده‌سته‌لات، ده‌روازه‌كانی خراپه‌ی بۆ خستوونه‌ سه‌رپشتی و، به‌کارهێنانی شه‌راب و مه‌ی و نێرگه‌ له‌ كیشان و جۆره‌كانی دیکه‌ی خراپه‌کاریی بۆ په‌وا كردوون و، له‌به‌رانه‌ریشدا هه‌یج قسه‌یه‌کی خێر له‌و حوكم و ده‌سته‌لاته‌ نابیستی، كه‌ پروو بكاته‌ خواو ئیسلام، مه‌گه‌ر چۆن ده‌نا پروو له‌ خراپه‌کاریی و چه‌ق و نیوه‌نده‌كانی كه‌ ده‌سته‌لات په‌واجیان پێ ده‌دات، ده‌كات و، به‌چه‌ندان جۆره‌ گونا‌هو تاوان و لادانه‌وه‌ گرفتار ده‌بی.

ئه‌مانه‌ ده‌ (۱۰) دانه‌ بوون، له‌ گه‌یرو گه‌رفته‌كانی گه‌نج و لاوانمان له‌ واقعی ئیستای هه‌ریمی كوردستاندا، كه‌ وه‌ك پێشتر گوتمان ئه‌مانه‌ به‌س گرفت و كیشه‌ سه‌ره‌کییه‌كانن، ئه‌گه‌ر نا زیاتریشن و، له‌ بره‌گه‌ی داها‌تووشدا، ئاماژه‌یه‌ك به‌ چاره‌سه‌ری ئه‌و گه‌یرو گه‌رفته‌كانه‌ ده‌كه‌ین.

بەرگە ی دووهم: چارەسەری ئەو گێرو گرفتانه ی گەنجانی

هەرێمی کوردستان گرفتاریان بوون :

پێم وایه پێویسته لهسەر دوو ئاستان، چارەسەری ئەو گێرو گرفتانه ی گەنج و لاوان بکړین، لهسەر ئاستی قه‌واره‌ی سیاسیی و، لهسەر ئاستی خودی گەنج و لاوان، بۆیه ئەم بەرگە ی دوومه له دوو خالان دا ده‌خه‌ینه‌ پ‌روو:

یه‌که‌م: له‌سەر ئاستی قه‌واره‌ی سیاسیی:

پێم وایه له‌سەر ئاستی قه‌واره‌ی سیاسیی، پێویسته پینج کار بکړین، ئە‌گەر بویستری ئەو گێرو گرفتانه ی گەنجان چارەسەر بکړین:

۱- نه‌ه‌یشتنی که‌م و کورپیه‌کانی قه‌واره‌ سیاسیه‌که‌و، گێڕانه‌وه‌ی شکۆو ئیعتیار بۆ کۆی پێکهاته‌کانی:

پێم وایه هیچ که‌س نکولی ی له‌وه‌ بکات، که ئیستا قه‌واره‌ی سیاسیی هەرێم نیشانه‌ی پرسپاری زۆری که‌وتوونه‌سەر:

هه‌م په‌رله‌مانه‌ که‌ی و، هه‌م حکوومه‌ته‌ که‌ی و، هه‌م ده‌سته‌لاته‌ دادوهریه‌ که‌ی.

بۆيە دەبىي بە جىددىي كار بىكرى، كە بىكرىتە قەوارىيە كى سىياسىي تۆكمە و راستەقىنە، كە خەلك و دانىشتىوان بە گىشتىي و، بە تايىيەت چىنى تازە پىنگەيشتوو و گەنج، متمانە و باوەريان پىي ھەبى و، بتوانى لە ھەرسىك بوارى:

ياسا دانان و، جىي بەجىكرى و، دادوهرىيدا، بە ئەركى خۆي ھەلسى و ھوكمىكى رەشىدو سەر راستانە پىيادە بىكات، لە ئەنجامى پىيادە كرىنى ئەو چوار پايەدا:

أ - كارى دامەزراوھىي.

ب - ياسا سەر وھرىي.

ج - مەرقۇبىون و ھاوولائىيى بوون بە پىئوھرىگرتن.

د - چەسپاندنى دادگەرىي.

۲- چەسپاندنى دادگەرىي و لابرەنى ھەموو جۆرەكانى سىياسىي و ئابوورىي و كۆمەلایەتىي:

وھەك چۆن سىتەم و زۆر، ماىھى بىي پىزىيە لە خىرو بىرى ولاتداو، ھۆكارى سەغلەتبوون و پىشوو پىي سواربوونى خەلك و دلساردىي و ئاومىدبوونىيانە، بە پىچەوانەوھ:

دادگەرىي ھۆكارى پىيت و پىز و، ماىھى ئوقرەيى و سەقامگىرىي و ئومىدەواربوونى خەلكە.

هەر بۆیه‌ش خوای کار به‌جی، به‌پۆه‌چوونی خه‌لک به‌دادگه‌ریی،
کردوه به‌ئامانجی نێرانی تێکرای پیغه‌مبه‌رانی "صلی الله علیه
وسلم"، وه‌ك فه‌رموویه‌تی:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ
لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ الحديد: ۲۵.

واته: به‌دنیایی پیغه‌مبه‌رانی خو‌مانمان به‌به‌لگه‌رۆشنه‌كانه‌وه
ناردوون و کتیب و ته‌رازووشان له‌گه‌لیاندا دابه‌زاندوون، تاكو
خه‌لک به‌دادگه‌ریی هه‌لسن...

گومانیشی تێدانیه، چه‌سپاندنی دادگه‌ریی، چه‌مك و واتایه‌کی
زۆر فراوانی هه‌یه، به‌تاییه‌ت له‌کاتی‌کدا هه‌رسی‌ك بواری: حوکم
و سیاسه‌ت و ئیداره‌دانی ولات و، ئابووری و ژیان و گوزه‌ران و،
کۆمه‌لایه‌تی، ده‌گریته‌وه‌و، ئهم بنه‌مایانه‌ش به‌بناغه‌ی دادگه‌ریی
داده‌نرین:

۱ - مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل خه‌لکدا، له‌سه‌ر بناغه‌ی مرۆڤبوون و
هاوولایه‌تی بوونیان.

۲ - دابینکردنی پێداویستییه‌ سه‌رتاییه‌کان، بۆیه‌ك یه‌کی هاوولایه‌تیان.

۳ - یه‌کسانبوونی هه‌موولایه‌ك، له‌ماف و ئازادییه‌کاندا.

۴ - ملکه‌چیی هه‌موولایه‌ك بۆیاساو، پتووی پابه‌ندبوونیان و،
له‌سه‌ره‌وه‌ی یاساوه‌ نه‌بوونی هه‌چکە‌سیک.

۵ - هه رکه سه مافی خۆی پیدری و، ئه وهی له سه ریشی پئوسته لێی وه ربگیرئ.

۳ - کارکردنی دامه زراوه یی جیددی، بۆ گه رانه وه به ره و ئیمان و ئه خلاق: ئه مێش ئه رکێکی دیکه ی گه وره و گرنگی قه واره سیاسیه که مان و سه رجه م پیکهاته کانه تی.

واته: ده بی رێک پێچه وانه ی رێره و (اتجاه) ی ئیستای کاربکات، که مخابن به زمانی حال و کردار، ئه گه ر به زمانی قسه و وتاریش نه بی، دژی ئیمان و ئه خلاق کارده کات، یان به لای که مه وه گوئ پینه ده ر (مُهْمَل) و که مه ترخه مه و، ئیبارداریی و بی ئیباری و، به ئه خلاقیی و بی ئه خلاقیی، به لاه یه کسان!

هه لبه ت ئه وه ش کاتیک ده بی، که حوکمران و بریار به ده ستان مه به ستیان بی و، بیانه وی خه لک و جه ماوه ر به گشتیی و به تایبه ت گه نچ و لاوان، له خوا نزیک و خوا په رست و په وشته رزبن و، چیدیکه چاویان له وه نه بی: دامه زراوه و دام و ده زگا فه رمیه کانی، وه ک وه زاره تی ئه وقاف و یه کیه تی زانایان و، نیوه نده کانی دیکه، ئامرازی ده ستی وان بن و، به هۆی ده ستیوه ردانی حیزبیه وه له نیوه رۆکی خۆیان خالیان بکه نه وه و، له هیانه دی ئه مانجه کانی خۆیان، دووریان بکه نه وه، ئنجا یه که مین مه رچی هه بوونی ئه و ویستن و مه به سته ش، له لایه ن حوکمرانه وه ئه وه یه که که سائیک بکرینه به رپرسی ئه و دامه زراوه و دام و ده زگا ره سمیه نه، که

پسپۆرو شارەزای کارەکیان و دلسۆزیشی بن، نهك ته نیا ئه وهیان
تیدا پرچاو بکری، که دلسۆزیی حیزب بن و، شارەزای هونهری
سینگ بردنه پیش و ماستا و کردن بن!

۴- پێگری کردن له پرووچاندی ئیمان و دین و، تێکدانی رهوش و ئاکار:

ئه مێش ئهرك و کاریکی دیکه ی گرنگی قهواره ی سیاسیی
هه ریمی کوردستانه، ئه گه ر بویستری کیشه و گیرو گرفته کانی
گهنج و لاوه کانمان له کوران و کچان چاره سه ر بکړین، پێشتریش
له برگه ی یه که مدا خستمانه پروو، که به شیک له بهر پرس و حوکم و
سامان به دهستانی هه ریم، راسته وخۆ یان ناراسته وخۆ، کار له سه ر
په ره پێدانی ئیبا حیه و و رهوش و نزمیی و هه لوه شانده وه ی خێزان
و، دژایه تییکردنی ئیمان و دین ده کهن، که واته:

پێویسته ئه و پرێه و (ئێجاه) هه ش پێچه وانه بکریته وه، ئنجا راست
ده رده چی و، له خزمهت به رژه وه ندیی خه لک و جه ماوه ر به گشتیی
و چینی گهنج و لاودا به تایبهت ده بی، زۆریش هه یفی که ئه و
هه ریم و ولاته ی ئیمه گه لیک شتی لینگه وقو وچ و هه لاو گپه و،
پێویسته سه ره و بن بکری، ئنجا چاک ده بی، بۆ نمونه:

پاره و سامانی ولات له جیاتیی ئه وه ی له دهستی ئه مین و پاکدا
بی و، له خزمهت زۆربه ی خه لکدا به کار به یئیری، له دهستی ناپاک
دایه و، له خزمهت که مینه یه ک له حیزب و خزم دایه و، پێی بوونه
ملیار ئیر.

۵ - گرنگیدان به گه‌نج و لاو له ږووی: فیږکردن و په‌روه‌رده‌کردن و کار‌بو ږه‌خساندن و هاوکاريي‌کردنه‌وه:

نهرکيکي دیکه‌ی حکومه‌تی ههریم بو چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌و گرفته‌کني گه‌نج و لاوان، نه‌وه‌یه که به نهرکي خوی بزانی، به جیددی، گرنگی و بایه‌خ به‌و تویره‌هه‌ستیارو کاریگه‌ره‌بدات و، له‌هه‌موو ږوویکه‌وه‌هل و ده‌رفه‌تی تیگه‌یشتن و پینگه‌یشتنی بو ږه‌خسینئ:

له ږووی فیږکردن (تعلیم)‌ه‌وه، کار‌بکړئ له‌سه‌ر دل و ده‌روونی مروث و هه‌ست و سوزی، چونکه وهك چون مروث به هو‌ی عه‌قل و هو‌شیه‌وه‌به‌ریټی خوی ده‌بینی و، ده‌زانی ده‌بی چی بکات و چون بکات؟ به هو‌ی دل و ده‌روونیشیه‌وه‌هیزو وزی ده‌بی بجوولئ، عه‌قله که مروث ږینمایی ده‌کات و، دل و ده‌روونیشه، که پالی پتوه ده‌نیت و ده‌يجوولئنی.

پتویسته‌شه له هه‌ردووک بواری فیږکردن و په‌روه‌رده‌کردندا ږه‌چاوی هاوسه‌نگی (إتزان) بکړئ و، هه‌ر لایه‌نه‌گرنگی و بایه‌خی شایسته‌ی خوی پئ بدرئ و، زیده‌ږووی له هیچ لایه‌کدا نه‌کړئ، له‌سه‌ر حیسابی لایه‌کی دیکه، نه‌و ده‌قه‌ی له (صحيح البخاري - ۱۹۶۸ -) یشدا هاتوه له‌و باره‌وه‌به‌رچاو ږوونیه‌کی باشی تیدا‌یه:

(إِنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَلِرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَلِضَيْفِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا؛ فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ).

واتە: بە دۇنيايى مافى جەستەت لەسەرەو، بە دۇنيايى مافى پەرەردگارت لەسەرەو، بە دۇنيايى مافى ميوانت لەسەرەو، مسۆگەر مافى خىزانت لەسەرە، دەجا ھەر خاوەن مافە مافى خۆى پىبدە.

ھەرەھا لە پرووى ھەل و دەرفەتى کار پەخساندن بۆ گەنج و لاوان و ھاوکارىي کردنیشيانەو، پىويستە حکوومەت خۆى بە بەرپرسيار بزاني لەبەرانبەر ئەو ھەموو گەنج و لاوہ بىکارو دەستبەتالانەدا، پىشم وايە ئەگەر ئەو ھەموو کرىکارە بيانينايەى ھەريىمى کوردستانيان پرکردو، بگىپرینەو بۆ ولاتەکانى خويان و، گەنج و لاوانى ھەريىم کارەکانيان بکەن، ھەلى کارىکى يە کجار زۆر دەپەخسيىت و، خەلکىکى زۆر لە بىکارىي پرزگارى دەبى.

شايانى باسيشە:

زۆرىک لە ولاتانى پۆژئاواو پۆژھەلات گەراوم ئەو دياردەيەى لە ھەريىمى کوردستان دا بۆتە باو، نەمديوە، خەلکى ئەو ولاتانە ھەموو ئيش و کارەکانى ولاتەکەيان، خويان ئەنجاميان دەدەن و، کرىکاران لەملاولارا ناھين!

ئىجا نازانم تايא بەرپرسة لاسايىکەرەوکارنى ئيمە، باشتەر لە بەرپۆەبردنى ولات دەزانن، يان ھى ئەو ولاتانە کە دەولەتەکانيان وەك سەعات دەگيرن؟!

دوووم: لەسەر ئاستی خودی گەنج و لاوان:

وێرای ئەو پێنج ئەرکە ی لە خاڵی یە کەم ی ئەم بڕگە ی دوومە دا خستمانە ڕوو، کە پێویستە قەوارە ی سیاسیی ئەنجامیان بدات، بۆ چارەسەرکردنی گێرو گرتەکانی گەنج و لاوان، خودی گەنج و لاوانیش بەرپرسیارن و ئەرکیان لەسەر شانه و، نابێ تەنیا بە تەمای حکوومەت پشتینی لێ بکەنەووە لێی پالبدەنەو، بە لکو پێویستە هەولبدەن:

پشتیان بە خوا ببەستن و لەسەر پێی خۆیان بوەستن.

چونکە:

آ- گریان حکوومەتیش هەلۆیستی خۆی راست بکاتەو، خەمساردیی و کەمتەرخەمییه کە ی خۆی بگۆڕێ بۆ بە ئەرکی خۆ هەلسان و، مشوورخۆری و دلسۆزی نواندن بۆ هەموو لایەك، بە تاییەت و گەنج و لاوان و، چارەسەرکردنی گێرو گرتەکانیان "کە من ئەو بە دوور دەزانم بە لەبەر چاوگرتنی ئەو عەقڵیەت و سرووشتە ی، ئیستا جەلەوی حوکمرانیی بە دەستەو دیسان ئەو نابیته جیگرهوه (بدیل) ی هەول و هیممەتی گەنج و لاوان خۆیان و، بە لکو خۆشیان هەردەبێ هەولبدەن و کاربکەن و، بە دیار چاوەروانیی هیچ کەس و لایەنیکەو، دەستە و ئەژنۆ دانەنیشن، بە لکو لەوان هەول و هیممەت و حەرە کەت و، لە خوا ی بەخشەریش

رېنمايى و بەرەكەت، گوتراوېشە: (ما حَكَّ ظَهْرُكَ مِثْلَ ظَفْرِكَ)، هېچ شتېك وەك نېنۆكى خۆت پشتتى نەخوراندو.

ب- ئەگەر حكوومەتېش لەسەر حال و ھەلۆيستی ئیستای خۆی بەردەوامبێ و، لەسەر بێ ھەستیی و بێ ھەلۆيستی خۆی بەرانبەر بە كۆمەلگا بەگشتیی و گەنج و لاوان بە تايەت سووربێ، بېگومان بێ ھەستیی و بێ ھەلۆيستی حكوومەت و كەمتەر خەمییەكەى لەملى خۆیدا، نایتە بیانوو و پاساوى ھەلخان و پالداڤەو، گەنجان و، نەخستە گەرى ھەول و ھېمەتیان، چونكە بېگومان ھەموو مەزھەبىك لە خودى خۆیدا ئەركدارو بەرپرسار (مكلف و مسئول)، وەك خاى كاربەجى بە پېغەمبەرى كۆتايى موخەممەد - صلى الله عليه وسلم - ى فەرمو:

﴿ فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسُكَ وَحَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾

النساء: ۸۴

واتە: لە رېى خاوا بەجەنگە، تەنیا خۆت ئەركدار كراوى و، بروادارانیش ھان بدە...

ئەو ھى پېويستىشە گەنج و لاوان بە كۆو، ھەركاميشيان لە خودى خۆیدا بە تەنیا پى ھەلسن، ژمارەيك ئەرك و كارن، كە ئەمانە گزنگرينيان:

۱- خۆ گۆرپن و چاو بە خۆدا گیرانەو، لە پرووی بووناسیی و تیروانینەو:

ئەو یەكەمین و گرنگترین ئەرکی ھەركەسیكە "گەنج و جگە لە گەنج" كە دەیهووی واقیعه كەى خۆی لە پرووی سیایی و ئابووری و كۆمەلایەتییهو بگۆرێ، چونكە ھەمیشە واقیع و حالى ھەر كۆمەلگایەك، رەنگدانەوێ خودی تاكە كانیەتی لە جووری بیرو خولیاو، ھەست و نەست و، ئاكار و رەوشتە كانیان، خوای پەنھانزانیش فەرموویەتی:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ﴾ الرعد: ۱۱.

واتە: بە دنیایی خوا حال و واقیعی هیچ كۆمەلێك ناگۆرێ، تاكو ئەوان ئەوێ لە خودە كانیان دایە نە یگۆرن...

ئەجا لە سۆنگەى ئەو، بووناسیی و تیروانینی ھەركەسیك بناغەى كەسایەتییهتی، واتە: ئەو كە: چۆن خۆی و، بوون و، گەردوون و، ژیان و، دەورووبەر، دنیاو دوا رۆژو... ھتد دەبینی؟

كە لەم رۆژگارەشاندا بووناسیی ماددیگەرایی و دژی ئیسلامیی لە نیو مسولماناندا، زۆر باو، ھەژموونی بەسەر خەلكێكى زۆر لە مسولماناندا پەیدا كردو، بۆیە پێویستە:

گەرانیو بۆ بووناسیی ئیسلامیی، كە لە تەوهری دوو ھەمدا لە ھەوت بڕگەدا تارا دەیهك تیشكمان خستە سەرى و، لێرە دووبارەى ناكەینەو، ئەو ھەندە دەلێین: كە لەم رۆژگارەدا خەلكێكى زۆر لە

مسوڵمانان بە تايبەت گەنج و لاوہ کانيان، کەم و زۆر کەوتووئەتە ژيڕ ھەژموون و کارىگەريى ڤەوت (إتجاه) ى ماددەگەريى بە جەستەى ڤووت دانانى مروّف و، تەنيا بە ديوە مادديە کەى دانانى ژيان و، ئەو ھەش لە ھەموو کايە کاني ژيانى تاكيى و خيزانيى و کۆمەلایەتى و سياسىياندا، ڤەنگى داوئەوئەو زۆريک لە گرفت و کيشە کاني گەنج و لاوہ کانيش، ڤەگ و ڤيشەيان ڤەيوەستە بەو گۆرانکارىيە نەريتيەيانەو.

بۆيەش پيم وایە:

ھەنگاوى يە کەمى خو گۆڤين و، چاو بە خوڤا گيڤانەوئەى گەنج و لاوہ کانمان، پيويستە ليڤەوئەى و، گەنج و لاوہ کانمان بويڤانە لە لاسايىکردنەوئەى کوڤرانەى ڤيڤەوئەى مادديگەرايى ھەلگەڤينەوئەو، خواناسيى و ئياني خوڤيان، ھيندە بەھيزو پتەو بکەن، کە نە کەونە ژيڕ کارىگەريى و ھەژموونى ڤەوتى مادديگەرايى بە ئاژەل دانەرى مروّف و تەنيا ديوە مادديە بينەرە کەى ژيان و، بە شيوەيە کى قوولئەى زانستىيانە بووناسيى (علم الوجود - Ontology) ى ئيسلامى تەبەئىي بکەن، کە تاکە جۆرى بووناسيى راست و دروستە، لەم ڤۆڤگارەدا لە بەردەستى مروڤايە تييدا ھەبى.

۲- خۆتيگەياندن و پينگەياندنئى ھاوسەنگ:

دواى تەبەئىي کردنى بووناسيى کى راست و درست، پيويستە گەنج و لاوہ کانمان بە کۆمەل و تاك تاكيشيان، ھەولئەى جيددى

بدهن بۆ خۆتی‌گه‌یاندن و پینگه‌یانندیکی هاوسه‌نگ، سوپاسیش بۆ خوای به‌خشه‌ری میهره‌بان، ئیمه‌ له‌ مه‌وسووعه‌ی: (به‌ره‌و تی‌گه‌یشتن و پینگه‌یشتن) دا، که‌ له‌ دوا‌زده‌ کتیب پیکهاتوه‌و، له‌ هه‌ر کام له‌ دوا‌زده‌ کتیبه‌دا بابه‌تیکی گرن‌گ تو‌یژاوه‌ته‌وه‌و، پیم وایه‌ ئه‌و مه‌وسووعه‌ دوا‌زده‌ کتیبی یان ئه‌و زنجیره‌ دوا‌زده‌ ئالقه‌یه‌یه‌، به‌رنامه‌و نه‌خشه‌رییه‌کی تیروته‌سه‌له‌ بۆ پینگه‌یاندن و پینگه‌یانندی مسو‌ل‌مانان له‌م رۆژ‌گاره‌دا، به‌ تایبه‌ت چینی گه‌نج و لا‌و له‌ کو‌ران و کچان.

مه‌به‌ستیشمان له‌ تی‌گه‌یشتن و پینگه‌یشتنی هاوسه‌نگ، ئه‌وه‌یه‌ که‌ تی‌کرای پیکهاته‌کانی مرۆف: عه‌قل و هۆش، د‌ل و ده‌روونی، هه‌ست و سۆزی، جه‌سته‌ی و، لایه‌نه‌کانی:

تاکیی و خیزانیی و کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیی، بگریته‌وه‌و، تی‌کرای بواره‌کانی: بو‌نناسیی، ئیمان و عه‌قیده‌، خواپه‌رستی، ته‌قوا و ته‌زکییه‌، ره‌وشت و ئاکار، بانگه‌واز، فه‌رمان به‌ په‌سه‌ند و ری‌گریی له‌ ناپه‌سه‌ند، پاک‌سازی و چاک‌سازی کردن، کاری سیاسیی، یه‌ که‌خستنی مسو‌ل‌مانان بگریته‌وه‌.

هه‌موو ئه‌وانه‌ش له‌ مه‌وسووعه‌ی ناوبرا‌ودا، هه‌ن.

۳ - بیر‌کردنه‌وه‌ له‌ گۆرینی واقع، نه‌ك به‌ جیه‌یشتنی و له‌به‌ر ڤا‌کردنی:

ئه‌ركی‌کی دیکه‌ی گه‌نج و لا‌وه‌كانمان له‌م هه‌ل و مه‌رجه‌دا، ئه‌وه‌یه‌ که‌ له‌ جیاتنی ئه‌وه‌ی ”وه‌ك له‌ ماوه‌ی ڤا‌بردو‌ودا و ئیستاش ژماره‌یه‌کی زۆریان کردیان“ بیر له‌ به‌جیه‌یشتنی واقع و کۆمه‌لگایه‌که‌یان

بکه‌نه‌وه و لئی رابکه‌ن، بیر له‌ گۆرینی و پاکسازی و چاکسازی
تیدا کردنی بکه‌نه‌وه، وه‌ك سیفه‌تییکی گه‌وره و بنه‌ره‌تیی پرواداران
راسته‌قینه، كه‌ خوای تاك و پاك، له‌ وه‌سف و پیناسه‌ یاندا فه‌رموویه‌تی:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ (٧١) التوبة.

كه‌ پیشتیش ئەم ئایه‌ ته‌مان هینایه‌وه و ماناشان کردوه.

هیچ گومانیشی تیدا نیه، گۆرانکاری به‌ که‌سانی به‌ هیزو
خۆراگر نه‌بی ناکرئ و، گه‌یشتن به‌ تاراوگه‌ و ژیان بردنه‌ سه‌ریش
له‌وئ، ئاسان نیه‌ و لا‌تی خۆمان پره‌ له‌ خیر و بیرو، ده‌یف بۆ
که‌مینه‌یه‌کی مشه‌خۆرو گه‌نده‌ل و خۆسه‌پینی به‌جئ به‌ئیلین و،
با له‌جیاتئ ئەوه‌ قۆلئ هیممه‌تی لئ هه‌لبکه‌ین و پاکسازی و
چاکسازی تیدا بکه‌ین و، وای لیبکه‌ین بۆ هه‌موو لایه‌ك به‌ که‌لکی
تیدا ژیان بیت و، چی دیکه‌ خیر و بیرو که‌ی له‌ ده‌ست که‌مینه‌یه‌ك
له‌ حیزب و خزمی گه‌نده‌ل و قۆرخکاردا قه‌تیس نه‌بی و، خه‌لکیکی
زۆریش که‌ ئاماده‌یی کۆیلایه‌تیی و زه‌بوونی نواندن نیه، لئی
بی‌ه‌ش بی!

په‌غه‌مبه‌ری خواش له‌ باره‌ی تیکه‌لئی له‌ گه‌ل خه‌لکداو، خۆراگری
له‌سه‌ر ئازار و نا‌ره‌حه‌تییه‌کان فه‌رموویه‌تی:

(المؤمن الذي يُخالط الناس و يصبرُ على أذاهم ، أفضل من المؤمن الذي لا يُخالط الناس ولا يصبرُ على أذاهم)^(۱).

واته: ئەو پر وادارەى تىكەلىي خەلك دەكات و، لەسەر ئازار و ناپەسەندىيان خۆى پادەگرى، چاكتەرە لەو پر وادارەى تىكەلىي خەلك ناكات و، خۆشى لەسەر ئازارىيان راناگرى.

هەلبەت بەبى پشوو دريژى و خوراپگرى لەسەر ئازار و ناپەسەندىيان هەرگىز گوراپكارىي ناكرى، بۆيش پىغەمبەران "عليهم الصلاة والسلام" بە كۆمەلگا بىپروايەكانى خويانيان فرمووه:

﴿وَلَصَبْرٌ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾^(۲)
ابراهيم.

واته: هەرچەندە ئازارىشان بدەن، هەر خوراپگر دەبين و با پر وادارانيش تەنيا پشت بە خوا بيهستن.

هەروەها (لوقمان) يش لە ئامۆژگارىي كردنى كورە كەيدا دەلى:
﴿يَبْنَى أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾^(۳) لقمان.

واته: ئەى كورە خۆشەويستە كەم! نوێژ بەرپا بكەو، فرمان بە پەسەند بكەو، رێگرى لە ناپەسەند بكەو، لەسەر ئەوئى تووشيش دەبى خۆت رابگرە، بىگومان ئەو، لە كارە جەخت لەسەر كراو كانه.

(۱) ابن ماجه: (۴۰۳۲)، وأحمد: (۵۰۲۲)، باختلاف يسير، والطبراني في ((المعجم الأوسط)): (۵۹۵۳)، والبيهقي: (۲۰۶۶۹) واللفظ لهما.

بە دۇنياییش كەسانىك كە لە واقىيەك رادە كەن، گرىبان كارە كەشيان سەرەو خىرىي و ئامانجىش بېيىكىن، ئەو پەرە كەى خۇيانيان قوتارو دەر باز كرده، بە لام كەسانىك كارىكەن بۇ گۇرپانكارىي كەردن لە كۆمەلگاداۋ پاكسازىي تىدا كەردنى، وىپراي خۇيان خەمىيان لە خەلكىش خواردو، بگرە وىپراي ئىستاي كۆمەلگاۋ خەلكە كەيان، مشوورى ئايندە شىيانيان خواردو!

۴ - وریابوون لە سۆشیال میدیاو لە هاوہلی خراب:

ئەركىكى دىكەى گەنج و لاوان، كە دەبى خۇيان پىيى ھەلسن ئەوہىە كە:

يەك: لە مامەلە كەردىيان لە گەل سۆشیا میدیا (پراگەياندىنى كۆمەلایەتیی) زۆر وریاو ھۆشیار بن، سۆشیال میدیا بە ھەموو جۆرە كانیەوہ:

فەیسبوك - facebook

تویتر - Twiter

ئینستگرام - Instagram

سناپ چات - Snapchat

واتس ئاپ - WhatsApp

فایبەر - Viber

چونكە پراگەياندىن و كەنال و شىۋازو ئامرازە كانى بە گشتىي و، بە تايبەت سۆشیال میدیا، وەك تیغیكى دوو دەم (سلاح ذو حدين)

وايهو، به هەردوو ك ديواندا، ديوى چاكه و خراپه (خير و شر) دەبرى و، دەگونجى بۆ ھىنانەدى ئامانجى چاك يان خراپ بە كاربھيئىرى و، كارىگەر يىيە كەيشى زۆر خىراپ، يە كجارىش بەر بلاو، يە كسەر بە ھەموو دنيادا بلاو دەيىتەو، ھەر دواى تاو (لحظة) ياك خاوەنە كەى بۆى كۆنا كرىتەو!

ھەموو لايە كىش ئاگادارن، كە كىشەو گىروگرفتى زۆرو جۆراو جۆر بە ھۆى خراپ بە كارھىنانى سۆشيال ميديا، لە نيو كۆمەلگادا بە تاييەت چىنى گەنج و لاو، سەريان ھەلداو، ھەندىكيان سەريان كىشاو بۆ شەرو كوشتارو كوژران و، ليك ھەلۆشەنەو ھى خىزانە كان و... ھتە، بۆيە پىويستە دەرس و عىپرەت لە ھەموو ئەو دەرھاويشتە بەدو خراپانەى خراپ بە كارھىنانى سۆشيال ميديا وەر بگىرى.

دوو: ھەر و ھەدەبى گەنجە كانمان لە بوارى ھاو لايە تيش (مصاحبة) دا، دووربين و ھۆشيار بن و بەبى شارەزايى و ئەزمونكردن (تجريب) لە ھاو لايە تىي و دۆستايە تىي گرتندا، پەلەنە كەن، چونكە پيشينان گوتوو يانە:

(پارە دىنە دەرو دىنە بەرە) منيش دەلیم:

(برادەرو ھاو ل دىندەرو دىنبەرە)، زۆر كەس بوو ھەرو ئىككى راست و پىك بوو، بەلام لە ئەنجامى لى نيزىكە و تەنەو ھاو لايە تىي كەسىكى خراپ و لاردا، راستىي و پىك كىيە كەى گۆراو بۆ لارىي و نالە بارىي.

خوای به‌رزو مه‌زنیش له‌و باره‌وه فه‌رموویه‌تی:

﴿وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلَّتَنِي أَخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَيْلًا ﴿٢٧﴾ يَوَلَّتَنِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَدُولًا ﴿٢٩﴾﴾ الفرقان.

واته: ئەو پرۆژەش (پرۆژیکی ترسناکه) که سته‌مکار هه‌ردوو‌ک ده‌ستی ده‌گه‌زی (له‌په‌شیمانیان) ده‌لی: ئای خۆزگه‌ له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا پریم گرتبایه‌، ئای هاوار بۆ من! خۆزگه‌ فلانه‌ که‌سم به‌ دۆست نه‌گرتبایه‌، به‌ دلنیا‌یی له‌ یادی خوا (قورئان) لایدام، دوا‌ی ئەوه‌ی بۆم هات و شه‌یتانی‌ش بۆ مرو‌ف زۆر (فریوده‌رو) پشت به‌رده‌ره‌.

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خواش "صلی الله علیه وسلم" له‌ باره‌ی هه‌ستیاری‌ی و گرنگی‌ی هاوه‌لایه‌تییه‌وه‌ فه‌رمایشتی زۆرن، بۆ نموونه‌:

١- (الرجلُ علی دینِ خلیلِهِ فلینظُرُ أحدَکُم من یُخالِلُ) (١).

واته: مرو‌ف له‌سه‌ر ئایینی دۆست و خو‌شه‌ویسته‌که‌یه‌تی، ئنجا با‌یه‌ که‌یکتان باش رامینێ، دۆستایه‌تی کێ ده‌کات!.

٢- (مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ، كَمَثَلِ الْمُسْكَ وَنَافِخِ الْكَبِيرِ، فَحَامِلُ الْمُسْكَ؛ إِمَّا أَنْ يُحْذِيكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكَبِيرِ؛ إِمَّا أَنْ يَحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً) (٢).

(١) أبو داود: (٤٨٣٣)، والترمذي: (٢٣٧٨)، وأحمد: (٨٣٩٨).

(٢) البخاري: ٥٥٣٤.

واتە: وینەى ھاونشینى چاك و ھاونشینى خراب، وەك ھەلگىرى
میسك (عەتر فرۆش) و، فووكەر لە مووشەدەمە (ئاسنگەر)
وان، ھەلگىرى میسكیان دەتداتى، یان لىی دەكرى، یان بۆنىكى
خۆشى لى دەكەى، كوورەچیش، یان پۆشاكت (بە پریشكە
ئاگران) دەسووتىنى، یان بۆنىكى ناخۆشى لى دەكەى (یان دەنگى
جارزكەرى لى دەبیستى).

بەللى ھەمیشە برادەرایەتیی و ھاوەلایەتیی، ھەستیاری و
گرنگیی خۆی ھەبوو، کاریگەریی چاك، یان خرابی لەسەر
مروّف داناو، بەلام بەتایبەت لەم پوژگارەدا، كە لە سایەى ژيانى
ماددیگەرایى سەپینراودا، لە لایەن سىكۆلارىزم و لیبرالیزم و
گلوبالیزەیشنەو، مروّفەكان تا راددەى كى زۆر بەرەو تاكگەرایى
و گۆشەگیرى (الانفراد والعزلة) چوون و، گەلێك جارەن یەكێك
خۆزگە بە ھەبوونی دوست و ھاوەلێك دەخوازى!

۵- خۆ بەھیزکردن لە رووى فیکری و زانستى و، ئیمانى و پرووھى و
پەشتیپەو:

ئەركىكى دیکەى گەنج و لاوھەكانمان كە پێویستە لە خۆدى
خۆیان دا پێى ھەلسن، ئەوھى كە بۆ ئەوھى لەبەرانبەر كارتێكەرە
خراپەكان (المؤثرات السلبیّة) دا توانای بەرگری و خۆپارێزیان
ھەبى، لە رووى:

فیکریی و زانستی و، ئیمانی و، پرووویی و پرەوشتییەو،
خۆیان بەهێز بکەن و، تۆکمە و دامەزراو و نەلەخشاوبن.

۱- بە دُنیا ییش پِی بەهێزبوون، لە پرووی فیکریی و زانستیەو،
بریتیه لە هەرچی پتر بە کارهێنانی عەقْل و هۆش و پینچ هەستەکان،
لە بیرکردنەو و لیکۆلینەو و پامان و سەرنجدان و، گوێگرتن
و پەیداکردنی زانیاریی و شارەزایی قوولترو زیاتر، لە هەموو
ئەو شتەدا، کە پتووستە پێیان ئاشناو تێیاندا بەرچاو پروون و
شارەزابی، ئەو وەك فیکرو زانست بە گشتیی، بۆ زیاتر تێگەشتن
و زانیاربوونیش بە تایبەت لە بارە ی ئیسلامەو، پِیە کە ی بریتیه
لە هەولدان بۆ خویندنەو و تیوہ پامان و لیوردبوونەو ی قورئان و
پِیازی پِیغەمبەری خوا موحەممەد "صلی اللہ علیہ وسلم" چونکە
ئیسلام لە قورئان و سوننەدا کورت هەلاتوہو، جگە لەوان هەمووی
تێگەشتن (فہم) ە لە بارەیانەو، جگە لە وەحیی خوا، هیچ شتیکی
وہك ئایین پابەندکەر (مُلزم) نیە بۆ مسوڵمان و، تەنیا پِینمایی و
ھاوکارو یارمەتییدەرە بۆ لیتتێگەشتنی وەحیی بەرجەستە لە
قورئان و سوننەدا.

۲- پِی بەهێزکردنی ئیمانی و، کۆمەلێک شتدا بەرجەستە دەبی،
وہك:

زیادبوونی زانیاریی و شارەزایی بە پەھایی و، بە تایبەت لە بارە ی
کتیبی خوا و پِیازی پِیغەمبەری پِیشەواو، وەك خوا فەرموویەتی:

﴿وَرَبِّیَ الَّذِیْنَ اُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِیْ اُنْزِلَ اِلَیْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَنَهْدِیْ اِلَی صِرَاطٍ الْعَزِیزِ الْحَمِیدِ ﴿۱۶﴾﴾ سبأ.

واته: ئەوانەى زانیاریان پێدراوه، دەبینن (دەزانن) کە ئەوەى بۆ لای تۆ دابەزێنراوه بەس ئەوە هەقە و، بەرهو راستەپێی (خوای) زالى ستایشکراو رێنمایی (خەلك) دەکات.

هەروەها فەرمانبەریی و چاکە کاریی (إطاعة و إحسان) ی زیاترو باشتیش، یەکی دیکە یە لە هۆکارەکانی بەهێز بوونی ئیمان، زانیان لەوبارەوه وەك بنه‌مايه‌ك گوتوو یانە:

(الإيمان يزيد بالطاعة وينقص بالمعصية)، ئیمان بە فەرمانبەریی زیاد دەکات و، بەسەرپێچیی کەم دەکات.

خوای تاك و پاكیش فەرموویەتی:

﴿وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ ﴿۱۷﴾﴾ محمد.

واته: ئەوانەش کە رێی راستیان گرتوه (خوا) سەرراستی بۆ زیادکردوون و، پارێزکاریی پێداون.

۳- بەهێزبوونی لایەنی ڕووحیی و مەعنەویش، بەرھەمی زیادبوونی زانست و بەهێزبوونی ئیمان و قوولبوونەوهی تەزکیەو پارێزکارییە، وەك خوای زاناو توانا فەرموویەتی:

﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

لهم دوو ثابته به پيڙه‌دا، خواي زاناو شاره‌زا، ويته‌ي بو
وشه‌يه‌كي پاك و چاك "كه زوربه‌ي هه‌ره زوري روونكه‌ره‌واني

قورئان گوتوويانه مەبەست پیتی وشەى خوا بەیە کگرتن (كلمة التوحيد - لا إله إلا الله) بە درەختىكى بەردارو پاك و چاك هیناوەتەو، كە لە سێ بەشان پێكهاوە:

أ- بَنكَ (أصل).

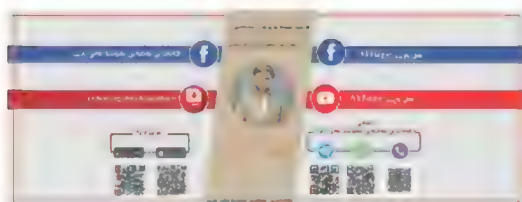
ب- لُق و پۆپ (فرع).

ج- بەر و میوه (أكل).

ئەجا بنگەكەى دەكەوتتە بەرانبەر ئیمان و عەقیدە و، لُق و پۆپەكەش لە بەرانبەر فەرمانبەرى (طاعة) دایەو، بەرومیوهكەش لە بەرانبەر ڕەوشت و ئاكاردايە، ئەجا وەك چۆن هەتا درەخت ڕەگ و ڕیشه و بنگەكەى دامەزرا ترو، لُق و پۆپەكانى بەرز هەلچووتر بن، بەرومیوهكەشى باشتەر دەبێ، دیندارى و خواپەرستىش، هەتا ئیمانەكەى قائمتر و پۆچووتر بێ و، فەرمانبەرى و پابەندییەكەى باشتەر بێ، ڕەوشت و ئاكارىكیش كە ئیمان بەرھەم دێ، جوانتر و بەردەوامتر دەبێ.

هەلبەتە بە ئەندازەى ئەو كە گەنج و لاوەكانمان، فیکروزانستى خۆیان زیاتر گەشە پێدەدەن و، ئیمانى خۆیان بەهێزتر و مەحکەمتر دەکەن و، خواپەرستى و فەرمانبەرى خۆیان ساغ و بەپێزتر دەکەن و، لایەنى ڕووحى و مەعنەوى لە خۆیاندا باشتەر دەکەن و، ڕەوشت ئاكارى خۆیان بەرزتر و جوانتر دەکەن، هێزو وزەى

زياترو باشتىر دەستەبەر دەكەن، بۆرۈۈ بەرۈۈ بوۈنەۈدى كېشەۈ
گىرۈگرفتە كانيان و، چارەسەر كۈردنيان و، بەسەردا زالبوونيان، ئەك
لەبەرانبەرياندا، تېشكان و بەزىن و چۆكدادان!

لە کوټاییدا

گەنج و لاو ە خوشە و یستە کان!

لە کوټایی ئەم بابەتەدا "کە و یستم تێیدا باسی ھەستی پێک و راست و، ھەلوستی پێویست و پر بە پێستی، گەنج و لاوانێک بکەم"، کە دەیانەوی پارێزگاریی لە ڕەسەنایەتی مسوڵمانتی خۆیان بکەن و، پێناسە ی:

(گەنج و لاوی مسوڵمان) بیانگریتەو ەو شایستەیان بێ، بە پەسەندی دەزانم پێنج ئامۆژگاریی و پەند ئاسای گرنگتان پێشکەش بکەم:

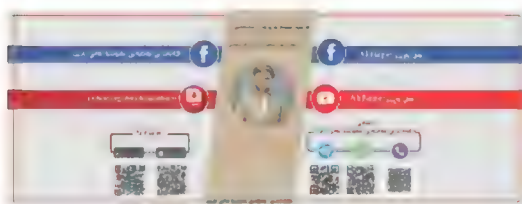
۱- سیستم و پێک و پێکی، بناغە ی گەردوون بە گشتیی و، تاك تاکی دروستکراو ەکان ە، بەبێ نەخشە و بەرنامە دانان و پێکخستنی کات و کار، گەشە ناکەین.

۲- باوەڕ و متمانە بەخۆبوون، لقیکی بپرا بە خوا بوونە، چونکە ئێمەش ھەر لەلایەن ویەوین.

۳- بە ئەندازە ی ھۆشیاریی عەقلان، بە ھۆی بیرکردنەو ەو زانستەو ەو، بێداریی دلان، بە ھۆی تەقوا و تەزکیەو ە، پێی تیرو تەواویی دەبرین و صالح دەبین و بەرەو خوا دەچین.

۴- هەركەس بترسی هەلە نه کات، دەبی هیچ قسەیهك نه ئی و، هیچ کاریك نه کات.

۵- گرفت و کیشه کان و ناهه مواری و ناسۆردەکان دەمانگه یه نن، وەك چۆن ئاگر خواردن و خواردنه و دە کۆئینی و، گەرما میو و دانه و یله دە گه یه نی.

كۆي بەرھەمە چاپكراوەكان

رد	نەسە	بەرۋارو چاپ	تەبىئى
أ / كىتەبە كوردىيەكان			
قورئان و سوننەت			
۱	پوختە يەك دەربارەى ئىسلام لەبەر رۇشنايى سورەتى فاتىحەدا	چاپى يەك/ ۱۹۸۴ چاپى دوو/ ۲۰۰۶	
۲	با لە خزمەت قورئاندا يىن، {كۆي ھەردووك كىتەبى: (چۆن باشتەر لە قورئان بەھرەمەند دەيىن؟) و (ئەركى سەرشانمان بەرانبەر بە قورئان) ھ}	چاپى يەك/ ۲۰۰۸ چاپى دوو/ ۲۰۱۵	
۳	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەپىز، بەرگى: (۱) سوورەتەكانى: (الفاتحة) و (البقرة)	چاپى يەك/ ۲۰۱۲	
۴	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەپىز، بەرگى: (۲) سوورەتى: (آل عمران)	چاپى يەك/ ۲۰۱۲	

نومبەر	ئىسپات	بەزىلەر چاڭ	ئىلمىي
۵	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۳) سوورەتى: (النساء)	چاڭ يەك/۲۰۱۳	
۶	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۴) سوورەتى: (المائدة)	چاڭ يەك/۲۰۱۴	
۷	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۵) سوورەتى: (الأنعام)	چاڭ يەك/۲۰۱۵	
۸	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۶) سوورەتى: (الأعراف)	چاڭ يەك/۲۰۱۶	
۹	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۷) سوورەتى: (الأنفال)	چاڭ يەك/۲۰۱۶	
۱۰	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۸) سوورەتى: (التوبة)	چاڭ يەك/۲۰۱۷	
۱۱	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۹) سوورەتى: (يونس)	چاڭ يەك/۲۰۱۸	
۱۲	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۱۰) سوورەتى: (هود)	چاڭ يەك/۲۰۱۸	

ت	تېبەکان	بهروارو چاپ	تېبېسى
۱۳	تهفسیری قورئانی بهرزو به پېژ، بهرگی: (۱۱) سووره تی: (یوسف)	چاپی یه ک/۲۰۱۹	
۱۴	تهفسیری قورئانی بهرزو به پېژ، بهرگی: (۱۲) سووره ته کانی: (الرعد، إبراهیم، الحجر)	چاپی یه ک/۲۰۲۰	
۱۵	تهفسیری قورئانی بهرزو به پېژ، بهرگی: (۱۳) سووره تی: (النحل)	چاپی یه ک/۲۰۲۰	
۱۶	تهفسیری قورئانی بهرزو به پېژ، بهرگی: (۱۴) سووره تی: (الإسراء)	چاپی یه ک/۲۰۲۰	
۱۷	تهفسیری قورئانی بهرزو به پېژ، بهرگی: (۱۵) سووره ته کانی: (الکھف) و (مریم)	چاپی یه ک/۲۰۲۰	
۱۸	تهفسیری قورئانی بهرزو به پېژ، بهرگی: (۱۶) سووره ته کانی: (طه) و (الأنبياء)	چاپی یه ک/۲۰۲۱	

نۆمەرى	ئىسەكان	بەرزەو چاڭ	ئىلمىتى
۱۹	تەفسىرى قورئانى بەرزەو بەيئەز، بەرگى: (۱۷) سوورەتەكانى: (الحج) و (المؤمنون)	چاڭ يەك/۲۰۲۱	
۲۰	تەفسىرى قورئانى بەرزەو بەيئەز، بەرگى: (۱۸) سوورەتەكانى: (النور) و (الفرقان)	چاڭ يەك/۲۰۲۱	
۲۱	تەفسىرى قورئانى بەرزەو بەيئەز، بەرگى: (۱۹) سوورەتەكانى: (الشعراء) و (النمل)	چاڭ يەك/۲۰۲۱	
۲۲	تەفسىرى قورئانى بەرزەو بەيئەز، بەرگى: (۲۰) سوورەتەكانى: (القصص) و (العنكبوت)	چاڭ يەك/۲۰۲۱	
۲۳	تەفسىرى قورئانى بەرزەو بەيئەز، بەرگى: (۲۱) سوورەتەكانى: (الروم) و (لقمان) و (السجدة)	چاڭ يەك/۲۰۲۱	
۲۴	تەفسىرى قورئانى بەرزەو بەيئەز، بەرگى: (۲۲) سوورەتەكانى: (الاحزاب) و (سبا)	چاڭ يەك/۲۰۲۱	

نومۇرى	تەرجىمە	بەرۋارو چاپ	تەبىئىي
۲۵	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۲۳) سوۋرەتە كانى: (فاطر) و (يس) و (الصافات)	چاپى يەك/۲۰۲۱	
۲۶	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۲۴) سوۋرەتە كانى: (ص) و (الزمر) و (غافر)	چاپى يەك/۲۰۲۲	
۲۷	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۲۵) سوۋرەتە كانى: (فصلت) و (الشورى) و (الزخرف)	چاپى يەك/۲۰۲۲	
۲۸	تەفسىرى قورئانى بەرزو بەيىز، بەرگى: (۲۶) سوۋرەتە كانى: (الدخان) و (الاجاثية) و (الأحقاف) و (محمد)	چاپى يەك/۲۰۲۲	
۲۹	پىيازى پىغەمبەرى خوا: پىناسە ۋە گرنگىيى ۋە پىۋىستىيى	چاپى يەك/۲۰۱۶ چاپى دوو/۲۰۱۸	
۳۰	قورئانى مەزن لە نۆزدە تەۋەرەدا	چاپى يەك/۲۰۲۱	

ژ	نېټه‌کان	بەر‌وارو چاپ	تېمات
بیروپروا و فیکری ئیسلامی			
۳۱	دەبەرێک راچوونی ئیسلاّم و رێچکان	چاپی یەك/۱۹۸۵ چاپی سئ/۲۰۰۶	
۳۲	رێزازی پێغه‌مبەر صلی الله علیه وسلم کامه‌یه ؟!	چاپی یەك/۱۹۸۹	دواتر خرایه نێو کتیبی (مسولمانی کامل): به‌شی یه‌که‌م: بیروباوه‌ری (مسولمان)
۳۳	پروژه‌ی به‌رنامه‌ی په‌روه‌رده‌و فێرکردنی ئیسلامیانه	چاپی یەك/۱۹۹۵	دواتر خرایه نێو کتیبی: (پروژه‌ی به‌رنامه‌ی فیکری کارى ئیسلامی)
۳۴	پروژه‌ی به‌رنامه‌ی فیکری کارى ئیسلامی	چاپی یەك/۱۹۹۶	
۳۵	بنه‌ما شه‌رعیه‌کان و هێڵه‌ گشتیه‌کانی کۆمه‌لی ئیسلامی	چاپی یەك/۲۰۰۱ چاپی چوار/۲۰۱۴	وه‌رگیراوه‌ته‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بیه‌ش
۳۶	چه‌ند مه‌سه‌له‌یه‌کی باوی سه‌رده‌م، سه‌رنجیه‌کی واقیعه‌انه‌و هه‌له‌سه‌نگاندنیه‌کی شه‌رعیانه	چاپی یەك/۲۰۰۲ چاپی شه‌ش/۲۰۱۶	وه‌رگیراوه‌ته‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی و تورکی و فارسیه‌ش

نمبر	نېټه کون	مخبر او چاپ	نېټه
۳۷	خواناسی، ټایین، ټیمان (دره وشاوه یی ټیسلامو پو وچه لئی ټیلحاد)	چاپی یه ک/۲۰۰۲ چاپی س/۲۰۲۰	
۳۸	ناوه هره جوانه کانی خوا «سبحانه وتعالی»	چاپی یه ک ۲۰۱۳/	
	مه وسو وعه ی : ټیمان و عه قیده ی ټیسلامی له بهر روښانی قورټان و سونده تدا، (۶ بهرگ)	چاپی یه ک/۲۰۰۶- ۲۰۰۸ چاپی دوو/۲۰۱۶	
۳۹	بهرگی یه که م: ټیمان و عه قیده ی ټیسلامی چیه و چونه؟		
۴۰	بهرگی دووهم: خوا به یه کگرتن له به دیه ټینه رایه تی و پهروه ردگار ټییدا		
۴۱	بهرگی س/یه م: خوا به یه کگرتن له ناو و سیفه ت و له په رستراو ټییدا		
۴۲	بهرگی: چواره م: ټیمان به: فریشته کانی خوا، کتیبه کانی خوا، پیغه مبه رانی خوا		

نوم	نېټه کال	بەرار و چاپ	تېمې
۴۳	به‌رگی پېنجه‌م: ئيمان به: روژي دوايي و قه‌زاو قه‌ده‌ر		
۴۴	به‌رگی شه‌شه‌م: تاييه‌مه‌ندي و ديدو بوچوونه‌کاني په‌پره‌واني ريښاي پاست		
۴۵	مسولمانی کامل : به‌شي يه‌که‌م : بيروباوه‌ري مسولمان	چاپي يه‌ک/۱۹۹۷	دواتر خرايه نيو کتیبي (ئيمان و عه‌قيده‌ي ئيسلامي له‌به‌ر روژنابي قورئان و سوننه‌تدا)
۴۶	ته‌وژمي ئيسلامي و عه‌لماني و خاله‌هاوبه‌شو جياوازه‌کانيان	چاپي يه‌ک/۲۰۰۸ چاپي سن/۲۰۱۵	زوربه‌ي به (۲۴) ئالقه له هه‌فته‌نامه‌ي (هاوولاتي) و، نه‌وه‌ي ديکesh به (۹) ئالقه له هه‌فته‌نامه‌ي (ئاوينه‌)دا بلاوکراوه‌ته‌وه
۴۷	پروونکردنه‌وه‌ي بنه‌ما شه‌رعیه‌کان و هپله گشتیه‌کاني کو‌مه‌لي ئيسلامي	چاپي يه‌ک/۲۰۱۲ چاپي سن/۲۰۱۴	
۴۸	ته‌رجه‌مه‌ي کوردی عه‌قيده‌ي طه‌ حاويي	چاپي دوو/۲۰۱۷	
۴۹	پروونکردنه‌وه‌ي عه‌قيده‌ي طه‌ حاويي	چاپي يه‌ک/۲۰۱۵	

نومۇرى	ئىسەن	بەرۋارو چاپ	قىممىتى
۵۰	سىكۇلارىزم دىموكراسىيە لەئەزمۇنى كوردستاندا (دېيەيتى سال)	چاپى يەك/۲۰۱۶	ۋەرگىپدراۋە بۇ زمانى غەربىي ۋ، شىۋەزارى كرمانجىي
۵۱	درەوشاۋەيى ئيمان و پوۋچەلىي ئىلحاد، لەبەر رۇشنايى زگماك و عقل و زانست و ۋەھييدا	چاپى يەك/۲۰۱۹ چاپى دوو/۲۰۲۰	
۵۲	مەسوۋەي: بىر كوردنەۋەي ئىسلامىي لەنئىۋان ۋەھي و واقىعدا		
۵۳	كىتەبى يەكەم: پىئاسە و چىيەت و سەر گوزشتە و سەرچاۋەكان و گرنگىي: بىر كوردنەۋەي ئىسلامىي	چاپى يەك/۲۰۱۸	
۵۴	كىتەبى دوۋەم: ھىللە گشتىيەكانى رېيازى جەماۋەرى مەسۇلمانان	چاپى يەك/۲۰۱۸	
۵۵	كىتەبى سەيەم: تەۋژمە سەرەكىيەكانى مېژۋوى مەسۇلمانان	چاپى يەك/۲۰۱۸	
۵۶	كىتەبى چۈارەم: پاىەكانى بىر كوردنەۋەي ئىسلامىي	چاپى يەك/۲۰۱۹	

نۆمەری	نۆمەری چاپ	نۆمەری	نۆمەری
۵۷	چاپی یەك/۲۰۱۹	کتیپی پینجەم: چەند پرسیکی فیکری هەنووکەیی جۆراوجۆر	
	ئەم سێ ئالْقەیه: دواپی خزانە نیو مەوسووعە: (ئیمان و عەقیدە ئیسلامی) یەو	زنجیرە: باچاکتر ئیسلام بناسین!	
۵۸	چاپی یەك/۱۹۸۸	ئالْقە یە کەم: سەلمانندی بوونی خوا	
۵۹	چاپی یەك/۱۹۸۹ چاپی دوو/۱۹۹۰	ئالْقە یە دوو:م: پینجەمبەرەن «عليهم الصلاة والسلام»	
۶۰	چاپی یەك/۱۹۹۰	ئالْقە یە سێ یەم: رۆژی دواپی	
۶۱	دواپی خرایە نیو کتیبی: (خواناسی، ئایین، ئیمان)	ئالْقە یە چوارەم: ئایین	
۶۲	چاپی یەك/۱۹۹۰	بیرو باوهر	
۶۳		زنجیرە: بەرەو باشتەر تێگەشتن و پێگەشتن، کە لە: (۱۲) کتیب پیکهاتو	

نومۇرى	ئىسپاتى	بەلگىلەپ	ئىسمى
۶۴	بەرگى يەكەم: ۋاقىيى دژۋارى ئۆممەت: ھۆكارو چارەسەر	چاپى يەك/۲۰۲۰ چاپى دوۋ/۲۰۲۱	
۶۵	بەرگى دوۋەم: ھەلەسەنگاندنىكى كارى ئىسلامىي	چاپى يەك/۲۰۱۹ چاپى دوۋ/۲۰۲۱	
۶۶	بەرگى سىيەم: چۆنىيەتى گۆرىنى كۆمەلگاۋ پاكسازىيى ۋە چاكسازىيى تېداكردى	چاپى يەك/۲۰۲۱	
۶۷	بەرگى چۈرەم: بەرەۋ بانگەۋازىكى راست ۋە پەسەن	چاپى يەك/۲۰۱۹ چاپى دوۋ/۲۰۲۱	
۶۸	بەرگى پىنجەم: پايدەكانى بوونناسىيى، پوونكردەنەۋەي ئىمان	چاپى يەك/۲۰۲۱	
۶۹	بەرگى شەشەم: خۋاپەرسىيى، تەزكىيە، تەقۋا	چاپى يەك/۲۰۲۱	
۷۰	بەرگى ھەۋتەم: بەنەما گشتىيەكانى رېيازى جەماۋەرى مەسۇلمانان	چاپى يەك/۲۰۲۱	

ردیف	نویسنده	عنوان	تاریخ چاپ
۷۱	به رگی هه شته م:	تایبه مه ندیه ئیمانی و فیکریه کانی جه ماوه ری مسولمانان	چاپی یه ک/۲۰۲۱
۷۲	به رگی نۆیه م:	رهو شته رزی دروشمی سه ره کی جه ماوه ری مسولمانان	چاپی یه ک/۲۰۲۱
۷۳	به رگی ده یه م: چوار	بابه تی سیاسی گرنه و هه ستیار	چاپی یه ک/۲۰۲۱
۷۴	به رگی یازده یه م:	بنچینه گرنه کانی ته بایی و یه کریزی مسولمانان	چاپی یه ک/۲۰۲۱
۷۵	به رگی دوازه یه م:	بنه ره ته کانی مسولمانه تییه کی راست و هاوسه نگ	چاپی یه ک/۲۰۲۱
فیقهی ئیسلامی			
	مه و سوووعه ی:	خواپه رستی ئیسلامی (۴) به رگ)	چاپی یه ک/۲۰۰۰ چاپی دوو/۲۰۰۹

ردیف	نویسنده	عنوان	تاریخ چاپ
۷۶		به رگی یه که م: خواپه رستی به گشتی، ورده بابه ته خیلاییه کان، پاک و خاوینی	
۷۷		به رگی دووهم: نوژ به رپا کردن یه که مین درووشمی خواپه رستی	
۷۸		به رگی س یه م: زه کات و مال به خشین	
۷۹		به رگی چواره م: پوژو گرتن، هه ج و عومره کردن، زیکری خوا کردن	
۸۰	چاپی یه ک/۱۹۹۹	بنچینه گرنه گانی هه لسه وکوتی شه رعیه انه و ژیرانه له گهل ورده بابته خیلاییه کاند	بو زمانی عه ره بیش وه رگی پراوه
۸۱	چاپی یه ک/۲۰۱۳	جه ژن و یادو بو نه کان و هه لسه نگاندنیک	
۸۲	چاپی یه ک/۲۰۰۹ چاپی دوو/۲۰۱۵	سروودو موسیقاو چه ند بابته تیکی هونه ری له بهر پوژنایی قورئان و سوننه تدا	بو زمانی فارسییش ته رجه مه کراوه

نمبر	تېمەکان	بەرلارو چاپ	تېمەتی
۸۳	چه ند بنه مایه کی گرنگی مال و سامان به خشین له ریتی خوادا	چاپی یه ک/۲۰۱۳	
تهزکیه ی نهفس و په وشت و ئاکار			
۸۴	یادی خوا، گرنگی یادی خوا له ژبانی مروّفا	چاپی یه ک/۱۹۸۷	
۸۵	ریتگای صالح بوون و بهره و خوا چوون، تهزکیه ی نهفس له بهر پوښنایی قورئان و سوننه تدا	چاپی یه ک/۱۹۹۰ چاپی شه ش/۲۰۲۱	وه رگیتدراوه بو زمانی عه رهبی و فارسییش
۸۶	تهزکیه و ته بابی و، یه کریزی و برایی	چاپی یه ک/۱۹۹۸	
۸۷	مزگه و ته کانی کوردستان له نیتوان ئاوه دانکردنه وه و ویرانکردندا	چاپی یه ک/۱۹۹۹	
۸۸	گه رانه وه بو لای خوا (سبحانه و تعالی)، به ره و خوا وه رچه رخان و، وازه یتان له گونا هو سه ریچی و، گوړانکاری پیشه یی به سه ر خوډا هیتان	چاپی یه ک/۲۰۰۱ چاپی شه ش/۲۰۲۱	
۸۹	شه هید کیه و چ پله و پایه کی هه یه ؟!	چاپی یه ک/۲۰۰۲	

نومۇرى	ئىسمى	مەسئۇل چاب	تەرجىمىسى
۹۰	باسىك لەبارەي بىيىنى خوای بەرزو مەزنەو، لەدنىاو دواروژدا	چاپى يەك/۲۰۱۵	
۹۱	گىيانى ژيان: باش خوا پەرستىن و خوڭ پاك و چاك کردن	چاپى يەك/۲۰۱۵	
۹۲	مەسۋوعەي: رەۋىشت و ئاكارى ئىسلامىي لەبەر پۇشنايى قورپان و سوننەتدا	چاپى يەك/۲۰۱۶	
۹۳	ئەدەب و رەۋىشتە كۆمەلەيەتتەكان لەبەر پۇشنايى ۋەجىي و عەقلىدا	چاپى يەك/۲۰۲۰	
	بانگەوازو كارى ئىسلامىي		
۹۴	كۆمەلى خوا	چاپى يەك/۱۹۸۸	
۹۵	پېشمەرگەي ئىسلام، يان مەسۋولمانى مۇجەھىد كىيە ۋە چۆنە؟	چاپى يەك/۱۹۸۸ چاپى چوار/۲۰۲۰	
۹۶	دەردو دەرمانى بزووتنەۋەي ئىسلامىي	چاپى يەك/۱۹۹۰	

نومۇرى	تېمە	بەرپا قىلىش	تىپى
۹۷	بىرلەشكەن دۆلەت ئىسلامىيەتى قۇرۇلغۇ ئورنى	چاپى يەك ۱۹۹۴ /	
۹۸	بىرلەشكەن دۆلەت ئىسلامىيەتى لە دوورپانى مان و نەماندا	چاپى يەك / ۱۹۹۵	
۹۹	ھەلسەنگەندىن و ھەلۈستەمان لەم قۇرۇلغۇدا	چاپى يەك / ۱۹۹۵	
۱۰۰	تىگەشتى	چاپى يەك / ۱۹۹۶	
۱۰۱	چەند رېپرونىيەك بۇ ئىسلامىيەت كەنى كوردستان	چاپى يەك ۱۹۹۷ /	
۱۰۲	بىرلەشكەن دۆلەت ئىسلامىيەتى ئاسۇيەكى گەش و پوون، بەنەما شەرىيەت كەن و بىنچىنە ئەخلاقىيەت كەن	چاپى يەك / ۱۹۹۷	
۱۰۳	ئىسلام و كىشە ھەنۈكەيەت كەن	چاپى يەك ۱۹۹۸ /	
۱۰۴	زانايانى ئىسلام كەن و چۈن ؟!	چاپى يەك / ۲۰۰۲ چاپى سى / ۲۰۱۱	ۋەگىپراۋەتە سەر زمانى غەرىبى
۱۰۵	كۆمەلى ئىسلامىيەتى: ئامانچو ھەلۈستەتە كەنى	چاپى يەك / ۲۰۰۲	

نومۇرى	تېمەكان	بەزىلار چاب	تېمىسى
۱۰۶	ھەلسوكەوت لە گەل خەلكى داو، چەند ئامۇژگارىيەك بۇ ئەندام و مۇجاھىدانى كۆمەلى ئىسلامىي	چاپى يەك / ۲۰۰۱	وھرىگىپراوھتە سەر زمانى عەپھى
۱۰۷	چۆن لە جىھاد تىيگەين؟	چاپى يەك ۱۹۹۸ /	
۱۰۸	جىھاد لە رىئى خواداو چەند سەرنج و ئاگادارىيەك	چاپى يەك / ۲۰۰۲	
۱۰۹	جىھاد لە رىئى خواداو بۇ ئەوھى بەھەلە لە جىھاد تىنەگەين و لە سەر جەنگ كردىمان قەرزدار نەيىنەوھ	چاپى يەك ۲۰۰۱ /	
۱۱۰	جىھاد لە رىئى خواداو چىيەو بۆچى دەكرى و چۆن دەكرى؟	چاپى يەك ۲۰۰۲ /	
۱۱۱	چەند رىپروونىيەك بۇ خوشك و براياھان لە ھەندەران	چاپى يەك / ۲۰۰۲	
۱۱۲	ئىسلام و مەسۇلمانەتى و كارى ئىسلامىي، لەبەر رۆشنايى قورئان و سوننەتدا	چاپى يەك / ۲۰۰۶	
۱۱۳	ھاوپەيمايىتى لەبەر رۆشنايى قورئان و سوننەتدا	چاپى يەك ۲۰۰۹ /	

نمبر	نېټه کان	به روارو چاپ	تېمې
۱۱۴	به شداريېکړدن له هه لېژاردن و په رله ماندا، هه لسه نگانديکي شه رعيبانه و ژيرانه	چاپي يه ک ۲۰۰۹ / چاپي دوو / ۲۰۱۳	چاپي يه کهم به دوو ثالقه ي جياوازو به دوو ناوونيشاني جياواز کراوه، به م شپوه يه: ثالقه ي يه کهم: به لگه کاني ته وانه ي به شداريېکړدن له هه لېژاردن و په رله ماندا به شه رعبي نازانن و هه لوه شاننده وه يان. ثالقه ي دوو هم : به لگه کاني په وايي به شداريېکړدن له هه لېژاردن و په رله ماندا
۱۱۵	هه لوه شاننده وه ي بيروړاو په فتاره په پگيرانه کاني ريکخراوي (داعش)	چاپي يه ک / ۲۰۱۵ چاپي دوو / ۲۰۱۷	وه رگپړاوه ته سهر زمانی فارسي
۱۱۶	با لادان و تاواني په پگيران، به رانېهر به ئيسلام نه مانخاته دوو دليي و گومان	چاپي يه ک / ۲۰۱۵	وه رگپړاوه ته سهر زمانی فارسي

نمبر	تېمەکان	بەرارو چاپ	تېمە
۱۱۷	په پرگيری: پیناسه ی، نیشانه کانی په پرگیران، هوکاره کانی په پرگیری، شوینه وارو دهرهاویشته کانی، چاره سهری	چاپی یه ک / ۲۰۱۵	
۱۱۸	هه لوه شانده وهی په پرگیری	چاپی دوو / ۲۰۱۸	کوی سَن نامیلکه ی پیشوو
۱۱۹	به رهو بانگه وازیکی راست و ره سهن	چاپی یه ک / ۲۰۱۹ چاپی دوو / ۲۰۲۱	دواتر خرایه نیو زنجیره ی: به رهو باشر تیگه یشتن و پینگه یشتن
۱۲۰	هه لسه نگان دنیکی کاری ئیسلامی	چاپی یه ک / ۲۰۱۹ چاپی دوو / ۲۰۲۱	دواتر خرایه نیو زنجیره ی: به رهو باشر تیگه یشتن و پینگه یشتن
۱۲۱	کئ شایسته ی مینه رو میخرا به؟	چاپی یه ک / ۲۰۲۰	
بنه ما شه رعیه کانی کارو چالاکیی ریکخراوه یی و حیزبیی			
۱۲۲	ئالقه ی یه که م: به لگه شه رعیه کانی بنیاتانی کۆمه لی ئیسلامی	چاپی یه ک ۲۰۰۱ /	

نومۇرى	تېمىلەر	بەزىرۋارو چاپ	تېمىسى
۱۲۳	ئالاقەى دووھىم سىيەم: حوكمى لادانى خەلىفەو كارىبەدەستانى مىسولمان لەكاتى لارىى و ستەمكارىيدا	چاپى يەك ۲۰۰۱ /	
۱۲۴	ئالاقەى چوارەم : شىخ ئەبوو بەسىرو هەلسەنگاندنىكى شەرىعیانەو ژیرانەى فەتوانامەكەى	چاپى يەك ۲۰۰۱ /	وەرگىردراوۋەتە سەر زمانى غەرىبىيى
۱۲۵	چۇن گەشە بە كۆمەلى ئىسلامىيى بەدىن؟	چاپى يەك ۲۰۲۰ /	
	وتارى كۆنگرەكانى كۆمەلى دادگەرىيى كوردستان		
۱۲۶	كارو پرۆژەى ئىسلامىيىمان (وتارى كۆنگرەى يەكەمى كۆمەلى ئىسلامىي)	چاپى يەك/۲۰۰۵ چاپى دوو/ ۲۰۰۶	
۱۲۷	پاپۇرتى : ئىمانىي، فىكرىي، سىياسىي كۆمەلى ئىسلامىي كوردستان (وتارى كۆنگرەى دووھىمى كۆمەلى ئىسلامىي)	چاپى يەك/۲۰۱۰	

نۆمۇرى	ئىسەكان	ئىسەكان	ئىسەكان
۱۲۸	چاوپىداگىپرانە ۋە ھەيئەت بارودۇخى نىيۇخۇمان ۋە ۋاقىيى دەره كىيمان (ۋتارى كۆنگرەي سىيەمى كۆمەلى ئىسلامىي)، ۳۰ / ۵ / ۲۰۱۵	چاپى يەك / ۲۰۱۶	
۱۲۹	ۋتارى فىكرىي ۋە سىياسىي كۆمەلى دادگەرىي كوردستان / ۲۰۲۱ / ۲ / ۱۸	چاپى يەك / ۲۰۲۱	
	نەتە ۋايەتتى ۋە مەسەلەي كورد		
۱۳۰	كوردستان بۇ ۋىزان بوو ۋە چۆن ئاۋەدان دەيىتتە ۋە؟!	چاپى يەك / ۱۹۸۹	
۱۳۱	مەسەلەي كورد چىەو چۆن ۋە بەچى چارەسەر دەكرى؟	چاپى يەك / ۱۹۸۹	
۱۳۲	ھوكىمى گەپرانە ۋە ژىر نېرى طاغوت لە پوانگەي ئىسلامە ۋە	چاپى يەك / ۱۹۹۰ چاپى دو / ۲۰۰۵	
۱۳۳	سۆزى نەتە ۋايەتتى ۋە بېرى ناسىۋنالىزم لە تەرازوۋى ئىسلامدا	چاپى يەك / ۱۹۹۰ چاپى چوار / ۲۰۱۸	ۋەرگىر در راۋەتە سەر زمانى فارسىي

نومۇرى	تېمەكان	بەلۋاز چاپ	تېمىسى
۱۳۴	چارەسەرى كېشەي كورد لە نىوان ئيمان و پەرلەماندا	چاپى يەك/۱۹۹۲	
۱۳۵	چەند رېنمووييەك بۇ ھالەتى ئىسلامىي لە كوردستاندا	چاپى يەك/۱۹۹۶	
۱۳۶	جەژنى قوربان و جەنگى قەلاتوكان	چاپى يەك/۲۰۲۰	
	سىياسەت و ھۆكمرانىي		
۱۳۷	چەند بابەتتىكى سىياسىي ھاۋچەرخ لەبەر رۇشنايى عەقل و ۋەھىيدا	چاپى يەك ۲۰۱۰ /	
	مەۋسۇۋەي: ئىسلام و دەۋلەتدارىي، (۴) بەرگ)	چاپى يەك ۲۰۱۴ /	
۱۳۸	بەرگى يەكەم: قەۋارەي سىياسىي لەئىسلامدا: بەلگەكانى پىۋىستىۋونى، چۆنىەتى بىناتنانى، سروشەت و بناغەي فېكرىي، پىناسەي چەند وشەو زاراۋەيەك		

نمبر	تېمەکان	بهروارو چاپ	تېمەتی
۱۳۹	به رگی دووهم: بنه مایه کانی سیستمی حوکمرانی له ئیسلامدا		
۱۴۰	به رگی سن بهم: (سن دهسته لاته کان): ياسادانان جی به جی کردن دادوهری		
۱۴۱	به رگی چوارهم: نا مسوئلمانان له کۆمه لگاو دهوله تی ئیسلامیدا		
۱۴۲	پوانینتیکی ئیسلامیانه بۆ واقیعی ئیستامان	چاپی یهك/۲۰۰۹ چاپی دوو/۲۰۱۷	
۱۴۳	قورئان و پاکسازی و چاکسازی له هه ریمی کوردستاندا	چاپی یهك/۲۰۱۸	
۱۴۴	گرنگی ره وشت له سیاسه تدا	چاپی یهك/۲۰۱۹ چاپی سن/۲۰۲۱	

نۆمۇرى	تەپسىلاتى	بەلگىسى	نومۇرى
۱۴۵	واقىيى دىۋانى ئۆمەت: ھۆكۈم چارەسەر	چاپى يەك/۲۰۲۰ چاپى دوۋ/۲۰۲۱	دواتر خرايە نۆۋ زنجىرەي: بەرەو باشتى تىگەشتىن و پىنگەشتىن
۱۴۶	سەرگىدايەتتى كىرىش لەئىسلامدا چىيەو چۆنە؟! ئافرىقا و خىزان	چاپى يەك/۲۰۲۱	
۱۴۷	ئافرىقا مىسولمانى كورد، مافە شەرىيەكانى و ئەركە گىزىگەكانى	چاپى يەك ۲۰۰۳ / چاپى دوۋ / ۲۰۰۳	
۱۴۸	مەسۇسوعەي : ئافرىقا و خىزان لە ساىيە شەرىيەتدا	بەرگى يەكەم چاپى يەك/۲۰۰۲ بەرگى يەك دوۋ چاپى سەن/۲۰۱۳	
مىژوۋ			
۱۴۹	پوختەي ژياننامەي پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم، دەرس و پەندەكانى	چاپى يەك/۲۰۰۹ چاپى سەن/۲۰۱۳	

نومبر	تېمەتە	بەرۋارو چاپ	تېمەتە
۱۵۰	چەند مەلۇمەت لە خەرمەنى تەمەنم (بیرەۋەرییە کانم)، بەشى یەكەم (۱۹۶۱-۱۹۹۱)	چاپی یەك/۲۰۱۵	
۱۵۱	بەرکولیکى کاروچالاکىو پووداۋەکانى ژيانم (۱۹۶۱- ۲۰۱۷)	چاپی یەك/۲۰۱۸	بۆ ھەردوو زمانى عەرەبىی و ئینگىلىزى و ەرگىرراۋە
دیدارو گفتوگو			
۱۵۲	سنوورە قەدەغەکان مەشکینن! (چاۋپیکەۋتنى دکتۇرخسین محمد عزیز)	چاپی یەك/۲۰۰۱ چاپی دوو/۲۰۰۴	
۱۵۳	ئەشکەنجەۋ زیندان، پیشمەرگەيەك بیستو دوو مانگ لە زیندانى داگیرکەرەدا	چاپی یەك / ۲۰۰۵ چاپی سى/ ۲۰۰۹	و ەرگىرراۋەتە سەر زمانى عەرەبى، ھەرۋەھا دوو تەرجمەى فارسىشى کراۋەو چاپو بلاۋکراۋەتەۋە، ھەرۋەھا بۆ زمانى ئینگىلىزىش و ەرگىرراۋە
۱۵۲	گەنج لە چەمکە ھەنوۋکەيیەکاندا	چاپی یەك / ۲۰۱۰	
۱۵۳	گفتوگو يەك لە گەل باھدا	چاپی یەك ۲۰۲۱	

نومبر	تېبەکان	به‌روارو چاپ	تېمېتى
زنجیره‌ی بابەتە هه‌نووکەییەکان			
۱۵۴	گەنجەکانمان لە نێوان پەسەنایەتی و لاسایی کردنەوه‌دا (۱)	چاپی یه‌ک / ۲۰۰۶	بۆ زمانی فارسیش وه‌رگیراوه‌
۱۵۵	با وریا بین! داروو‌خانی پەوشت کۆمه‌لگاکه‌مان به‌ره‌و هه‌ڵدێر ده‌بات (۲)	چاپی یه‌ک / ۲۰۰۲ چاپی دوو/ ۲۰۰۶	
۱۵۶	به‌دوو‌رخسته‌وه‌ی ئافره‌ت له‌ ئیسلام چ زیانیك ده‌که‌ین؟! (۳)	چاپی یه‌ک / ۲۰۰۷	
۱۵۷	چۆنیه‌تی بوونه پیشه‌نگ و بنیاتنانی بنکه‌ی جه‌ماوه‌ریی (۴)	چاپی یه‌ک / ۲۰۰۷	
۱۵۸	سیاسه‌تی ئیسلامیی و چه‌ند روونکردنه‌وه‌یه‌ک (۵)	چاپی یه‌ک / ۲۰۰۷	
۱۵۹	چه‌ند بنه‌مایه‌کی گرنگی وتاریژیی (۶)	چاپی یه‌ک / ۲۰۰۶	بۆ زمانی فارسیش وه‌رگیراوه‌
۱۶۰	قوتابیانی زانیاری شه‌رعیی و چه‌ند سه‌رنج و پێنماییه‌ک (۷)	چاپی یه‌ک / ۲۰۰۷	

نۆمۇرى	ئىسەن	بەزىلار چاب	ئىسمى
۱۶۱	خو پەشتى بەرزو پەسەن سەنگى مەھەكى مىسولمانەتپە (۸)	چاپى يەك ۲۰۰۷ /	
۱۶۲	بانگەواز بۆلەي خۇدا چىيەو چۆنەو بەكىن دەكرى؟ (۹)	چاپى يەك ۲۰۰۷ /	بۆلەي زامانى فارسيش ۋەركىرپاۋە
۱۶۳	قوتايان لەم ھەلو مەرچەدا، پىيۈستە چۆن بىن و چى بىكەن؟! (۱۰)	چاپى يەك ۲۰۰۸ /	
۱۶۴	واقىيە ھەرىمى كوردستان، دىدىكى ئىسلامىيەنە (۱۱)	چاپى يەك ۲۰۰۸ /	
۱۶۵	سروشت و پايدەكانى خىزان و مەسەلەي چەندىنىيە لە تەرازووي شەرىع و ەقلىدا (۱۲)	چاپى يەك/۲۰۰۹	ئەم نامىلىكەيە بە (۱۴) ئالەقە لە رۆژنامەي (رۆژنامە)دا بلاوكرائەتەۋە
۱۶۶	كارى ئىسلامىيە پەۋاندەۋەي چەند تەمومىك (۱۳)	چاپى يەك ۲۰۱۱ /	
۱۶۷	ھوكمى لە ئىسلام ھەلگەپانەۋەو ھەلگەنگەندىك (۱۴)	چاپى يەك/ ۲۰۱۱	

نۆ	ئىپتىھان	بەرۋارو چاپ	قىممىتى
۱۶۸	مەلەي گەورەي كۆيەو تەفسىرەكەي و چەند سەرنىچىك (۱۵)	چاپى يەك ۲۰۱۱ /	
۱۶۹	لىكۆلىنەو ەيەك لەبارەي: هەبوون و نەبوونى نەسخ لە قورئاندا (۱۶)	چاپى يەك ۲۰۱۲ /	
۱۷۰	تاقىكردنەو ەي خوا بۆ بەندەكانى چىيەو چۆنە? (۱۷)	چاپى يەك / ۲۰۰۳ چاپى دوو/ ۲۰۱۲	
۱۷۱	رەو ەندى كورد لە هەندەران و ئەركى سەرشانى (۱۸)	چاپى يەك ۲۰۱۲ /	
۱۷۲	خاتوون مەلاژن: ئافرەتتىكى ەلەكەوتوو و هاوسەرىكى ناوازه (۱۹)	چاپى يەك ۲۰۱۲ /	
۱۷۳	گەنجو قەيرانى پرووحىي: هۆكار، شوپنەوار، چارەسەر (۲۰)	چاپى يەك ۲۰۱۷	
۱۷۴	ژيان لەسايەي ئيمانداو رەواندەنەو ەي گومانەكان (۲۱)	چاپى يەك / ۲۰۱۷	

ردیف	نویسنده	به روایو چاپ	توضیحات
۱۷۵	قورئان و سوننهت وهك پووحو جهسته تیکهه لکیشن (۲۲)	چاپی یهك/۲۰۲۲	
۱۷۶	گهنج و ههست و هه لوئست (۲۳)	چاپی یهك/۲۰۲۳	
ب/کتیبه عه ره بییه کان			
	موسوعة : الإسلام کما یتجلی فی کتاب الله	ط الاولی/۲۰۱۵	سه رجه م بهرگه کان کارکردن تئیدا بهرده وامه بؤ ته رجه مه کردنی بؤ سه ر هه ردوو زمانی تورکی و فارسی
	که له چاپی یه که مدا (۸) بهرگه و، له چاپی دووه میدا له (۱۲) کتئیدا ده بی، بهم شیوه یه:		
۱۷۷	الکتاب الأول: الإسلام: معرفة صحيحة بالخالق عز وجل والخلق	ط الثانية/۲۰۱۶	بؤ هه ردوو زمانی تورکی و فارسی وه رگیدراوه
۱۷۸	الكتاب الثاني: تعريف الإيمان	ط الثانية/۲۰۱۷	بؤ هه ردوو زمانی تورکی و فارسی وه رگیدراوه

ردیف	تألیف‌کن	به‌روارو چاپ	تیمتس
۱۷۹	الکتاب الثالث: الإيمان بالله تبارك وتعالى: الخالق الرب المالك الإله ذي الأسماء الحسنی والصفات العلی	ط الثانية/۲۰۱۷	بۆ هه‌ردوو زمانی تورکی و فارسی وه‌رگێردراوه
۱۸۰	الکتاب الرابع: الإيمان بالملائكة و بالجن	ط الثانية/۲۰۱۷	بۆ هه‌ردوو زمانی تورکی و فارسی وه‌رگێردراوه
۱۸۱	الکتاب الخامس: الإيمان بكتب الله الحكيم	ط الثانية/۲۰۱۷	
۱۸۲	الکتاب السادس: الإيمان برسל الله تعالى وأنبيائه الكرام	ط الثانية/۲۰۱۷	
۱۸۳	الکتاب السابع: خاتم النبیین محمد صلی الله علیه وسلم: موجز سيرته وبراهین نبوته	ط الثانية/۲۰۱۸	
۱۸۴	الکتاب الثامن: الإيمان باليوم الآخر وموجز عن القدر	ط الثانية/۲۰۱۸	
۱۸۵	الکتاب التاسع: إهداء الإنسان بهدي الله، أو الإلتزام الفردي بشريعة الله	ط الثانية/۲۰۱۸	

ردیف	نویسنده	به روای و چاپ	تیمتس
١٨٦	الكتاب العاشر: إلتزام المجتمع بشريعة الله تعالى	ط الثانية/٢٠١٩	
١٨٧	الكتاب الحادي عشر: تطبيق المجتمع للشريعة و معالم الدولة في الإسلام	ط الثانية/٢٠٢٠	
١٨٨	الكتاب الثاني عشر: الإسلام: نظرة سديدة تجاه الناس وتعامل صحيح معهم	ط الثانية/٢٠٢٠	
١٨٩	نقض فكرة التطرف	ط الاولى/٢٠١٦- لندن-، ط الثانية/ ٢٠١٧، القاهرة- (نقض التطرف ودحض أفكار المتطرفين)	ترجم إلى اللغات: الفارسية والإنجليزية والتركية
١٩٠	ضيف و قضية (مقابلة مع قناة العربية)	ط الاولى/٢٠٠٦	
١٩١	لقاء خاص (مقابلة مع قناة العالم)	ط الاولى/٢٠٠٦	

ردیف	تألیف‌کن	به‌روارو چاپ	تیمتس
۱۹۲	حدیث مختصر حول مایجری علی الساحة العراقية	ط الاولى ۲۰۱۶/	
۱۹۳	طریق الصلاح والسير الى الله / تزكية النفس في ضوء القرآن والسنة	ط الاولی/۲۰۱۲	
۱۹۴	أمیر وراء القضبان	ط الاولى/ ۲۰۰۹ ط الثاني/۲۰۱۳	
۱۹۵	مسائل عصرية رائجة	ط الثانية/۲۰۱۴	
۱۹۶	قواعد مهمة في التعامل الشرعي الحكيم مع المسائل الفرعية الخلافية	ط الاولى/ ۲۰۱۱	
۱۹۷	علماء الإسلام: أوصافهم النَّبيَّة، وظائفهم الثقيلة، مواقفهم الجليلة	ط الاولى/ ۲۰۰۵ ط الثالثة/ ۲۰۲۰	
۱۹۸	الأصول الشرعية والخطوط العامة للجماعة الإسلامية	ط الأولی/۲۰۰۱ ط الثالثة/ ۲۰۱۲	
۱۹۹	كيف نتعامل مع الناس؟	ط الأولی/۲۰۰۲	

نۆ	نێبەکان	بە‌ڕا‌و‌چ‌ا‌پ	نێبەکان
٢٠٠	حوارات ساخنة حول قضايا راهنة، في ميادين الفكر والفقه والدعوة والسياسة	ط الاولى والثانية/٢٠١٨	
٢٠١	الديموقراطية والعلمانية في تجربة كوردستان	ط الاولى ٢٠١٧/	
٢٠٢	خلاصة أحداث حياتي ونشاطاتي الفكرية والسياسية (٢٠١٧-١٩٦١)	ط الاولى ٢٠١٨/	
٢٠٣	نظرات فاحصة في قضايا شاخصة: الإسلام والأمة، القضية الكوردية، الوضع العراقي	ط الاولى ٢٠١٨/	
ئەو کتێبانە‌ی لە‌ژێر چاپن			
٢٠٤	تە‌فسیری قورئانی بە‌رزو بە‌پێ‌ژ: تا‌کو سوورە‌تی: (الناس) خوا پە‌شتی‌وان بێ کارکردن تێیدا بە‌رده‌وام دە‌بێ تا‌کو هه‌مووی چاپ دە‌کری		

نیۆهەرۆک

- ٧..... پێشکەش بێ.....
- ٩..... پێشەکی و پێ خۆشکردن.....
- تەوهری یەكەم : گرنگی قوناغی گەنجیتی لە میژوو و لە واقعی
- ٢٣..... ئیستامانداو لە روانگە قورئان و سونەتەو.....
- ٢٥..... یەك: لە میژوودا:.....
- ٣١..... دوو: لە قورئان و سونەتدا.....
- ٣١..... أ- لە قورئاندا:.....
- ٣٦..... ب- لە سونەتدا:.....
- تەوهری دووهم: ھەست و ھەلۆیستی گەنج لە واقعی ئیستادا... ٤٣
- ١- ھەست و ھەلۆیستی گەنج بەرانبەر بە خۆی و گەردوون:..... ٤٦
- ٢- ھەست و ھەلۆیستی گەنج بەرانبەر بە خۆی بە دیھێنەر..... ٥١
- ٣- ھەست و ھەلۆیستی گەنج، بەرانبەر بە پیغەمبەر «عليهم الصلاة والسلام»..... ٥٣
- ٤- ھەست و ھەلۆیستی گەنج، بەرانبەر بە خەلك و مرقایەتی:..... ٦٤
- ٥- ھەست و ھەلۆیستی گەنج بەرانبەر بە نەتەو و نیشتمانەكە:..... ٦٨
- ٦- ھەست و ھەلۆیستی گەنج بەرانبەر بە ئۆممەتەكە:..... ٧٢
- ٧- ھەست و ھەلۆیستی گەنج بەرانبەر بە كۆمەلگایەكە:..... ٧٦

- تهوهری سییه م : هه ندیک له گرفت و کیشه کانی گه نچ، له هه ری می
 کوردستانداو چاره سهریان ٨٥
- ده ستپیک ٨٧
- برگه ی یه که م: هه ندیک له گیرو گرفته کانی گه نچ و لاوانی هه ری می
 کوردستان: ٨٩
- ١- نه بوونی قهواره یه کی سیاسی جیی متمانهو ئومید: ٨٩
- ٢- هه بوونی سته میکی زوری سیاسی و ئابووری و کۆمه لایه تی: ... ٩٠
- ٣- ره شبینی و بی هیوا بوون: ٩٢
- ٤- خو ئیو نبوون و سه رگه ردانیی و ری دهر نه کردن: ٩٣
- ٥- بیکاریی : ٩٥
- ٦- هه ژاریی : ٩٦
- ٧- کارکردنی دهسته لات و سامان به دهستان، له سه ر پهواج پیدانی
 ئیباحیهت و پروو خاندنی په وشت و هه لوه شاننده وهی خیزان : ٩٧
- ٨- پشتگوئی خستنی زانست و بیبایه خ کردن و، پهواج پیدانی هونه ری
 سووکه له و پروو خینه ر و، وروژینه ر بو ئاره زوو هکان: ٩٩
- ٩- کارکردن بو خسته گومان و دوو دلئی گه نجان، له باره ی خواو
 قورئان و پیغه مبه ره وه: ١٠٠
- ١٠- ریدان به په ره ستاندنی شوینه کانی بینامووسی و به کاره یێانی ماده ده
 بیهۆشکه ره کان: ١٠١
- برگه ی دووه م: چاره سه ری ئه و گیرو گرفتانه ی گه نجانی هه ری می
 کوردستان گرفتاریان بوون : ١٠٢
- یه که م: له سه ر ئاستی قهواره ی سیاسی: ١٠٢

- دووهم: له سهر ئاستی خودی گه نچ و لاوان:..... ۱۰۹
- له کوټاییدا..... ۱۲۵
- کوټی بهرهمه چاپکراوه کان..... ۱۲۷

گەنج و ھەست و ھەلۆیست

ئەم كۆتیه

لەبارەى گەنجو لوانەو ھەدوئ، لەرووى:

۱- پێناسەى گەنجو لوان و تايه تەندىيەكانيانەو.

۲- گەنجى توێژى گەنجو لوانو ھەستيارى رۆيان و گەرەى كارىگەريان لە مێژوودا، لەواقىيى ئىستائى كۆمەلگائىشدا.

۳- ھەستو بىرو بۆچوونو تێروانىيان.

۴- ھەلۆيستو ئاكارو كەدارى پىرەپىستى ھەست و تێروانىيان.

۵- ھەردو نەخۆشىي و گەشتو كەشە بەرەتايەكانى گەنج و لوانى ھەريى كوردستان.

۶- چۆنىەتى رۆبەرپو بوونەو ھە چارەسەرى ئەو گەشتو كەشە ھەردو نەخۆشيانە، لەلایەن خۆدى گەنجو لوانو، لەبەنە پەيوەندىدارەكانى ھەوارەى سىياسىي ھەريەو.

www.alibapir.net

/alibapir1

/alibapir

نوسینگەى تەفسىر

بۆ بڵاوكردنەو

ھەولێر - شەقامى ۳۰مەترى تەنچىست مەنارەى چۆلى

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

نرخى 3.000 دىنار

9 789922 679013

f t g y i /TafseerOffice